

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEDENİ USUL HUKUKUNDA DAVAYA CEVAP VE CEVAP DİLEKÇESİ
VERİLMEMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

GÜLNİHAL ÇOKSOYLUER

KASIM 2022

ÖZ

MEDENİ USUL HUKUKUNDA DAVAYA CEVAP VE CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

ÇOKSOYLUER, Gülnihal

Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İsmet Mazlum

Kasım 2022, 107 sayfa

Davalının, kendisine yönelik usulüne uygun olarak yapılmış tebligat sonrası olağan olarak göstereceği davranış biçimi, davaya karşı cevaplarını belirten cevap dilekçesi vermektir. Fakat davalı, aleyhinde açılmış davaya karşı cevap dilekçesi vermek mecburiyetinde değildir. Hakkında açılmış davaya karşı cevap dilekçesi vermeme yolunu tercih eden davalı, bu durumun meydana getirdiği bir takım olumsuz sonuçlara katlanmak zorunda kalacaktır. Cevap dilekçesi vermeyen davalı, HMK m.128 gereği dava dilekçesinde yer alan vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılacaktır. Bu durumda davalı, artık ancak inkâr kapsamında savunma yapabilecek, inkâr kapsamında delil sunabilecek ve yargılama artık bu yönde şekil alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Davaya Cevap, Cevap Dilekçesi, İnkâr, Davalı, Savunma

ABSTRACT

IN THE CIVIL PROCEDURE LAW, THE PROVISIONS AND CONSEQUENCES OF FAILURE TO GIVE A RESPONSE AND A RESPONSE PETITION TO THE COURT

ÇOKSOYLUER, Gülnihal

M.A in Private Law

Supervisor: Associate Professor İsmet MAZLUM

November 2022, 107 pages

The usual behavior of the defendant after the duly served notification is to submit a response petition stating his responses to the case. However, the defendant is not obliged to file a response petition against the lawsuit filed against him. The defendant, who prefers not to file a response petition against the lawsuit brought against him, will have to endure some negative consequences of this situation. The defendant, who does not submit a response petition, will be deemed to have denied all the facts included in the lawsuit petition pursuant to Article 128 of the HMK. In this case, the defendant can only defend himself in the context of denial, present evidence in the context of denial, and the trial will now be shaped in that direction.

Keywords: Response to the Court, Response Petition, Denial, Defendant, Defense

TEŞEKKÜR

Bu alıőma sırasında; değerli vaktini esirgemeden sorularımı hiçbir zaman cevapsız bırakmayan, danıőtıęım tım sorunları güler yüzüyle zen, gelecekteki meslek hayatım için örnek aldığım, tez çalıőması sürecinde yardım ve katkılarıyla beni bilgilendiren ve yönlendiren tez danıőmanım Dr. Öğr. Üyesi İsmet Mazlum'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM I	
SAVUNMA HAKKI, DAVAYA CEVAP KAVRAMLARI, DAVAYA CEVAP VE CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN UYGULAMA ALANI VE YARGILAMAYA EGEMEN İLKELERLE İLİŞKİSİ.....	3
1.1 GENEL OLARAK SAVUNMA HAKKI.....	3
1.1.1 Savunma Hakkı Kavramı	3
1.1.2 Savunma Kavramının Tarihsel Gelişimi	6
1.1.3 Savunma Kavramının Medenî Usûl Hukukundaki Anlamı	7
1.2 DAVAYA CEVAP KAVRAMI.....	8
1.3 DAVAYA CEVABIN SAVUNMA HAKKI İLE İLİŞKİSİ	9
1.3.1 Davaya Cevap Verilmesi Halinde	9
1.3.2 Davaya Cevap Verilmemesi Halinde	9
1.4 DAVALININ AÇILMIŞ DAVAYA KARŞI SAVUNMA ŞEKİLLERİ.....	10
1.4.1 Davalının Davayı Kabul Etmesi.....	10
1.4.2 Davalının Süresinde Davaya Cevap Vermesi	12
1.4.2.1 Maddi Hukuka İlişkin Savunma Vasıtaları	13
1.4.2.2 Usule İlişkin Savunma Vasıtaları	14
1.4.3 Davalının Süresinde Davaya Karşı Cevap Dilekçesi Verilmemesi.....	15
1.5 DAVAYA CEVAP VE CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN UYGULAMA ALANI.....	16
1.5.1 Çekişmeli Yargılamada.....	16
1.5.2 Çekişmesiz Yargı İşlerinde	19
1.5.3 Tahkim Davalarında	20
1.5.4 Geçici Hukuki Koruma Tedbirlerinde.....	23
1.5.5 Yargılama Usullerinde Cevap Dilekçesi	23
1.5.5.1 Yazılı Yargılama Usulünde Cevap Dilekçesi Verilmesi	23

1.5.5.2 Basit Yargılama Usulünde Cevap Dilekçesi Verilmesi.....	24
1.6 CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN YARGILAMAYA EGEMEN İLKELERLE İLİŞKİSİ.....	25
1.6.1 Tasarruf İlkesi ile İlişkisi.....	25
1.6.2 Taraflarca Hazırlama İlkesi ile İlişkisi	26
1.6.3 Teksif İlkesi ile İlişkisi	28
1.6.4 Hâkimin Aydınlatma Ödevi ile İlişkisi	29
1.6.5 Hukuki Dinlenme Hakkı İle İlişkisi	30
BÖLÜM II	
CEVAP DİLEKÇESİNİN İÇEREĞİ, CEVAP DİLEKÇESİNİN İÇERİĞİNDE EKSİKLİK BULUNMASI VE BUNUN SONUÇLARI, CEVAP DİLEKÇESİNİ VERME SÜRESİ VE CEVAP DİLEKÇESİNİN MAHKEMEYE VERİLMESİ	32
2.1 CEVAP DİLEKÇESİNİN İÇERİĞİ	32
2.1.1 Mahkemenin Adı (HMK m. 129/1-a).....	32
2.1.2 Davacı ile Davalının Adı Soyadı Ve Adresleri (HMK m.129/1-b).....	36
2.1.3 Davalının TC Kimlik Numarası (HMK m. 129/1-c).....	37
2.1.4 Tarafların Kanuni Temsilcilerinin ve Davacı Vekilinin Adı Soyadı ve Adresleri (HMK m.129/1-ç).....	37
2.1.5 Davalının Savunmasının Dayanağı Olan Bütün Vakıalarının Sıra Numarası Altında Açık Özetleri (HMK m. 129/1-d).....	38
2.1.6 Savunmanın Dayanağı Olarak İleri Sürülen Her Bir Vakıanın Hangi Delillerle İspat Edileceği (HMK m. 129/1-e).....	40
2.1.7 Dayanılan Hukuki Sebepler (HMK m. 129/1-f).....	41
2.1.8 Açık Bir Şekilde Talep Sonucu (HMK m. 129/1-g)	44
2.1.9 Davalının veya Varsa Kanuni Temsilcinin Yahut Vekilinin İmzası (HMK m. 129/1-ğ)	46
2.2 CEVAP DİLEKÇESİ İÇERİĞİNDE EKSİKLİK BULUNMASI VE BUNUN SONUÇLARI	48
2.2.1 Cevap Dilekçesinin Zaruri Olan İçeriklerinde Eksiklik Bulunması ve Bunun Sonuçları	48
2.2.2 Cevap Dilekçesinin Zaruri Olmayan İçerisinde Eksiklik Bulunması ve Bunun Sonuçları	53
2.3 CEVAP DİLEKÇESİNİ VERME SÜRESİ.....	57

2.4 CEVAP DİLEKÇESİNİN MAHKEMEYE VERİLMESİ.....	61
BÖLÜM III	
DAVAYA CEVAP VERMENİN VE CEVAP DİLEKÇESİ VERMEMENİN YARGILAMA AŞAMALARINA ETKİSİ İLE HÜKÜM VE SONUÇLARI....	63
3.1. DAVAYA CEVAP VERMENİN DAVAYA ETKİSİ	63
3.1.1 Davaya Cevap Vermenin Davacıya Etkisi.....	63
3.1.2 Davaya Cevap Vermenin Davalıya Etkisi	64
3.2 DAVAYA CEVAP DİLEKÇESİ VERMEMENİN DAVAYA ETKİSİ	65
3.2.1 Davaya Cevap Dilekçesi Vermemenin Davacıya Etkisi.....	65
3.2.2 Davaya Cevap Dilekçesi Vermemenin Davalıya Etkisi	67
3.3 CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN YARGILAMA AŞAMALARINA ETKİSİ.....	69
3.3.1 Genel Olarak.....	69
3.3.2 Dilekçeler Aşamasına Etkisi	70
3.3.3 Ön İnceleme Aşamasına Etkisi	72
3.3.4 Tahkikat Aşamasına Etkisi	73
3.3.5 Sözlü Yargılama ve Hüküm Aşamasına Etkisi.....	74
3.3.6 Kanun Yolları Aşamasına Etkisi.....	75
3.4 CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN SAVUNMAYI DEĞİRTİRME VE GENİŞLETME YASAĞINA ETKİSİ	75
3.5 CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN SAVUNMA SEBEPLERİNE ETKİSİ.....	78
3.6 CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN DELİL GÖSTERİLMESİNE VE İSPATA ETKİSİ.....	80
SONUÇ.....	84
KAYNAKÇA	88

KISALTMALAR LİSTESİ

AAÜT	: Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi
age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
agt	: Adı geçen tez
AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
B	: Baskı
c	: Cümle
C	: Cilt
DEÜ	: Dokuz Eylül Üniversitesi
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Dr.	: Doktor
E.	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Mahkemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
HÜHFD	: Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İBD	: İçtihadı Birleştirme Dairesi
K.	: Karar
karş.	: Karşılaştırınız
m.	: Madde
MİHDER	: Medeni Usul İcra ve İflas Hukuku Dergisi
Prof.	: Profesör
s	: Sayfa
ss	: Sayfa aralığı
T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
Teb.K.	: Tebligat Kanunu

Teb. Yön.	: Tebligat Yönetmeliği
THD	: Terazi Hukuk Dergisi
TMK	: Türk Medeni Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
Vd.	: Ve devamı
Y.	: Yargıtay
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

Çalışmamızın konusu, medeni usul hukukunda davaya cevap verilmesi ve verilmemesinin hüküm ve sonuçlarıdır. Bu anlamda, tez konumuz sadece Medeni Usul Hukuku açısından incelenecek olup, İdari Yargı ve İcra İflas Hukuku incelememizin dışında tutulmuştur. Aleyhinde dava açılmış davalıya, usulüne göre yapılmış tebligat sonrası, davalının olağan olarak göstereceği davranış, söz konusu davaya cevap vererek kendisini savunmasıdır. Bu yolu seçen davalı anayasamızın 36. maddesinde hüküm altına alınmış olan savunma hakkı yolunu seçmiş olacaktır. Yalnız davalı, kendisine tanınan bu hakkı, kullanıp kullanmama konusunda özgürdür ve kullanmaya zorlanamaz. Yani davalı aleyhinde açılmış davaya karşı cevap verebileceği gibi, cevap vermeme yolunu da tercih edebilir. Çalışmamızda ayrıntılı olarak ele alındığı üzere, aleyhinde açılmış davaya karşı cevap vermeme yolunu tercih eden davalı, bu durumun meydana getirdiği bir takım olumsuz sonuçlara da katlanmak zorunda kalacaktır. Davaya cevap vermeme yolunu seçen davalının bu hakkı kullanmak istememesi ve dava dilekçesine karşı kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemesi, bu hakkından tamamen vazgeçtiği anlamına gelmeyecektir. Dava dilekçesine karşı cevap verilmesi gibi verilmemesi de anayasa tarafından güvence altına alınan savunma hakkının kapsamında kalacaktır. Başka bir anlatımla, davalının aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi vermemesi de savunma hakkının içerisinde düşünülmelidir. Davaya cevap verilememesinin kanuni sonucu Hukuk Mahkemeleri Kanunu (HMK) 128. maddede hüküm altına alınmıştır. Bu hükme göre “Süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemiş olan davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır.” Kanun koyucu, bu düzenleme ile davalının kanuni süresi içerisinde cevap vermemesini önemli bir sonuca bağlamıştır ki bu da, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamının inkâr edilmiş sayılmasıdır. Kanun koyucunun, bu durumu tek başına bir kanun maddesi olarak ele alıp, bir sonuca bağlaması, bu konunun usul hukuku bakımından ne kadar ehemmiyetli olduğunun açık göstergesidir.

Aleyhinde açılmış davaya karşı kanuni süre içerisinde cevap vermeyen davalının, yargılama esnasında ne gibi hak ve yetkilere sahip olacağı konusunda uygulamada bir yeknesaklık söz konusu olmayıp, farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. Davalının, dava dilekçesinde yer alan vakıaların tamamını inkâr etmesinin anlamı ve hukuki niteliği, davalı tarafından cevap dilekçesi verilmez ise davalının nasıl bir savunma hakkına sahip olabileceği, savunmayı değiştirme ve genişletme yasağının kapsamının bu durumda nasıl olacağı, davalı tarafından aleyhinde açılmış davaya karşı cevap dilekçesi verilmez ise dilekçeler aşamasının tamamlanmış sayılıp sayılmayacağı, davalının HMK 128. Madde kapsamında ispat ve delil bildirme hakkının kapsamı, yine bu bağlamda ıslah gibi bazı usul işlemlerinin davalı tarafından yapılıp yapılamayacağı konuları uygulamada yeknesaklığı bulunmayan tereddütlü konulardır. Bu hususlar önemi nedeniyle çalışmamız da ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde savunma hakkı, davaya cevap kavramları, davaya cevap ve cevap dilekçesi verilmemesinin uygulama alanı ve bir takım hukuk ilkeleri ile ilişkisi ele alınmıştır. Bu bölümde savunma hakkı davaya cevap kavramları konusunda genel ve kısa açıklamalar yapılması uygun görülmüştür. Daha sonra ise aynı bölümde davaya cevap ve cevap dilekçesi vermemenin uygulama alanı konusu ve çalışma konumuzun bir takım hukuk ilkeleri ile ilişkileri ele alınmıştır. İkinci bölümde cevap dilekçesinin içeriği, cevap dilekçesinin içeriğinde eksiklik bulunması ve bunun sonuçları, cevap dilekçesini verme süresi ve cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesi başlıkları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Son olarak da davaya cevap ve cevap dilekçesi vermemenin yargılama aşamalarına etkisi ile hüküm ve sonuçları ayrıntılı olarak ele alınarak çalışmamız sonlandırılmıştır.

BÖLÜM I

SAVUNMA HAKKI, DAVAYA CEVAP KAVRAMLARI, DAVAYA CEVAP VE CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN UYGULAMA ALANI VE YARGILAMAYA EGEMEN İLKELERLE İLİŞKİSİ

1.1 GENEL OLARAK SAVUNMA HAKKI

1.1.1 Savunma Hakkı Kavramı

Kelime anlamı olarak savunma “Saldırıya karşı koyma, müdafaa”; “Bir kişiyi, bir düşüncüyü doğru, haklı göstermeyi amaçlayan yazı veya konuşma, savunu, müfadaaname.”¹ demektir. Savunma hakkı ise, davalının aleyhine açılmış olan davaya karşı kullanacağı bir haktır. Dava hakkı gibi savunma hakkı da sübjektif bir kamu hakkı olup, hem ulusal planda hem de uluslararası planda, kamu düzeninin bir parçasını oluşturur². Bu sebeple aleyhine dava açılmış olan davalı, Anayasa tarafından garanti altına alınmış olan savunma hakkını kullanabilir. Anayasa’nın 36. maddesine göre: “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

Bununla birlikte savunma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde de m.6/3’de düzenlenmiş olup bu düzenlemeye göre;

“Bir suç ile itham edilen herkes;

- a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın sebebi ve niteliğinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;*
- b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;*
- c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, re’sen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;*
- d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenilmelerinin sağlanmasını istemek;*
- e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.”* hakkına sahiptir.

¹Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr>, ET, 26.10.2022.

²Süha TANRIVER (2018), *Medeni Usul Hukuku*, 1. Cilt, İkinci Baskı., Yetkin Yayınevi, Ankara, s.674.

Sözleşmenin bu maddesinde “medeni hak ve yükümlülükler” ve “ceza hukuku alanı” olmak üzere ikili bir ayırım yapılmıştır³. Bu ayırma göre bu madde, tarafların sıfatına bakılmaksızın sözleşmenin kapsama alanına giren bütün hukuk davalarına uygulanacaktır⁴. Ceza davalarında ise durum değişecek, sözleşmenin bu maddesi şüpheli veya sanık hakkında uygulanabilecektir. Bu sözleşme kapsamında davalıya savunma hakkı tanınması hukuki dinlenilme hakkıyla alakalıdır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde yer alan bu hak, silahların eşitliği ilkesinin bir uzantısıdır⁵. Davalıya savunma hakkı verilmez ise adil yargılanmadan bahsetmek mümkün olmayacaktır⁶.

Yine bunların yanında savunma hakkı HMK m.27’de de düzenlenmiştir. HMK m.27’ye göre herkes hukuki dinlenilme hakkına sahiptir. Bu hak yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını, açıklama ve ispat hakkını ve mahkemenin, açıklamalarını dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini içerir.

Bu maddeye göre, herkes hukuki dinlenilme hakkına sahiptir. Kanunda belirtilen birtakım istisnalar haricinde, uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkim, davacıyı ve davalıyı yani iki tarafı dinlemeden karar veremez⁷. Savunma hakkından yararlanmak davalı açısından bakıldığında bir yük değil, anakanuni bir haktır. Bu hakkı kullanıp kullanmamak ise, davalının kendi elinde olan bir tercihtir⁸.

³ Orhan EROĞLU (2018), *Medeni Usul Hukukunda Davaya Cevap*, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.26.

⁴ Mustafa ERDOĞAN (2011), *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, İkinci Baskı, Orion Kitabevi, Ankara, s.240; Tuba BAYRAKTAR ve Nuran KOYUNCU (2017), “Adil Yargılanma Hakkı”, *ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)*. No. 2. s.172.

⁵ Orhan EROĞLU 2018, age. s.26.

⁶ Hakan PEKCANITEZ (2000), “Hukuki Dinlenilme Hakkı”, *İçinde Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi. İzmir, s.753; Muhammet ÖZEKES (2003), *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım, Ankara, s.85; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2013), *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.532; Baki KURU (2021), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayıncılık, Ankara, s.175; Baki KURU, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ (2014), *Medeni Usul Ders Kitabı*, Yetkin Yayıncılık, Yirmi Beşinci Baskı, Ankara, s.318; L. Şanal GÖRGÜN (2015), *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Dördüncü Baskı, Ankara, s.213; Süha TANRIVER (2016), *Medeni Usul Hukuku, 1. Cilt*. Yetkin Yayınevi, Ankara, s.658; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ (2016), *Medeni Usul Hukuku*, İkinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, s.330; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ (2017), *Medeni Usul Hukuku, 2. Cilt*, On iki Levha Yayınları, İstanbul. s.1201; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TOROMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2017), *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınevi, Altıncı Baskı, Ankara, s.321.

⁷ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.532,533; Abdurrahim KARSLI (2014), *Medeni Muhakeme Hukuku*, Dördüncü Baskı, Alternatif Yayıncılık, İstanbul, s.444; Baki KURU, Ramazan Arslan ve Ejder YILMAZ 2014, age, s.318; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ 2016, age, s.330; Baki KURU 2021, age, s.175; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ 2017, age, s.1200.

⁸ Süha TANRIVER 2016, age, s. 674

Davalı, aleyhinde açılmış bir davada kendini savunmaya mecbur edilemez⁹. Davalı, kendisine tanınan bu hak kapsamında tercihini bu hakkı kullanmamak başka bir deyişle savunma yapmamak olarak kullanırsa bu tercihin birtakım olumsuz sonuçlarına da katlanmak zorunda kalacaktır. Örneğin cevap dilekçesi vermeyen davalı, savunma vakıalarını tam bir serbestlik içerisinde sunamayacağı için aleyhinde açılmış davayı kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilecektir.

Savunma hakkı, hukuki dinlenme hakkıyla yakından ilişkilidir. Hukuki dinlenme hakkının tabanında ise dinlenme ve kendini anlatabilme arzusu bulunmaktadır¹⁰. İnsanoğlunun yaratıldığı günden bu yana içinde bulunan bu arzu, her alanda olduğu gibi yargı alanında da kendini göstermiştir. Bu sebeple hukuki dinlenme hakkının insanla yaşıt, yani insanlık tarihi kadar eski ve köklü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü insanın içinde bulunduğu bütün mücadelelerin kökeninde, hukuki dinlenme hakkı bulunmaktadır. Eğer bu hak insana verilmez ise, adalet ve eşitlik kavramlarından bahsetmek mümkün olmayacaktır¹¹.

Adalet kavramı, hukukun temelini oluşturan bir kavramdır. Adalet kavramının yapı taşı ise eşitlik kavramıdır. Bir toplumdaki hukuki normlar, o toplumda yaşayan bireylere eşit bir şekilde uygulanırsa ancak o zaman adalet yerine gelmiş olacaktır. Mahkemeler tarafından yapılan yargılamada, taraflardan birinin dinlenip diğerinin dinlenmediği bir yargılama, ne vicdani ne de adil olacaktır¹².

Hukuki dinlenme hakkı sadece medeni usul hukukunda değil, ceza hukuku ve idare hukukunda da geçerli bir ilkedir¹³. Kendisine bu hak verilerek yargılamaya katılan taraf, yargılama esnasında daha etkin olabilecek, böylece adalete olan güven daha da artacaktır. Burada önemli olan husus, bu hakkın yargılama esnasında taraflara

⁹Saim ÜSTÜNDAĞ (2000), *Medeni Yargılama Hukuku*, 1. Cilt, İkinci Baskı, 7. Nesil Matbaacılık. İstanbul, s.495; Süha TANRIVER 2016, age. s.674; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM ve Nevhis EREN YILDIRIM (2009), *Medeni Usul Hukuku* Esasları, Gözden Geçirilmiş Yedinci Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, s.243; Aslı ARAS (2017), "Cevap Dilekçesi Verilememesinin Sonuçları", *İçinde*, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19. Cilt, Özel Sayı 2017, s.1929.

¹⁰Orhan EROĞLU 2018, age. s.33.

¹¹Muhammet ÖZEKES 2003, age, s.21.

¹²Tekin AKILLIOĞLU (1994), *Adalet Kavramı ve İnsan Hakları*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara, s.38; Muhammet ÖZEKES 2003, age, s.21.

¹³Yahya ZABUNOĞLU (2000), *Adil Yargılanma Hakkı ve İdari Yargı*, Yargı Reformu 2000, Sempozyum, (s.314-320), s.316-318; Feyyaz GÖLCÜKLÜ ve Şeref GÖZÜBÜYÜK (2002), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulanması*, Turhan Kitabevi, Ankara, s.270-273; Recep AKCAN (1999), *Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri*, Nobel Yayınevi, Ankara, s. 90-105; Ali Cem BUDAK (2000), *Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması*, Beta Basım Yayım Dağıtım Ankara, s.6; Bilgehan YEŞİLOVA (2009), "Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği", *TBB Dergisi*, Sayı 86, ss.47-101, s.60; Muhammet ÖZEKES (2009), *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, Adalet Yayınevi, Ankara, s.35.

tanınmış olmasıdır. Bu hakkı kullanan taraf açısından yargılamanın kimin lehine bittiğinin bir önemi de bulunmamaktadır.

1.1.2 Savunma Kavramının Tarihsel Gelişimi

Savunma hakkı denildiğinde, birçok kişi tarafından ceza yargılamasında sanığın kendisine isnat edilen suç üzerine bizatihi kendini savunması anlaşılmaktadır. Zira ceza yargılamasında asıl olan isnat ve savunmadır. Ceza yargılaması bu iki kavramdan oluşmaktadır. Ceza yargılamasında savunma Antik Yunan ve Roma'da başlamış daha sonrasında gelişmiştir. Tarihi açıdan bakıldığında, batı toplumlarında hukuk sistemi Greko-Romen, kültürel sistemde Judeo-Christian temellerine dayandırılmıştır¹⁴. Ülkemizde ise kanun yapmak için yeterli vakit bulunmaması ve batılılaşma hareketleriyle birlikte Avrupa devletlerinden kanunlar iktibas edilmiştir. İşte Türk Hukuk Sistemi, bu iktibaslardan kaynaklı olarak Kıta Avrupası hukuk metodolojisi üzerine kurulmuş bir hukuk sistemidir¹⁵.

Savunma hakkı, dar anlamda değerlendirildiğinde yukarıda izah edilenler anlaşılırken geniş anlamda değerlendirildiğinde medeni usul hukukunu da içine almaktadır. Medeni usul hukuku açısından savunma hakkı kavramına bakıldığında, bu hak davalı tarafa tanınmış bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğer bu hak, davalı tarafa verilmez ise davalı aleyhinde açılmış bir davaya karşı savunma yapamayacak ve bu durumda haksızlığa yol açacaktır. Medeni usul hukukunda savunma hakkı kavramı, hukuki dinlenilme hakkı ile ilişkilendirilmektedir. Savunma hakkı ile medeni usul hukukunda bu kavramın yansıması olan hukuki dinlenilme hakkı, insanlar arasında hiçbir ayırım yapılmaksızın herkese tanınan bir haktır¹⁶.

İkinci Dünya Savaşı son bulduktan sonra, yeni bir Avrupa'nın inşa edilmesi fikriyle ilk siyasi kuruluş olan Avrupa Konseyi kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti de Konseye üyedir. Konsey, ilk olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini hazırlamış ve 03.09.1959 tarihinde yürürlüğe giren bu sözleşmeyi Türkiye 04.11.1950 tarihinde çekince koymak suretiyle imza altına almış, 10.03.1954 tarihinde onaylamış ve onay belgesi 18.05.1954 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne ulaştırılmıştır¹⁷.

¹⁴ Orhan EROĞLU 2018, age. s.23.

¹⁵ Coşkun ÜÇOK, Ahmet MUMCU ve Gülnihal BOZKURT (2008), *Türk Hukuk Tarihi*, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.358; Halil CİN ve Gül AKYILMAZ (2009), *Türk Hukuk Tarihi*, Üçüncü Baskı, Sayram Yayınevi, İstanbul, s.151 vd.

¹⁶ Orhan EROĞLU 2018, age. s.24.

¹⁷ Hakan PEKCANITEZ (1997), "Medeni Yargıda Adil Yargılanma", *İzmir Barosu Dergisi*, Sayı 2, s.35.

Türkiye açısından bu sözleşme 18.05.1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin kapsama alanının genişletilmesi maksadı ile çeşitli zamanlarda ek protokoller yapılmıştır. Yürürlüğe giren ek protokollerle sözleşme zenginleştirilmiş ve çağa uygun halini almıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi ve Afrika İnsan ve Halk Hakları Anlaşması'na da örnek olmuş ve bu sözleşmelerin hazırlanmasında da temel teşkil etmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ülkemizde ise özellikle 1961 Anayasası'nda temel hak ve hürriyetler düzenleme altına alınırken önemli bir kaynak olmuştur¹⁸.

1.1.3 Savunma Kavramının Medenî Usûl Hukukundaki Anlamı

Medeni usul hukuku açısından savunma kavramı incelenecek olursa da öncelikle TMK m.6'ya değinmek gerekecektir ki bu maddeye göre: “Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür”. Davacı, bir hukuk yargılamasında aksine hüküm bulunmadıkça iddia ettiği olguyu ispatlamakla yükümlüdür. Bu madde hükmüne bakıldığında, davalının yargılama sırasında ki rolü, pasif olarak değerlendirilebilir. Fakat savunma yapmak aktif bir iştir¹⁹. Davalı yargılama sırasında aktif hiçbir iş yapmasa dahi, haksız olduğu düşünülemez. Medeni usul hukukunda davalının savunma hakkını kullanarak davacının iddialarına karşı durma imkânı vardır. Bu hakkın kullanılmasında kişisel faydanın yanı sıra gerçeğin ortaya çıkması, adalete olan güvenin artması gibi kamusal yarar da bulunmaktadır²⁰.

Medeni usul hukuku açısından savunma hakkı için önemli olan husus, bu hakkın davalıya tanınmış olmasıdır. Bu hakkın kullanılıp kullanılmaması davalının tercihine bağlıdır. Yargılama esnasında davalı bu hakkını kullanmadığında diğer

¹⁸ Orhan EROĞLU 2018, age. s.25.

¹⁹ age. s.30.

²⁰ Faruk EREM (1956), *Müdafaa Masumiyeti*, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, s.1; Ender Kamil BOYACI (1987), “Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 5-6, s.737; Nevzat ERDEMİR (1988), “Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 1, s.85; Sahir ERMAN (1989), *Hakaret ve Sövme Suçları*, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi, İstanbul, s.137; Ayhan ÖNDER (1989), *Ceza Hukuku, Genel Hükümler, Suçun Genel Teorisi, Suçun Özel Belirleniş Şekilleri, 2. Cilt*, Beta Basım Yayım, İstanbul, s.198; Zeki HAFIZOĞULLARI (1994), “Genel Çizgileriyle Savunma Hakkı”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 1, s.20; Seyithan GÜNEŞ (1995), “Sanığın Savunma Hakkı ve Hak Arama Özgürlüğü”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 3, s.46; İzzet ÖZGENÇ ve Cumhur ŞAHİN (2001), “İddia ve Savunma Hakkı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5. Cilt, Sayı 1-2, s.89; Güneş DİNÇ (2004), “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarına Göre Avukatla Savunma Hakkı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 55, s.182; Hamide ZAFER (2013), “Savunma Hakkı ve Sınırları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19. Cilt, Sayı 2, s.516.

hakları elinden alınamaz. Örneğin davalı aleyhinde açılmış bir davaya cevap dilekçesi vermemiş olsa dahi duruşmaları takip edebilecektir²¹. Fakat daha öncede ifade edildiği üzere, savunma hakkının kullanılmaması bazı olumsuz hukuki sonuçlara da yol açacaktır. Bu sonuçlar çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1.2 DAVAYA CEVAP KAVRAMI

Davalı, aleyhinde açılmış bir davadan kendisine yapılan tebligat ile haberdar olacaktır. Davalı bunun üzerine Anayasa ile güvence altına alınmış savunma hakkını kullanarak, kendisini mahkemeler huzurunda savunabilir. Zira Anayasa m.36'ya göre herkes, kendini savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Mahkemeler bu hakkı davalıya kullandırmadıkça uyuşmazlık hakkında karar veremeyecektir²².

Daha öncede ifade edildiği üzere bu hakkın davalıya verilmesi ise, dava dilekçesinin davalıya usulüne uygun olarak tebliği suretiyle olacaktır. Fakat kendisine dava dilekçesi tebliğ edilerek bu haktan yararlandırılmak istenen davalı, illa da bu hakkını kullanmak zorunda değildir, yani davaya cevap vermek mecburiyetinde değildir. Fakat şu da bilinmelidir ki bu hakkı kullanmayan davalı uyuşmazlığın çözümü sırasında mahkeme huzurunda kendi hukuki durumunu zora sokmuş olacaktır.

Davalı, davacı tarafından aleyhinde açılmış bir davada kendisinin haklı olduğunu düşünüyorsa, bunu davaya cevap vererek yapacaktır. Davalı aleyhinde açılmış davaya karşı cevaplarını, dilekçe vermek suretiyle yerine getirecektir. Davalının vereceği bu dilekçeye cevap dilekçesi adı verilmektedir. Davalı dava dilekçesinde ki iddiaların tamamını inkâr edebileceği gibi, iddiaların tamamını veya bir kısmını kabul de edebilir. Davalı cevap dilekçesini içeriğini HMK m.129 da sayılan unsurlara göre hazırlamalıdır. Ayrıca davalı cevap verirken dürüstlük kuralına uygun olarak cevap verme mecburiyeti içerisinde²³.

²¹ Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age, s.495; Bilge UMAR (2011), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınları, Ankara, s.411; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.532; Baki KURU (2015), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Legal Yayınevi, İstanbul, s.181; Ömer ULUKAPI (2015), *Medeni Usul Hukuku*, Mimoza Yayınları, Konya, s.289; Süha TANRIVER 2016, age. s.659,660; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2017), *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.172.

²² Baki KURU 2021, age, s.175.

²³ age, s.176.

1.3 DAVAYA CEVABIN SAVUNMA HAKKI İLE İLİŞKİSİ

1.3.1 Davaya Cevap Verilmesi Halinde

Davalı, aleyhinde açılmış bir davadan tebligat yolu ile haberdar edildikten sonra davaya cevap verebilir. Bu, davalının açılmış davaya karşı vermesi gereken olağan tepkidir. Davalı davaya cevap vererek savunma hakkını kullanmış olmaktadır. Lakin davalı hangi yargılama usulünde olursa olsun, davaya cevaplarını bir dilekçe ile yazılı olarak vermek zorundadır. Medeni usul hukukunda davalının savunmasını sözlü olarak yapması mümkün değildir. Daha öncede ifade edildiği üzere davalı, normal olan bu yolu kullanarak gücünü anayasadan alan savunma hakkını kullanmış olacaktır. Davalının hakkında açılmış davaya karşı cevap dilekçesini sunarak yapacağı olası savunma sebepleri çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1.3.2 Davaya Cevap Verilmemesi Halinde

Davalı, davacı tarafından aleyhinde açılmış bir davaya karşı savunma yapmak zorunda değildir ve davalıya zorla savunma yaptırılmaz²⁴. Zira savunma hakkı bir yük veya yükümlülük değildir²⁵. Hal böyle olunca davalı, uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemece, kendisine tebliğ edilen dava dilekçesine cevap verme yükümlülüğü altında olmayıp, Anayasa tarafından koruma altına alınmış özgürlüğe sahiptir²⁶. Davalının bu konuda irade serbestisi söz konusudur. Uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemece uygulanacak olan yargılamaya hâkim ilkelerimiz de (tasarruf ilkesi, taraflarca hazırlama ilkesi ve taleple bağlılık ilkesi) düşünüldüğünde davalının aleyhinde açılmış bir davaya cevap dilekçesi sunma zorunluluğunun olmadığı ortaya çıkmaktadır. Fakat burada şunu da belirtmek gerekir ki, HMK m.128'e göre davalı hakkında açılmış davaya cevap dilekçesi sunmaz ise, davacı tarafından ileri sürülmüş iddiaların tamamını inkâr etmiş sayılacaktır. Görüldüğü üzere kanun koyucu davalının

²⁴ Baki KURU (1995), *Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı*, Alfa, Ankara, s.366; Baki KURU 2021, age, s.176;

²⁴Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age, s.495; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.532.

²⁵ Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2018), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, Ankara, s.386.

²⁶Baki KURU (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 2. Cilt, Yetkin Yayınevi, İstanbul, s.1758; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.532; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2018), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınevi, İstanbul, s.245; Süha TANRIVER 2018, age, s.674.

aleyhine açılmış davaya cevap dilekçesi sunmamasını, davacının dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaları inkâr etmesi sonucunu bağlamıştır²⁷.

Davalının aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmaması halinde davalı, sadece inkâr kapsamında savunma yapabilecek ve yine inkâr kapsamında delil gösterebilecektir. Böyle bir durumda da davalının yargılama esnasında işinin zorlaşacağı yadsınamaz bir gerçektir. Fakat bu durum, yani davalının aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmaması, mahkemenin diğer aşamalarında ki haklarını kaybettiği anlamına gelmemektedir²⁸. Zira davalının cevap dilekçesi sunmaması da pasif bir savunma şeklidir.

1.4 DAVALININ AÇILMIŞ DAVAYA KARŞI SAVUNMA ŞEKİLLERİ

Davalı, aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunabileceği gibi, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde cevap dilekçesi sunmayabilir. Davalı aleyhinde açılmış davada, davacının dahi ileri sürmediği yeni vakıalar ileri sürebileceği gibi, aleyhinde açılmış davayı kısmen veya tamamen kabul de edebilir²⁹. Davalı, takas def'inde bulunabileceği gibi, cevap dilekçesi ile veya cevap dilekçesinden ayrı bir dilekçe ile karşı dava da açabilir³⁰.

1.4.1 Davalının Davayı Kabul Etmesi

Davalının, davacı tarafından açılmış olan davaya karşı mahkeme nezdinde gösterebileceği davranışlardan biri, davayı kabul etmektir. Davalının, davayı kabul etmesinin çeşitli nedenleri olabilir. Mesela davalı, davanın lehine sonuçlanmayacağını yahut davacının dava dilekçesinde ki iddialarında haklı olduğunu bu meyanda kendisinin haksız olduğunu veya davacı ile aralarında sulh olması gerektiğini düşünmüş olabilir.

²⁷ Leyla AKYOL ASLAN (2019), *Medeni Usul Hukukunda Cevap Dilekçesi Verilememesinin Sonuçları*, Yetkin Yayınları, Ankara, s.62.

²⁸ age, s.62.

²⁹ Orhan EROĞLU (2018), "Medeni Usul Hukukunda Davaya Cevap ve Cevap Dilekçesi Vermemenin Sonuçları", *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 76, Sayı 2, s.28.

³⁰ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.533; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ 2017, age, s.1201-1202; Necip BİLGE (1967), *Medeni Yargılama Hukuku*, Sevinç Matbaası, İkinci Baskı, Ankara, s.401; Rıza Nurettin SELÇUK (1989), "Davaya Cevap", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 5, s.845; Abdurrahim KARSLI 2014, age, s.444; Ömer ULUKAPI 2015, age, s.273; Baki KURU, Ramazan Arslan ve Ejder YILMAZ 2014, age, s.319,320; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ 2016, age, s.330; Süha TANRIVER 2018, age, s.660; Aslı ARAS 2017, agm, s.1930; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN 2017, age, s.172.

Davalı, aleyhinde açılmış bir davayı kısmen veya tamamen kabul edebilir³¹. Eğer davalı, aleyhinde açılmış davayı, tüm talep ve sonuçları ile birlikte kabul ediyorsa uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkim tarafından dava sona erdirilecektir. Davalı tarafından yapılan kabul, şarta bağlı olamaz³². Eğer davalı davayı kısmen kabul etmiş ise, yapılan kısmı kabul ile ilgili kısım için dava sona ererken, kabul edilmeyen kısım için davaya devam edilecektir.

Yalnız burada şu hususu belirtmek gerekmektedir ki, davalı aleyhinde açılmış bir davada, dava dilekçesinde yer alan talep sonucunu değil de, bir takım iddia ve vakıaları kabul etmişse bu yukarıda bahsedilen manada yargılamaya son verecek kabul olmayıp, bu yapılan kabul ikrar adını alacaktır³³. Ve davalı tarafından yapılan iddia ve vakıaların kabulü yani ikrarı yargılamaya son verecek mahiyette olmayacaktır. Bu durumda yapılan ikrarın anlamı, kabul edilen vakıa konusunun taraflar arasında uyuşmazlık konusu olmaktan çıkmasıdır³⁴.

³¹ Necip BİLGE 1967, age, s.312; İlhan POSTACIOĞLU (1975), *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, Altıncı Baskı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi. s.479; Yavuz ALANGOYA (1979), *Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, s.2; Mehmet Kamil YILDIRIM (1990), *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*, Kazancı Yayınları, İstanbul, s.105; Süha TANRIVER (1995), “Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller”, *AÜHFD*, Sayı I-IV, s.291; Süha TANRIVER (1996), *İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi*, Yetkin Yayınları, Ankara, s.103; Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age, s.573; Argun BOZKURT (1999), *İş Yargılaması Usul Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.395; Taylan Özgür KIRAZ (2005), *Medeni Yargılama Hukukunda İkrar*, Bilge Yayınevi, Ankara, s.147; İbrahim ERMENEK (2009), *Medeni Usul Hukukunda Davayı Kabul*, Adalet Yayınevi, Ankara, s.5; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM, Nevhis EREN YILDIRIM (2009), age, s.427; Ali Haydar KARAHACIOĞLU, Aynur PARLAR (2012), *Davanın Açılması ve Aşamaları*, Bilge Yayınevi, Ankara, s.382,383; Timuçin MUŞUL (2012), *Medeni Usul Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara s.439; Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN (2013), *Türk Medeni Yargılama Hukuku*, Barış Yayınevi, İzmir. s.315; Baki KURU, Ramazan Arslan ve Ejder YILMAZ 2014, age, s.530; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.824; Ömer Uğur GENÇSAN (2013), *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu*, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.107; Abdurrahim KARSLI 2014, age, s.374; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TOROMAN ve Mehmet KODAKOĞLU 2017, age, s.619; Ali Cem BUDAK (2017), *Medeni Usul Hukuku*, Legem Yayıncılık, s.286.

³² Orhan EROĞLU 2018, agm, s.29.

³³ Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age, s.628; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM ve Nevhis EREN YILDIRIM 2009, age, s.319; Baki KURU, Ramazan Arslan ve Ejder YILMAZ 2014, age, s.382; Bilge UMAR (2014), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınları, Ankara, s.553; İlhan POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, s.595.

³⁴ Necip BİLGE 1967, age, s.451; Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age, s.628; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM ve Nevhis EREN YILDIRIM 2009, age, s.319; Ali Haydar KARAHACIOĞLU ve Aynur PARLAR 2012, age, s.383; Ömer Uğur GENÇSAN 2013, age s.805; Abdurrahim KARSLI 2014, age, s.529; Baki KURU, Ramazan Arslan ve Ejder YILMAZ 2014, age, s.382; Bilge UMAR 2014, age, s.553; İlhan POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, age, s.595; L. Şanal GÖRGÜN 2015, age, s.317; Ömer ULUKAPI 2015, age, s.361; Baki KURU (2016), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku*, Legal Yayınevi, İstanbul, s.247; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ 2016, age, s.389; Süha TANRIVER 2016, age., s.749; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ 2017, age, s.1202; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN 2017, age, s.286; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TOROMAN ve Mehmet KODAKOĞLU 2017, age, s.467.

Davanın kabulü yargılamanın bütün aşamalarında yapılabilir. Fakat davalının aleyhinde açılmış bir davayı ilk celse kabul etmesinin, davalıya ekonomik yararı olacaktır. Zira HMK m.312/2'ye göre: “Davalı, davanın açılmasına kendi hâl ve davranışıyla sebebiyet vermemiş ve yargılamanın ilk duruşmasında da davacının talep sonucunu kabul etmiş ise yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmez.” Buna karşılık Harçlar Kanunu m.22'ye göre; “Davadan feragat veya davayı kabul veya sulh, muhakemenin ilk celsesinde vuku bulursa, karar ve ilam harcının üçte biri, daha sonra olursa üçte ikisi alınır.”

Davayı kabul ilk celse vukuu bulursa karar ve ilam harcının üçte biri, daha sonra olursa üçte ikisi alınır³⁵. Bunun yanında AAÜT m.6'ya göre; “Anlaşmazlık, davanın konusuz kalması, feragat, kabul, sulh veya herhangi bir nedenle; ön inceleme tutanağı imzalanıncaya kadar giderilirse, bu Tarife hükümleriyle belirlenen ücretlerin yarısına, ön inceleme tutanağı imzalandıktan sonra giderilirse tamamına hükmolunur.” şeklinde düzenleme altına alınarak taraf vekiline takdir edilecek vekâlet ücreti de kabul beyanının yapıldığı zamana göre belirlenecektir³⁶.

1.4.2 Davalının Süresinde Davaya Cevap Vermesi

Davalının aleyhinde açılmış bir davaya karşı, davayı kısmen veya tamamen kabul etmeyecekse bulunması gereken olağan davranış şekli davaya cevap dilekçesi sunmaktır. Davalı aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunarak, davacının iddialarına karşı kendini savunmuş olacaktır³⁷. Ayrıca hangi usulde yargılama yapılacak olursa olsun davalı, cevap dilekçesini uyuşmazlığı çözecek olan mahkemeye sözlü olarak değil yazılı olarak sunmak zorundadır.

³⁵Baki KURU, Ramazan Arslan ve Ejder YILMAZ 2014, age, s.532; Ömer Uğur GENÇSAN 2013, age, s.1093; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.826; Timuçin MUŞUL 2012, age, s.442,443; İlhan POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, age, s.824,825; L. Şanal GÖRGÜN 2015, age, s.407; Ömer ULUKAPI 2015, age, s.430; Baki KURU 2016, age, s.546; Süha TANRIVER 2016, age, s.1051,1052; Erdoğan ÖNER ve Cenker DEĞİRMENCİ (2017), *Damga Vergisi ve Harçlar Bilgisi*, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.107.

³⁶Necip BİLGE 1967, age, s.313; Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age, s.768; Ali Haydar KARAHACIOĞLU ve Aynur PARLAR 2012, age, s.395; Timuçin MUŞUL 2012, age, s.442; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.533; Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2013, age s.328; İlhan POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, age, s.825; L. Şanal GÖRGÜN 2015, age, s.426; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ 2016, age, s.558; Ömer ULUKAPI 2015, age, s.430; Süha TANRIVER 2016, age, s.1051,1052; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ 2017, age, s.1201; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN 2017, age, s.292; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TOROMAN ve Mehmet KODAKOĞLU 2017, age, s.321.

³⁷Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age, s.495.

Aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunacak olan davalı, davacının dava dilekçesinde ortaya koyduğu iddiaların tamamını veya bir kısmını inkâr edebilir³⁸. Davalı dava dilekçesinde yer alan iddiaların tamamına, basit yargılama usulünde birinci cevap dilekçesi ile cevap vermek zorunda iken, yazılı yargılama usulünde birinci cevap dilekçesi ile cevap vermek zorunda olmayıp, bir kısmına ikinci cevap dilekçesi ile de cevap verebilmektedir.

Davalı, davacının dava dilekçesinde yer alan iddialara karşı cevap vererek kendini savunabileceği gibi, yeni savunma sebepleri ileri sürerek te kendini savunabilir³⁹. Davalının savunma vasıtaları maddi hukuka yani esasa ait olabileceği gibi, usul hukukuna da ait olabilir. Bu iki savunma vasıtalarından uyumsuzluğu çözmekle görevli mahkemece ilk önce usul hukukuna ilişkin olanlar, sonra ise maddi hukuka ilişkin olanlar incelenecektir⁴⁰.

1.4.2.1 Maddi Hukuka İlişkin Savunma Vasıtaları

Maddi hukuka yani esasa ilişkin savunma vasıtaları itiraz ve def'ilerdir⁴¹. İtirazlar, bir hakkın meydana gelmesine mâni olan ve bir hakkın son bulmasına sebep olan itirazlar olmak üzere ikiye ayrılır. İtirazlar ne olursa olsun uyumsuzluğu çözmekle görevli hâkim tarafından re'sen dikkate alınmak zorundadır. Yalnız burada dikkat edilmesi gereken husus şudur ki uyumsuzluğu çözecek hâkim tarafından itirazların re'sen dikkate alınabilmesi için dosya içerisinde ki bilgi ve belgelerden itiraz sebebinin anlaşılması gerekmektedir. Aksi halde, eğer dosya içerisindeki bilgi ve belgelerden itiraz sebebi açıkça anlaşılıyorsa uyumsuzluğu çözmekle görevli hâkim itiraz sebebini re'sen dikkate alamayacaktır. Fakat bu itirazların ispatı yine davacı ve davalı tarafta olacaktır⁴². Def'iler ise davalının aleyhinde açılmış bir dava da, dayanabileceği maddi hukuka ilişkin savunma vasıtasıdır. Def'ide davalı, aslında borçludur, fakat

³⁸Baki KURU, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ (2010), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınevi, s.332; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM ve Nevhis EREN YILDIRIM 2009, age, s.253; İlhan POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, age, s.461; Orhan EROĞLU 2018, age, s.180.

³⁹Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.247 vd; Süha TANRIVER 2016, age, s.676 vd; Orhan EROĞLU 2018, age, s.181.

⁴⁰Hakan PEKCANITEZ (2017), *Medeni Usul Hukuku*, 2. Cilt, On Beşinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, s.1207; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.535,536; İlhan POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, age, s.464.

⁴¹Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.247-248; Süha TANRIVER 2016, age, s.678; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2018, age, s.389.

⁴²Hakan PEKCANITEZ 2017, age, s.1209; Hakan Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.536.

borcunu yerine getirmekten özel bir sebeple kaçınabilecektir⁴³. Def'iler itirazlardan farklı olarak, uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkim tarafından re'sen dikkate alınamayacak olup, davalı tarafından ileri sürülmesi şarttır. Dosya içerisinde ki bilgi ve belgelerden açıkça anlaşılrsa dahi, uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkim tarafından re'sen dikkate alınamamaktadır.

1.4.2.2 Usule İlişkin Savunma Vasıtaları

Davalının usul hukukuna ilişkin savunma vasıtaları, ilk itirazlar ve dava şartlarıdır⁴⁴. Dava şartları, uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemenin davanın esası hakkında gerekli inceleme ve araştırmayı yapabilmesi ve uyuşmazlık hakkında karar verebilmesi için mutlaka bulunması gereken şartlardır⁴⁵. Zira dava şartları davanın açılabilmesi için değil, uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemenin davanın esası hakkında inceleme ve araştırma yapabilmesi için bulunması gereken şartlardır⁴⁶. HMK m. 114'e göre: "a) Türk mahkemelerinin yargı hakkının bulunması. b) Yargı yolunun caiz olması. c) Mahkemenin görevli olması. ç) Yetkinin kesin olduğu hâllerde, mahkemenin yetkili bulunması. d) Tarafların, taraf ve dava ehliyetine sahip olmaları; kanuni temsilin söz konusu olduğu hâllerde, temsilcinin gerekli niteliğe sahip bulunması. e) Dava takip yetkisine sahip olunması. f) Vekil aracılığıyla takip edilen davalarda, vekilin davaya vekâlet ehliyetine sahip olması ve usulüne uygun düzenlenmiş bir vekâletnamesinin bulunması. g) Davacının yatırması gereken gider avansının yatırılmış olması. ğ) Teminat gösterilmesine ilişkin kararın gereğinin yerine getirilmesi. h) Davacının, dava açmakta hukuki yararının bulunması. ı) Aynı davanın, daha önceden açılmış ve hâlen görülmekte olmaması. i) Aynı davanın, daha önceden kesin hükme bağlanmamış olması" dava şartlarıdır.

HMK m.114/1'de tek tek sayılan dava şartlarının mahkemenin her aşamasında davalının itiraz edip etmemesine bağlı olmaksızın uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkim tarafından re'sen dikkate alınması gerekmektedir. Bunun yanında taraflar, davada dava şartı eksikliği söz konusu ise bu, yargılamanın her aşamasında ileri

⁴³ Baki KURU, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ 2010, age, s.334; Hakan PEKCANITEZ 2017, age, s.1209; Hakan Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.536; Süha TANRIVER 2016, age. s.678; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2018, age, s.389; Orhan EROĞLU 2018, age. s.188 vd.

⁴⁴ Süha TANRIVER 2016, age. s.677.

⁴⁵ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.73.

⁴⁶ Baki KURU 2001, age, ss.1343-1344.

sürebilmektedir. Zira davalı cevap dilekçesinde dava şartı eksikliğini ileri sürerek davanın usulden reddedilmesini sağlayabilir.

Usul hukukuna ilişkin bir diğer savunma vasıtası ise ilk itirazlardır⁴⁷. İlk itirazların, uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemece dikkate alınabilmesi için, davalı tarafından mutlaka kanuni cevap verme süresi içerisinde cevap dilekçesinin sunulması suretiyle yapılması gerekmektedir. HMK 117/1'e göre "İlk itirazların hepsi cevap dilekçesinde ileri sürülmek zorundadır; aksi hâlde dinlenemez". İlk itirazlar " a) Kesin yetki kuralının bulunmadığı hâllerde yetki itirazı. b) Uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesi gerektiği itirazı. c) (Mülga:22.7.2020-7251/8 md.)" olmak üzere HMK m.116'da düzenleme altına alınmıştır.

HMK m.116/1-c hükmündeki iş bölümü itirazı önceki düzenlemede zımnen mülga iken, 22.07.2020 tarihinde yapılan değişiklikle açıkça mülga edilmiştir. Davalı sınırlı olarak sayılmış bu ilk itirazlardan birinin varlığını ileri sürerek savunma yapabilir. Burada şunu belirtmek gerekmektedir ki, aleyhinde açılmış bir davaya kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi sunmayan davalının, ilk itirazlarını sonradan ileri sürmesinin olanağı yoktur.

1.4.3 Davalının Süresinde Davaya Karşı Cevap Dilekçesi Vermemesi

Davacı tarafından kendisine karşı dava açılmış olan davalı, dava dilekçesinin tebliğinden itibaren kanuni olarak iki haftalık süre içinde mazeretli veya mazeretsiz dava dosyası içerisine cevap dilekçesi sunmaması durumunda HMK m.128 hükmü devreye girecektir. HMK m.128'e göre: "Süresi içinde cevap dilekçesi vermemiş olan davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır". Fakat, eğer davalı mazeretli olarak kanuni süre içerisinde aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunamamış ise HMK m.95-101'e dayanarak eski hale getirme hakkını kullanabilmektedir⁴⁸.

HMK m.128 hükmünden açıkça anlaşıldığı üzere, aleyhinde açılmış davaya kanuni süresi içerisinde davalının cevap dilekçesi sunmamış olması, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların ikrarı değil, inkârı niteliğindedir. Davalı ister aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunsun isterse sunmasın ispat yükü açısından bir değişiklik olmayacaktır. Bu konu çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

⁴⁷ Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age, s.497 vd.

⁴⁸ Orhan EROĞLU 2018, agm, s.39.

1.5 DAVAYA CEVAP VE CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN UYGULAMA ALANI

HMK m. 127'ye göre davalı dava dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren iki haftalık süre içerisinde cevap dilekçesi verebilmektedir. Davalı, kanuni süre içerisinde mahkemeye verecek olduğu cevap dilekçesinde aleyhinde açılmış davaya karşı, farklı savunma vakıalarını emsal gösterebilmektedir. Bunun yanında davalı, HMK m. 128'e göre kanuni süre içerisinde davaya cevap dilekçesi vermemiş ise, dava dilekçesinde ileri sürülen vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılacaktır. Bu bölümde, davaya cevap verme ve cevap dilekçesi verilmemesi halinin, davalarda uygulama alanının nasıl olacağı konusu üzerinde durulacaktır.

1.5.1 Çekişmeli Yargılamada

Bu başlık altında öncelikle ele alınması gereken kavramlardan biri dava kavramıdır. Dava, sübjektif bir hakkı ihlal edilen, tehlikeye düşürülen yahut kendisinden haksız bir talepte bulunan kimsenin mahkemeden hukuksal koruma istemesidir⁴⁹. Dava, medeni usul hukukun da, çekişmeli yargıda en geniş uygulama alanı bulan ve çekişmeli yargının temelini oluşturan bir hukuki koruma olarak ortaya çıkmaktadır⁵⁰. Başka bir ifadeye göre ise çekişmeli yargının konusu davalardır. Çekişmesiz yargıda ise dava kavramının yeri olmayıp iş deyimi vardır⁵¹. Hukuk sistemimizde dava iki taraflı olup mahkemeden hukuki koruma isteyen kişiye davacı denir. Davacının hakkını ihlal ettiği ve aleyhine dava açtığı kişiye ise davalı denir. Hal böyle olunca, davacı ve davalı kavramları sadece çekişmeli yargıya özgü kavramlar olup, çekişmesiz yargıda bulunmayan kavramlardır.

HMK m.128'in çekişmeli yargıda uygulanması bakımından, davalarda işlerlik kazanacak ilkenin de bir ölçüde önemi bulunmaktadır. Başka bir anlatımla, m.128 hükmü esasen taraflarca hazırlama ilkesinin (m.25) geçerli olduğu davalarda uygulanmaktadır⁵². Zira bu ilke gereği hâkim iki tarafın getirmediği veya söylemediği bir şeyi kendiliğinden dikkate alamaz ve onlara bunu hatırlatacak davranışlarda dahi bulunamaz. Hal böyle olunca bu ilkenin geçerli olduğu davalarda davaya cevap

⁴⁹ Baki KURU 2001, age, s.871.

⁵⁰ Hakan PEKCANITEZ 2017, age, s.923.

⁵¹ Baki KURU 2021, age, s.681.

⁵² Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.134.

dilekçesi sunmayan davalı, sadece davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılacak ve ancak bu kapsamla sınırlı olmak üzere savunma yapıp delil bildirebilecektir.

Buna karşılık re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda durum tamamen farklı olacaktır. Zira bu ilkenin hâkim olduğu davalarda sadece taraflar değil hâkim de aktif rol üstlenecektir⁵³. Bu davalarda, hâkim taraflarca ileri sürülmemiş dahi olsa kendiliğinden araştırma yapabilecek, taraflarca hazırla ilkesinin aksine onlara bunu hatırlatacak davranışlarda bulunabilecektir. Fakat burada belirtmek gerekir ki, re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda, davaya süresi içerisinde cevap vermeyen davalı bakımından da inkâr sonucu meydana gelebilir⁵⁴. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus; re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda, iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağıyla bu yasağın istisnalarının uygulanması söz konusu değildir⁵⁵. Bu nedenle bu ilkenin uygulandığı davalarda davalının cevap dilekçesi vermeyerek davayı inkâr etmiş sayılması, davacının dava dilekçesinde ileri sürmediği vakıaları sonradan yargılamaya getirmesine engel olmayacağı gibi, davalının da inkâr savunması ile bağlı olmaksızın yeni bir savunma vasıtaları ileri sürmesine engel olmayacaktır⁵⁶.

Çekişmeli yargıda davalı tarafından kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi verilmesi halinde davalı cevap dilekçesinde usule ve maddi hukuka ilişkin savunma sebeplerini ileri sürebilecektir. Usule ilişkin savunma sebeplerinden bir tanesi, davacının açtığı davada dava şartı noksanlığı var ise buna yapacağı itirazdır. Dava şartı noksanlığı, mahkeme tarafından re'sen dikkate alınabileceği gibi davalı tarafın itirazı ile de dikkate alınabilir. Dava şartı noksanlığı yargılamanın her aşamasında ileri sürülebilmektedir. Davacı tarafından açılmış bir davada dava şartı noksanlığı olduğu takdirde mahkeme esasa ilişkin inceleme yapamayacaktır. İşte bu nedenle davalı dava şartı noksanlığının varlığını veya yokluğunu ileri sürerek hâkime yardımcı olabilmektedir⁵⁷. Usule ilişkin savunma sebeplerinden bir diğeri ise ilk itirazlardır. İlk itirazlar dava şartlarından farklı olarak yargılamanın her aşamasında ileri sürülememektedir. Hâkim tarafından varlığı bilinse dahi ancak ve ancak yargılamanın başında ve davalı tarafından ileri sürüldüğünde dikkate alınır. İlk itirazlarda dava

⁵³ Süha TANRIVER 2016, age. s.373.

⁵⁴ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.135.

⁵⁵ Süha TANRIVER 2016, age. s.374.

⁵⁶ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.135.

⁵⁷ Orhan EROĞLU 2018, agm, s.35.

şartları gibi davanın esasına girilmesine engeldir. İlk itirazların neler olduğu HMK m.116'da bildirilmiştir. Bunlar yetki itirazı ve tahkim itirazı olmak üzere iki adettir. Yetki itirazının kesin olmadığı durumlarda yalnızca davalının davaya kanuni süre içerisinde vereceği cevap dilekçesi ile itiraz edilecek olup, ancak o şekilde hâkim tarafından dikkate alınabilir. Usule ilişkin savunma sebeplerinden dava şartlarını hâkim, yargılamanın her aşamasında kendiliğinden göz önünde bulundurmaya zorunda ve davalı da yargılamanın her aşamasında ileri sürülebilmekteyse de ilk itirazlar yalnızca davaya cevap verme süresi içerisinde, cevap dilekçesinde ileri sürülebilmektedir aksi halde dinlenemezler⁵⁸. Cevap dilekçesinin verilmesinden sonra, cevap verme süresi dolmamış olsa bile ilk itirazlar ileri sürülemez. Ayrıca ilk itirazlar ıslah yoluyla da ileri sürülemez⁵⁹.

Davalının maddi hukuka ilişkin savunma sebepleri ise itiraz ve def'ilerdir⁶⁰. İtirazlar davacının açmış olduğu davada, istemiş olduğu hakkın doğumuna engel olan veya sona ermesini sağlayan iddia ve vakıalardır⁶¹. Hâkim, itirazları kendiliğinden dikkate almaktadır. Fakat hâkimin bu davranışta bulunması için itiraz sebebinin dosya içerisine girmiş olması gerekmektedir. Zira hâkim, ancak dosya içerisine girmiş sebepleri değerlendirebilecek olup, itirazda bunlardan bir tanesidir. İtiraz konusu olay, davalı tarafından ileri sürülmesi bile bir şekilde dava dosyasına girmişse, hâkim bu itiraz sebeplerini kendiliğinden göz önünde bulundurmaya zorundadır⁶². Bir hakkın

⁵⁸ agm. s.37.

⁵⁹ Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age. s.505; Yılmaz ZEKERİYA (2012), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Getirdiği Yeni Hükümler*, Adalet Basım Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. Ankara, s.479; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age. s.535; Timuçin MUŞUL 2012, age, s.292; Mustafa KILIÇOĞLU (2012), *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu El Şerhi*, Legal Yayıncılık, İstanbul, s.625; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.541,542; Baki KURU, Ramazan Arslan ve Ejder YILMAZ 2014, age, s.268; Ömer Uğur GENÇSAN 2013, age, s.556; Bilge UMAR 2014, age. s.365; Ömer ULUKAPI 2015, age. s.274; L. Şanal GÖRGÜN 2015, age, s.177,178; Mehmet Akif TUTUMLU (2015), *Medeni Usul Hukukunda Islah*, Seçkin Yayınları, Ankara, s.153,154; Orhan EROĞLU 2017, Islah, s.62; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TOROMAN ve Mehmet KODAKOĞLU 2017, age. s.278.

⁶⁰ Sabri Şakir ANSAY (1960), *Hukuk Yargılama Usulleri*, Yedinci Baskı, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara, s.246,247; Necip BİLGE 1967, age. s.402; Rıza Nurettin SELÇUK 1989, agm, s.845; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.535; Abdurrahim KARSLI 2014, age. s.444; Ömer ULUKAPI 2015, age, s.275; L. Şanal GÖRGÜN 2015, age, s.214; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ 2017, age. s.1208; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TOROMAN ve Mehmet KODAKOĞLU 2017, age. s.323.

⁶¹ Orhan EROĞLU 2018, agm. s.37.

⁶² Necip BİLGE 1967, age. s.402; Rıza Nurettin SELÇUK 1989, agm. s.845,846; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM ve Nevhis EREN YILDIRIM 2009, age. s.253; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age. s.535; Abdurrahim KARSLI 2014, age, s.444; Baki KURU, Ramazan Arslan ve Ejder YILMAZ 2014, age. s.321; İlhan POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, age. s.464; Ömer ULUKAPI 2015, age. s.275; L. Şanal GÖRGÜN 2015, age. s.214; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ 2016, age. s.333; Süha TANRIVER 2016, age. s.661; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine

doğmasına engel olan itirazlar dışındaki diğer itirazlar nitelikleri gereği savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı kapsamındadırlar⁶³. Bu nedenle yargılamanın her aşamasında ileri sürülememektedir. Maddi hukuka ilişkin diğer bir savunma sebebi ise def'ilerdir. Def'iler de aslında ödemekle yükümlü olan davalının bazı özel sebeplerin varlığından dolayı ödemekten kaçınma hakkına sahip olması demektir. Kural olarak itiraz bir vakıa iken def'i bir haktır⁶⁴. İtirazlar hâkim tarafından re'sen dikkate alınırken def'ilerin mutlaka davalı tarafından ileri sürülmesi gerekmektedir.

Özetle çekişmeli yargılamada cevap dilekçesi vermenin en önemli sonuçlarından birisi, davanın esasına girilmiş olmasıdır. Bu sebeple cevap dilekçesi sunulduktan sonra davanın esasına girilmiş olması sebebiyle ilk itirazlar ileri sürülemeyecektir.

Davalı tarafından davaya cevap dilekçesi verilmemesi halinde HMK m.128 hükmü gereği, davalının davayı inkâr ettiği neticesinin ortaya çıkabilmesi için çekişmeli olarak davacı tarafından açılmış bir davanın olması ve davalının da kanuni süre içerisinde davaya ilişkin cevaplarını sunmaması gerekmektedir. Ortada dava yoksa m.128 anlamında davaya cevap verilmemiş olmasından ve bunun sonuçlarından bahsedilemeyecektir. Bu nedenle m.128 hükmü çekişmeli yargıda söz konusu olup hüküm ve sonuçları da çekişmeli yargıda doğurabilecektir.

1.5.2 Çekişmesiz Yargı İşlerinde

Çekişmesiz yargı işlerine, HMK m.382'de açıkça belirtilen durumlar karşısında başvurulacaktır. Hâkimin çekişmesiz yargıdaki faaliyeti, hem şekli hem de maddi bakımdan yargısal bir faaliyettir⁶⁵. Çünkü çekişmesiz yargı işlerine de mahkemece karar verilmekte ve böylece hâkim karar vermek suretiyle bağımsız bir tasarrufta bulunmaktadır⁶⁶. Çekişmesiz yargı işlerinde ilgililer arasında kural olarak bir uyuşmazlık bulunmamaktadır. Başka bir anlatımla hâkim karar verirken taraflar arasında ki bir uyuşmazlık hakkında karar vermemektedir. Örneğin veraset belgesi alınmasında durum böyledir. Çekişmeli yargının aksine çekişmesiz yargı işlerinde

AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ 2017, age. s.1208; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN 2017, age. s.173; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TOROMAN ve Mehmet KODAKOĞLU 2017, age. s.323.

⁶³ Orhan EROĞLU 2018, agm. s.37.

⁶⁴ Ejder YILMAZ (2010), "Davada Takas ve Mahsup Talebi", *MİHDER*, Cilt 2010, Sayı s.247; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.536,537; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ 2017, age. s.1210.

⁶⁵ Baki KURU (1961), *Nizasız Kaza*, Ajans Türk Matbaası, Ankara, s.10 vd.

⁶⁶ age. s.11.

dava kavramı olmayıp, yargı işi kavramı vardır⁶⁷. Bu ifadeden ve kanunun özünden çıkan doğal sonuç çekişmesiz yargı işleri bir dava değildir. Hal böyle olunca da az önce yukarıda zikredilen davaya ilişkin kavramların çekişmesiz yargı işleri bakımından uygulanmasından bahsedilemeyecektir. Yani davacı ve davalı kavramı çekişmesiz yargı işlerine tamamen yabancı kavramlardır⁶⁸. Bu durumda bu işlerde davacı yerine, talepte bulunan veya ilgililer kavramı kullanılmaktadır.

İfade edilenlere göre konumuzun çekişmesiz yargı işleri olduğu düşünüldüğünde bu işlerde davaya cevap verme kavramından bahsedilemeyeceği için davaya cevap verme ve cevap dilekçesi verilmemesi durumlarından da bahsedilemeyecektir. Hal böyle olunca hem davaya cevap verme hem de davaya cevap dilekçesi vermeme hüküm ve sonuçlarının çekişmesiz yargı işlerinde uygulanması söz konusu olmayacaktır. Çekişmesiz yargı işlerinde ispat yükü bulunmadığından, hâkim ilgililerin beyanları ile bağlı olmayıp, talepte bulunan tarafından istenen hakkında takdir hakkını kullanarak karar verecektir. Ayrıca burada şunu da belirtmek gerekir ki, HMK çekişmesiz yargı işlerinin hangi şekilde (yazılı ya da sözlü şekilde) yapılacağına dair bir düzenleme getirmemiştir⁶⁹. Ancak HMK m.385/1'de çekişmesiz yargılamalarda, basit yargılama usulünün uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Basit yargılama usulü alt başlıklarda ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.5.3 Tahkim Davalarında

Tahkim, özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların, bağımsız ve tarafsız hakemler eliyle ve yargısal yolla çözümüne denilmektedir⁷⁰. Özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların mahkemeler dışında, bağımsız ve tarafsız hakemler tarafından tahkim yolu ile çözülmesi taraflar arasında yapılacak tahkim sözleşmesi ile olacaktır. HMK m.412/1'e göre tahkim sözleşmesi “ tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının

⁶⁷ age. s.40 vd.

⁶⁸ Süha TANRIVER 2016, age. s.113.

⁶⁹ Baki KURU 1961, age, s.162-163.

⁷⁰ Hakan PEKCANITEZ ve Ali YEŞİLİRMAK (2017), *Medeni Usul Hukuku, Cilt 3*, On İki Levha Yayınevi, On Beşinci Baskı. İstanbul, s.2593; H. Yavuz ALANGOYA (1973), *Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, s.4; İbrahim ÖZBAY ve Yavuz KORUCU (2016), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim*, Adalet Yayınevi, Ankara, s.4; İbrahim ÖZBAY (2004), *Hakem Kararlarının Temyizi*, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.30; Ersin ERDOĞAN (2017), *Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Etkisi*, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.27.

çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşma” olarak tanımlanmaktadır.

Ancak bu demek değildir ki taraflar, özel hukukun konusuna giren her durumda tahkim sözleşmesi yapabileceklerdir. Özel hukukun konusuna giren bütün uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir⁷¹. Zira HMK m.408/1.fikra : “Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir” diyerek tahkime elverişli olmayan uyuşmazlıkları düzenleme altına almıştır. Hakemlerde uyuşmazlıkları yargılama yoluyla çözmektedirler, kararları kesin hüküm ifade eder ve aynen mahkeme kararları gibi icra edilmektedirler⁷². Dolayısıyla tahkimde de hakemler, yargılama yaparak uyuşmazlıkları çözecektir.

Bu durumda tahkim yargılamasında davaya cevap ve cevap dilekçesi verilmemesi durumunda ne olacaktır. Öncelikle şunu söylemek gerekir ki, taraflar, hakem veya hakem kurulunun uygulayacağı yargılama usulüne ilişkin kuralları, HMK’nın tahkime ilişkin kısmının emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, serbestçe kararlaştırabilir ya da tahkim kurallarına gönderme yaparak belirleyebilirler⁷³. Taraflar arasında böyle bir sözleşme yoksa hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasını HMK’nın tahkime ilişkin hükümlerini gözeterek uygun bulunduğu bir şekilde yürütür (m.424/1)⁷⁴. Bu durumda davaya cevap ve cevap dilekçesi verilmemesinin hüküm ve sonuçlarının tahkime doğrudan uygulanabileceğini söylemek yanlış olacaktır. Zira tahkimde yargılama usulü bakımından HMK’nın uygulanabileceği gibi taraflar yargılama usulünü, emredici hükümler saklı kalmak kaydıyla diledikleri zaman kararlaştırabilirler⁷⁵.

HMK m.428 hükmünde;

“Taraflarca kararlaştırılan veya hakem tarafından belirlenecek süre içinde, davacı tahkim şartını veya sözleşmesiyle birlikte varsa esas sözleşme ile iddiasını dayandırdığı vakıaları ve talebini; davalı ise savunmasını ve dayandığı vakıaları dilekçeyle hakem veya hakem kuruluna sunar.”

⁷¹ İbrahim ÖZBAY ve Yavuz KORUCU 2016, age. s.7 vd.; Hakan PEKCANITEZ ve Ali YEŞİLİRMAK 2017, age. s.2631.

⁷² Hakan PEKCANITEZ ve Ali YEŞİLİRMAK 2017, age. s.2594.

⁷³ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.142.

⁷⁴ age. s.142.

⁷⁵ Baki KURU (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 4. Cilt, Altıncı Baskı, Yetkin Yayınevi, İstanbul, s.6049

diyerek tahkim yargılamasında dava ve cevap dilekçesi düzenleme altına alınmıştır.

Yine HMK m.430/1 hükmünde:

“(1) Taraflardan birinin yargılamaya katılmaması hâlinde aşağıdaki hükümler uygulanmaktadır:

a) Davacı, geçerli bir neden göstermeksizin dava dilekçesini süresi içinde vermezse; dava dilekçesi usulüne uygun değilse ve eksiklik hakem veya hakem kurulunca belirlenecek süre içinde giderilmezse, hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasına son verir.

b) Davalı, cevap dilekçesini vermezse; bu durum davacının iddialarının ikrarı veya davanın kabulü olarak değerlendirilmeyip yargılamaya devam edilir.

c) Taraflardan biri, geçerli bir neden göstermeksizin duruşmaya katılmaz veya delillerini sunmaktan kaçınırsa; hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasına devam ederek mevcut delillere göre karar verebilir” diyerek taraflardan birinin yargılamaya katılmamasının sonuçlarını düzenleme altına alınmıştır. HMK 430/1-b konumuz açısından önemli bir fıkra olup cevap dilekçesi vermeyen davalının, ne gibi sonuçlarla karşılaşacağını hüküm altına almıştır. Bu düzenlemeden de açıkça anlaşılacağı üzere davalı cevap dilekçesi vermez ise, davacının iddialarını ikrar etmiş sayılmayarak yargılamaya devam edilecektir.”

Bu madde hükmünde HMK m.128 ‘e göre farklı ifade kullanılmış olsa da aslında bu durum tersinden okunduğunda yine HMK m.128’deki anlam ve sonuca ulaşılacaktır. Fakat burada şunu belirtmekte fayda vardır ki davalının burada ki inkârı, davada yapılan inkârın sonuçlarından farklı olacaktır⁷⁶. Zira mahkemede görülen dava da, HMK m.128 hükmü gereği olarak davayı inkâr etmiş sayılan davalı bakımından savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı geçerli olacaktır ve inkâr kapsamında savunma yapabilecek bu sınırı aştığı takdirde savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı ile karşılaşacaktır⁷⁷. Buna karşılık HMK m. 428/3 gereği;

“Taraflar, aksini kararlaştırmış olmadıkça, tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmalarını değiştirebilir veya genişletebilirler. Ancak, hakem veya hakem kurulu, bu işlemin gecikerek yapılmış olduğunu veya diğer taraf için haksız bir şekilde büyük zorluk yarattığını ve diğer durum ve koşulları dikkate alarak, böyle bir değişiklik veya genişletmeye izin vermeyebilir. İddia veya savunma, tahkim sözleşmesinin kapsamı dışına çıkacak şekilde değiştirilemez veya genişletilemez”

⁷⁶ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.144.

⁷⁷ age. s.144.

madde hükmünde belirtilen sınırlar haricinde, savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı söz konusu olmayacaktır.

1.5.4 Geçici Hukuki Koruma Tedbirlerinde

İhtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delil, tespit, gibi geçici hukuki koruma tedbirlerinde bahsedilen işlerin geçici bir hukuki koruma niteliği taşıyıp dava niteliği taşıyamamasından⁷⁸ dolayı davaya cevap ve cevap dilekçesi verilmemesi açısından bir farklılık olmayıp her iki durumda da hüküm ve sonuç ifade etmemektedir. Zira ne ihtiyati tedbir, ne ihtiyati haciz ne de delil tespiti dava olarak adlandırılmaz. Bu geçici hukuki koruma tedbirlerinin dava olarak adlandırılmamasının doğal sonucu olarak da cevap dilekçesinden bahsedilemeyecektir. Zira geçici hukuki koruma tedbiri kararını verecek olan hâkim talep edenin haklarının derhal korunmasında zorunluluk bulunan hallerde hâkim karşı tarafı dinlemeden karar verebilir. Fakat bu durum davalının cevap hakkının olmadığı anlamına gelmeyecektir. Bu tedbirlerin davacı tarafından bir dilekçeyle istenmesinde dahi davaya cevap vermeyen davalı, sadece esas dava bakımından, dava dilekçesinde ileri sürülen vakıaları inkâr etmiş sayılacaktır⁷⁹.

1.5.5 Yargılama Usullerinde Cevap Dilekçesi

1.5.5.1 Yazılı Yargılama Usulünde Cevap Dilekçesi Verilmesi

Medeni usul hukukunda kabul edilmiş iki çeşit yargılama türü vardır ki bunlardan bir tanesi HMK m.118-315 arasında düzenlenmiş olan yazılı yargılama usulüdür. Yazılı yargılama usulüne Medeni Usul Hukuku'na ve uygulamaya daha fazla hâkim olan yargılama türü olmasından dolayı genel yargılama usulü de denmektedir. Bunun yanında aslına bakılırsa diğer yargılama usulü türü olan basit yargılama usulü de yazılı olarak yapılan bir yargılama türüdür⁸⁰.

Yazılı yargılama usulünde davalının, davacı tarafından açılmış davaya karşı cevap verme süresi iki haftadır. Ve bu süre dava dilekçesinin usulüne uygun olarak kendisine tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde başlamaktadır. Yazılı yargılama usulünde davaya cevap verilmesi dilekçe ile olmaktadır. Davalı cevap dilekçesi ile birlikte tüm delillerini açıkça ve hangi vakıanın delili olduğunu belirtmek, elinde

⁷⁸ Evrim ERİŞİR (2013), *Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri*, On İki Levha Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul s.120.

⁷⁹ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.145.

⁸⁰ Baki KURU 2021, age. s.159.

bulunan delilleri mahkemeye dilekçe ekinde sunmak veya başka yerden gelecek belgelerin nereden isteneceğini belirtmek zorundadır. Cevap dilekçesinin düzenlenme şekli ise çalışmamızın bir sonraki bölümünde ele ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Cevap dilekçesi verilirken başvurma harcı ve başka herhangi bir harç ödenmemektedir.

Yazılı yargılama usulünde dilekçeler aşaması denilen yargılama aşaması sırası ile dava dilekçesi, cevap dilekçesi, cevaba cevap dilekçesi (replik) ve davalının ikinci cevap dilekçesi ile son bulmaktadır. Bu aşamaların hepsinde cevap verme süresi yine iki haftadır. Yazılı yargılama usulünde dilekçeler aşaması tamamlandıktan sonra işin esasına girilmiş olur. Ve bu, usulde davacı tarafın iddiayı değiştirme ve genişletme yasağı davacının verdiği cevaba, cevap dilekçesi (replik dilekçesi) ile başlar. Davalının savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı ise davalının verdiği ikinci cevap dilekçesi (düplik dilekçesi) ile başlayacaktır.

1.5.5.2 Basit Yargılama Usulünde Cevap Dilekçesi Verilmesi

Medeni usul hukukunda kabul edilmiş diğer yargılama türü ise basit yargılama usulüdür. Basit yargılama usulü HMK m.316-322 arasında düzenlenmiş olup yazılı yargılama usulüne göre daha basit ve çabuk işleyen bir yargılama türüdür⁸¹. Basit yargılama usulünün hangi dava ve işlerde uygulanacağı HMK’da ve diğer kanunlarda açık ve net olarak belirlenmiştir. Fakat şunu da açıkça belirtmekte fayda vardır ki çekişmesiz yargı işlerinde, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, basit yargılama usulü (HMK m.316-322) uygulanır (HMK m.385/1)⁸².

Basit yargılama usulünde davalının, davacı tarafından aleyhinde açmış olduğu davaya karşı cevap verme süresi iki haftadır. Ve bu süre dava dilekçesinin usulüne uygun olarak kendisine tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde başlar. Basit yargılama usulünde davaya cevap verilmesi yazılı olarak hazırlanmış dilekçe ile olur. Davalı cevap dilekçesi ile birlikte tüm delillerini açıkça ve hangi vakıanın delili olduğunu belirtmek, elinde bulunan delilleri mahkemeye dilekçe ekinde sunmak veya başka yerden gelecek belgelerin nereden isteneceğini belirtmek zorundadır. Cevap dilekçesinin düzenlenme şekli ise çalışmamızın bir sonraki bölümünde ele ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Cevap dilekçesi verilirken başvurma harcı ve başka herhangi bir harç ödenmeyecektir.

⁸¹ Baki KURU 2021, age. s.634.

⁸² age. s.636.

Basit yargılama usulünde dilekçeler aşaması denilen yargılama aşaması sırası ile dava dilekçesi ve dava dilekçesine davalının verecek olduğu cevap dilekçesi ile son bulur. Bu aşamalarda da cevap verme süresi yine iki haftadır. Basit yargılama usulünde dilekçeler aşaması tamamlandıktan sonra işin esasına girilmiş olur. Ve bu usulde davacı tarafın iddiayı değiştirme ve genişletme yasağı, davacının verdiği dava dilekçesi ile başlamaktadır. Davalının savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı ise davalının verdiği cevap dilekçesi ile başlamaktadır.

1.6 CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEYİŞİNİN YARGILAMAYA EGEMEN İLKELERLE İLİŞKİSİ

Mahkemeler nezdinde davacı tarafından açılmış davaya, davalı tarafından cevap dilekçesi verilmemesi halinin bir takım hukuk ilkeleriyle ilişkisine değinilmesinde fayda bulunmaktadır. Bu başlığın çalışmamızda incelenmesinin amacı, bir takım hukuk ilkelerinin davalı tarafından cevap dilekçesi verilmemesi durumunda davalı açısından nasıl bir anlamı olacağını ifade edilmesidir.

1.6.1 Tasarruf İlkesi ile İlişkisi

Özel hukuk taraflara kendi hakları üzerinde tasarruf yetkisi ve imkânı vermiştir⁸³. Özel hukuktan kaynaklanan bu tasarruf yetkisi, uyuşmazlıktan önce başlayıp uyuşmazlığın yargı organına intikal ettiği ve yargı organı önünde görüldüğü esnada da devam eder⁸⁴. Medeni Usul Hukukunda “tasarruf ilkesi” olarak da bilinen bu yetki HMK m.24’te düzenlenmiş olup bu yetki gereği hâkim, bir davaya ancak taraflardan birinin talebi üzerine bakabileceği, tarafında davayı açmak, takip etmek ve sona erdirmekte serbest olduğu hususu düzenlenmiştir (HMK m.24 gerekçesi). HMK m.24/1 hükmünde; “Hâkim iki taraftan birinin talebi olmaksızın, kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karara bağlayamaz” ifadesi bulunmaktadır. Bu durum kısaca davacının olmadığı yerde dava ve hâkim de olmaz şeklinde ifade edilmektedir⁸⁵. Yine HMK m.24/2 hükmünde: “Kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya ve hakkını talep etmeye zorlanamaz.” ifadesi yer almaktadır. Bu yetki tüm yargılama aşamalarında da devam etmekte olan bir yetkidir. Bu kapsamda

⁸³ Meriç NEDİM 2011, agt. s.38 vd.

⁸⁴ Güray ERDÖNMEZ (2017), *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, 1. Cilt*, On İki Levha Yayıncılık, On Beşinci Baskı, İstanbul, s.783.

⁸⁵ Meriç NEDİM 2011, agt. s.73 vd.

taraf lar feragat, kabul ve sulh gibi yargılamayı sona erdiren işlemleri serbestçe yaparak yargılama üzerinde tasarruf yetkilerini kullanabilirler. Daha öncede ifade ettiğimiz üzere davanın konusunu, taraflarını ve talep sonucunu davacı belirlemektedir. Hâkim de davacının dilekçesine bağlı olup, ancak davacı tarafından belirlenen konuda karar verebilir. Zira hâkimin davalı hakkında karar vermesi için davalının talepte bulunması şart değildir. Davaya cevap vermeyen davalının, hakkında ileri sürülen iddialar ile talep sonucunu reddetmiş (kanunun ifadesiyle dayandığı vakıaları inkâr etmiş) olduğu kabul edildiğinden, mahkeme, davalının açık bir ret dilekçesi olmadan da kendisinden talep edilenin reddedilip reddedilmeyeceği konusunda karar verebilmektedir⁸⁶.

Medeni Usul Hukukunda tasarruf ilkesi olarak da bilinen tasarruf yetkisi, sadece davacı için geçerli olan bir ilke değildir. Davalı da aynı şekilde yeri geldiğinde bu yetkiden yararlanabilmektedir⁸⁷. Örneğin davalı aleyhine açılmış bir davayı yargılamanın başında veya herhangi bir aşamasında kısmen veya tamamen kabul ederek yargılamaya son verilmesini tasarruf yetkisini kullanmak suretiyle sağlayabilir. Davalı duruşmaları takipsiz bırakabileceği gibi davacı ile sulh olarak davanın sona ermesine katkıda bulunabilir. Davalı, davaya cevap vermemiş olsa bile, davacı davadan feragat edebilecek, davayı takipsiz bırakabilecek, dava konusunu devredebilecek, davalı rıza göstermediği takdirde ıslah yoluna başvurarak dava konusunu veya dava sebebini değiştirip genişletebilecektir⁸⁸.

1.6.2 Taraflarca Hazırlama İlkesi ile İlişkisi

HMK m.25/1'e göre;

“Kanunda öngörülen istisnalar dışında, hâkim iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz”.

Madde metninden ve gerekçesinden açıkça belli olduğu üzere taraflarca hazırlama ilkesi, davanın ve savunmanın dayanağı olan vakıaların ve bunların delillerinin taraflarca mahkemeye bildirilmesi demektir. Bu ilke bir önceki başlıkta ele alınan tasarruf ilkesinin tabii bir bütünleyicisidir⁸⁹. Madde gerekçesinde de açıkça belirtildiği üzere dava malzemesi olan vakıaların, taraflarca getirilmesi gerektiği

⁸⁶ Meriç NEDİM 2011, agt. s.99.

⁸⁷ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.164.

⁸⁸ age. s.164.

⁸⁹ Volkan ÖZÇELİK (2019), *Türk Medeni Usul Hukukunda Taraflarca Getirilme İlkesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, s.69.

vurgulanmıştır. Medeni usul hukukunda çekişmeli yargı alanında dava malzemesinin toplanmasında egemen olan ilke taraflarca hazırlama ilkesidir⁹⁰. Bu ilkeye göre taraflar dava ve cevap dilekçelerinde ortaya koymuş oldukları iddia ve savunmayı temellendirmeye yarayan vakıaları mahkemeye kendileri getirecektir. Hâkim bu ilke kapsamında getirilen malzemeye göre karar verecektir. Tarafların ileri sürmediği iddia, vakıa ve delillere dayanamayacaktır. Hukuk Muhakemeleri Kanununda sarih bir şekilde ifade edildiği üzere hâkim taraflarca ileri sürülmeyen iddia, vakıa ve delilleri onlara hatırlatacak davranışlarda dahi bulunamaz ve bu şekilde hüküm tesisi yoluna gidemez. Hal böyle olunca bu ilke gereği, bir uyuşmazlık hakkında hâkimin karar vermesini sağlayacak dava malzemesini dosya içerisine kazandırmak tarafların yükümlülüğündedir.

Davada taraf, maddi hukuka göre ne kadar haklı olursa olsun, talep sonucunu dayandırdığı vakıaları mahkemeye sunmamış ise talebi reddedilmektedir⁹¹. HMK m.25/2'ye göre: “Kanunda belirtilen durumlar dışında, hâkim, kendiliğinden delil toplayamaz”. Bu hükümden de açıkça anlaşıldığı üzere hâkim kendiliğinden uyuşmazlığı çözmeye yönelik delil toplayamayacaktır. Dolayısıyla hâkim, taraflarca dosya içerisine kazandırılmamış bir delile dayanarak uyuşmazlık hakkında karar veremeyecektir.

Davalının, süresi içinde davaya cevap vermemesi, taraflarca hazırlama ilkesinin, davacı bakımından uygulanmasında bir farklılık yaratmayacaktır. Zamansal olarak dava dilekçesinin verilmesi, davalının davaya cevap vermesinden önce gerçekleştiğine göre, davalının davaya cevap vermemesinden bağımsız olarak, davacı dayandığı vakıaları ve delilleri mahkemeye sunmuş olacaktır⁹². Davalı da cevap dilekçesini kanuni süresi içerisinde dosya içerisine kazandırırorsa, savunma sebeplerini ve delillerini mahkemeye sunabilecektir. Buna karşılık davalı kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesini dosya içerisine kazandıramazsa, cevap dilekçesi veren davalıya göre daha olumsuz ve zor duruma düşecektir. HMK hükmüne göre davaya cevap vermeyen davalı, dava dilekçesinde ileri sürülen vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılacak ve ancak inkâr kapsamında savunma ve delil ibrazı yapabilecektir. Çünkü daha öncede ifade edildiği üzere kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesini dosya içerisine kazandırmayan davalı, cevap dilekçesini kanuni süresi içerisinde dosyaya kazandıran

⁹⁰ Süha TANRIVER 2016, age. s.367.

⁹¹ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.166.

⁹² age. s.166.

davalıya göre savunma vakıalarını ve bu vakıaların ispatını sağlayacak bazı kolaylıkları kaybetmiş olacaktır. Zira cevap dilekçesi vermeyen davalı, artık ancak inkâr kapsamında savunma yapabilecek, inkâr savunmasının sınırlarını aştığı zaman çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı ile karşılaşacaktır. Ayrıca cevap dilekçesini kanuni süresi içerisinde dosyaya kazandırmayan davalı, davaya ilişkin itiraz ve def'ilerini de dosyaya sunamayacaktır. Bu bağlamda bu durumu taraflarca hazırlama ilkesi açısından değerlendirdiğimizde, davaya kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi veren davalı ile kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermeyen davalı arasında büyük farklılıklar olmaktadır. Özetle şunu diyebiliriz ki, taraflarca hazırlama ilkesi, hem kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi veren davalıya hem de kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermeyen davalıya uygulanmaktadır. Cevap dilekçesi vermeyen davalının ileri sürmediği vakıaları (itirazlar ve def'iler de dâhil) ve delilleri hâkim kendiliğinden dikkate alamayacak taraflara onları hatırlatacak davranışlarda dahi bulunamayacaktır.

1.6.3 Teksif İlkesi ile İlişkisi

Teksif ilkesi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda açıkça düzenlenmemiş olup, kanunda açıkça düzenlenmemesine rağmen Medeni Usul Hukukumuzda varlığı kabul edilen ve mahkemelerce uygulanan bir ilkedir. Teksif ilkesi, dava malzemesinin, belli bir usul kesitine kadar mahkeme önüne getirilmesini ve öngörülen usul kesitinin tamamlanmasından sonra ileri sürülen ya da getirilen işlemlerin mahkemece dikkate alınamamasını öngören yargılama hukuku ilkesidir⁹³. Medeni Usul Hukukuna egemen olan bu ilke, davaların sürüncemede bırakılmasını engellemek, yargılamada yoğunlaşma ve odaklanma ile etkin hukuki korumayı sağlama ve de usul ekonomisini gerçekleştirme amacına yöneliktir⁹⁴. İşte tam da bu noktada teksif ilkesi ile büyük oranda bağlantısı olan iddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağından bahsetmek gerekmektedir ki, bu yasak HMK m.141'de düzenlenmiştir. HMK m. 141'e göre:

⁹³ Süha TANRIVER 2016, age. s.374; Yavuz ALANGOYA 1979, age. s.4; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2018, age. s.127; Nagihan MAZLUM (2021), Medeni Usul Hukukunda Teksif İlkesi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 70 (1), s.109.

⁹⁴ Süha TANRIVER 2016, age. s.374,375; Yavuz ALANGOYA 1979, age. s.4; Güray ERDÖNMEZ 2017, age. s.809.

“Taraflar cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra iddia veya savunma genişletilemez ya da değiştirilemez. İddia ve savunmanın genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır”.

Bu yasağın kanunumuzda yer almasının sebebi tarafların eşitliğinin her bağlamdan korunması esasına dayanmaktadır⁹⁵. Teksif ilkesi gereğince m. 141’den de açıkça anlaşılacağı üzere iddia ve savunmayı genişletme ve değiştirme yasağı tarafların ikinci dilekçelerini mahkemeye vermeleri ile başlayacaktır. Bu usul kesitinden sonra tarafların getirecekleri iddia ve savunma sebepleri, HMK m.141/2’de ki istisnai durumlar hariç kural olarak artık yargılamada ele alınmayacaktır.

Teksif ilkesi, davaya kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi sunmayan davalı açısından da ehemmiyet arz etmektedir. Çünkü davalı, cevap dilekçesi sunarsa hem bu dilekçesinde dava şartı eksikliği, ilk itiraz hallerini ve esasa ilişkin savunma vasıtalarını ileri sürebilecek hem de özellikle bu dilekçesinde ileri sürmediği esasa ilişkin savunma sebeplerini ikinci cevap dilekçesiyle ileri sürme olanağına sahip olacaktır⁹⁶. Davalı HMK m. 128 hükmüne göre davaya cevap vermeyerek davayı inkâr etmiş sayılmaktadır. Bu durumda davalı cevap dilekçesi sunmadığı için sadece inkâr kapsamında savunma yapabilecek ve delil sunabilecektir. Dilekçeler aşamasında ki serbestçe savunma vasıtalarını ileri sürme ve bunları genişletme ve değiştirme olanaklarından yararlanamayacaktır.

1.6.4 Hâkimin Aydınlatma Ödevi ile İlişkisi

Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 31’e göre:

“Hâkim, uyumsuzluğun aydınlatılmasının zorunlu kıldığı durumlarda, maddi ve hukuki açıdan belirsiz yahut çelişkili gördüğü hususlar hakkında, taraflara açıklama yaptırabilir; soru sorabilir; delil gösterilmesini isteyebilir”.

Hâkimin bu ödevi yerine getirmesi, iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki, vakıalar bakımından açıklık bulunmadığı durumda, hâkimin tarafları dinleyip soru sorması durumudur⁹⁷. Burada hâkimin soru sorarak dava konusunu aydınlatma

⁹⁵ M. Kamil YILDIRIM (2003), “Teksif ve Sözlülük İlkeleri Açısından Yargılama Usulleri Hakkında Düşünceler”, *İçinde, Prof. Dr. Ergun ÖNEN’e Armağan*, Alkım Yayınevi. İstanbul, s.477; Süha TANRIVER 2016, age. s.375; Güray ERDÖNMEZ 2017, age. s.810.

⁹⁶ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.169.

⁹⁷ Yavuz ALANGOYA 1979, age. s.142,143; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN 2017, age. s.87; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2018, age, s.123; Güray ERDÖNMEZ 2017, age. s.818; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TOROMAN ve Mehmet KODAKOĞLU 2017, age. s.358.

ödevinin sınırı taraflarca hazırlama ilkesi ve teksif ilkesi oluşturmaktadır. Bu ödev davada yeni vakıa ileri sürme anlamı taşımayacak olup, ileri sürülen vakıaların yeterince açıklanmamış olması halinde bunların açıklattırılmasını sağlama amacı taşımaktadır. Hâkimin davayı aydınlatma ödevini gerçekleştireceği ikinci şekil ise, delillerin gösterilmesidir. Taraflar kural olarak delillerini dilekçeler tesisi aşamasında sunmalıdır. Hâkim sunulan bu delillerde HMK m.31 gereği belirsiz veya çelişkili gördüğü hususlarda taraflardan delil gösterilmesini isteyebilir⁹⁸. Ancak aydınlatma ödevinin hâkim tarafından kullanılmasının sınırları bulunmaktadır. Hâkim dava dosyasında belirtilen ve üçüncü kişilerin elinde mevcut olan belgelerle sınırlı olarak tarafların ileri sürmediği veya dayanmadığı belgeleri davaya getirebilir⁹⁹.

Davalı aleyhinde açılmış davaya, cevap dilekçesi sunmamış ise durum ne olacaktır. Davalı daha öncede ifade edildiği üzere cevap dilekçesi vermediği takdirde aleyhinde açılmış davayı kanun gereği inkâr etmiş sayılacaktır. Fakat bu burum hâkimin aydınlatma ödevi gereği, taraflara soru sormasına, belirli olmayan vakıaların açıklanmasını istemeye ve onlardan delil getirmelerini istemeye mani olmayacaktır. Yalnız burada dikkat edilmesi gereken husus şudur hâkim, aydınlatma ödevi bahanesiyle davalının yargılamaya getirmediği vakıaları ondan getirmesini istememelidir¹⁰⁰. Cevap dilekçesi vermeyen davalı, inkâr kapsamında savunma yapabilecek ve bu kapsamda savunmayı genişletme ve değiştirme yasağı kapsamında kalmak üzere hâkimin soru sormak, açıklama yaptırmak ve delil göstermesini istemek üzere aydınlatma ödevi söz konusudur.

1.6.5 Hukuki Dinlenilme Hakkı İle İlişkisi

Hukuki dinlenilme hakkı hukuk devletinin bir sonucu olup dayanağını anayasadan almaktadır. Anayasa m.36'ya göre: "Herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir". Adil yargılanma hakkı hukuki dinlenilme hakkını kendiliğinden kapsadığından¹⁰¹, hukuki dinlenilme hakkı adil

⁹⁸ Yavuz ALANGOYA 1979, age. s.169; Güray ERDÖNMEZ 2017, age. s.822,823; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN 2017, age. s.87; Süha TANRIVER 2016, age. s.356.

⁹⁹ Güray ERDÖNMEZ 2017, age. s.824; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2018, age. s.123.

¹⁰⁰ Cemil SİMİL (2015), "Hâkimin Aydınlatma Ödevinin Sınırları", *İçinde, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan II*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Özel Sayı 2014, s.1360.

¹⁰¹ Muhammet ÖZEKES 2003, age. s.30; Güray ERDÖNMEZ 2017, age. s.863.

yargılanma hakkının en önemli görüntülerinden birisidir¹⁰². Dolayısıyla adil yargılanma hakkı ihlal edildiğinde, hukuki dinlenilme hakkı da ihlal edilmiş sayılacaktır¹⁰³. Bu haktan kaynaklı olarak taraflar yargılanma sırasında dilekçe vermek, iddiada bulunmak, savunma vakıalarını ileri sürmek, ispata yarayan deliller sunma hakkına sahiptir¹⁰⁴. Zira bu hakkın kanuni dayanağını HMK m.27 oluşturmaktadır. HMK m.27'ye göre herkes hukuki dinlenilme hakkına sahiptir. Bu hak yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını, açıklama ve ispat hakkını ve mahkemenin, açıklamalarını dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini içerir.

Madde hükmünden açıkça anlaşıldığı gibi hukuki dinlenilmeyi talep bir yükümlülük değil bir haktır¹⁰⁵. Burada önemli olan şey tarafın bu hakkı kullanıp kullanmadığı değil bu hakkın ona verilip verilmediğidir. Zira hak sahibi bu hakkı kullanıp kullanmama ve yargılamaya katılıp katılmamakta serbesttir.¹⁰⁶

Bu hak aleyhinde dava açılmış davalının, davaya cevap dilekçesi vermemesi halinde de yararlanacağı bir hak olacaktır. Zira hukuki dinlenilme hakkına sahip olabilmek için cevap dilekçesini mahkemeye sunmak zaruri olmayıp cevap dilekçesi vermemenin bu haktan yararlanmak için bir önemi bulunmamaktadır. Cevap dilekçesi vermeyen davalıda davanın tarafıdır ve gücünü Anayasadan alan bu hakkı kullanabilmektedir. Davaya cevap vermeyen davalı, yargılama boyunca sahip olduğu bütün haklardan ve olanaklardan vazgeçmiş değildir, o sadece davaya cevap vermediği için davayı inkâr etmiş sayılan davalı konumundadır¹⁰⁷. Davalı cevap dilekçesi vermese dahi bilgilenme, açıklama ve ispat, dikkate alınma ve kararın gerekçeli olması haklarının tamamından yararlanabilecektir¹⁰⁸

¹⁰² Ejder YILMAZ (2017), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 1. Cilt*, Üçüncü Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.695; Orhan EROĞLU 2018, age. s.36.

¹⁰³ Ejder YILMAZ 2017, age. s.695,696

¹⁰⁴ Güray ERDÖNMEZ 2017, age. s.863; Süha TANRIVER 2016, age. s. 380; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM ve Nevhis EREN YILDIRIM 2009, age. s.187; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN 2017, age. s.74; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2018, age. s.111-114; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TOROMAN ve Mehmet KODAKOĞLU 2017, age. s.355-356; Bilge UMAR 2014, age. s.119.

¹⁰⁵ Hakan PEKCANITEZ 2000, age. s.756; Süha TANRIVER 2016, age. s.393-401; Muhammet ÖZEKES 2003, age. s.40;

¹⁰⁶ age. s.46.

¹⁰⁷ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.177.

¹⁰⁸ age. s.182.

BÖLÜM II

CEVAP DİLEKÇESİNİN İÇEREĞİ, CEVAP DİLEKÇESİNİN İÇERİĞİNDE EKSİKLİK BULUNMASI VE BUNUN SONUÇLARI, CEVAP DİLEKÇESİNİ VERME SÜRESİ VE CEVAP DİLEKÇESİNİN MAHKEMEYE VERİLMESİ

2.1 CEVAP DİLEKÇESİNİN İÇERİĞİ

Cevap dilekçesi içeriğinde bazı hususların bulunması gerekmektedir. Bu hususlar, şunlardır:

2.1.1 Mahkemenin Adı (HMK m. 129/1-a)

Cevap dilekçesi içeriğinde bulunması gereken zorunlu hususlardan birisi, mahkemenin adıdır. Davacı tarafından davanın açılması ile birlikte görevli mahkeme belirlenmektedir. Bundan sonra davalının, dosya esas numarasını da yazarak dava dilekçesini kendisine tebliğ eden mahkemenin adını bildirmek suretiyle, cevap dilekçesini mahkemeye vermesi gerekmektedir. Davalı tarafça mahkemenin görevsiz olduğu düşünülse dahi cevap dilekçesinin süresi içerisinde davanın açıldığı mahkemeye verilmesi gerekmektedir¹⁰⁹. Davalı, aleyhine açılan davanın görevsiz mahkemede açıldığını düşünse dahi, kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermeme yolunu seçmemelidir. Zira davalının yapmış olduğu görev itirazı mahkeme tarafından reddedilirse ve bu arada da davaya cevap verme süresi dolar ise davalı kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemiş olacak ve bundan dolayı da zor duruma düşebilecektir¹¹⁰. Bu sebeple davalı kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesini vermeli ve bu dilekçe içerisinde davanın açıldığı mahkemenin görevsiz olduğunu belirtmelidir¹¹¹. Davalının görev itirazı mahkeme tarafından kabul edildiğinde ve HMK m.20'deki işlemler yapıldığında dava dosyası görevli mahkemeye

¹⁰⁹ Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, *Medeni Usul Hukuku*, Basım 5, Yetkin Yayınları, Ankara, s.341; Fatih KARAMERCAN (2016), *Dava ve Cevap Dilekçesinin Unsurları-Somutlaştırma Yükü*, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.331.

¹¹⁰ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.75.

¹¹¹ Fatih KARAMERCAN 2016, age. s.331.

gönderilecektir. Bu durumda zaten tarafların daha önceki yaptığı işlemler geçerli sayılacaktır¹¹². Davalının görevsiz mahkemeye vermiş olduğu cevap dilekçesi ve bu dilekçe içeriğinde yapmış olduğu savunmalar geçerli olmaya devam edecektir.

Dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesi halinde, görevli mahkemede görülecek olan dava, görevsiz mahkemede açılan davanın devamı olarak kabul edileceğinden¹¹³, davalının görevli mahkemede yeniden cevap dilekçesi verme hakkı olmayacaktır. Görevsiz mahkeme tarafından dava dosyası kendisine gönderilen görevli mahkeme, sadece bir duruşma günü belirleyerek tarafları duruşmaya davet etmektedir (HMK m.20/2), görevli mahkeme davalıya aleyhinde açılmış davanın esasına cevap dilekçesi sunması için yeni bir süre veremez¹¹⁴.

Görev kamu düzenine ilişkin ve dava şartı olduğundan taraflar görev itirazında bulunmasa dahi, mahkeme de davanın her aşamasında re'sen görevsizlik kararı verebilir (HMK m.115/1). Yalnız burada dikkat edilmesi gereken husus, görev her ne kadar dava şartı ise de, görev itirazının mahkemece kabulü halinde mahkemece verilecek karar, davanın usulden reddi kararı (HMK m.115/1) değil, görevsizlik kararı (HMK m.20) olacaktır. Öte taraftan HMK m.138/1 hükmüne göre uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkeme tarafından öncelikle dava şartları ve ilk itirazlar hakkında dosya üzerinden karar verilmektedir. Ayrıca HMK 115/1'e göre:

“Mahkeme, dava şartlarının mevcut olup olmadığını, davanın her aşamasında kendiliğinden araştırmaktadır. Taraflar da dava şartı noksanlığını her zaman ileri sürebilirler.”

Bu durumda üzerinde durulması gereken husus, uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemenin davanın her aşamasında dava şartlarını kendiliğinden ele alabilmesi hususudur. Kanunda geçen “*davanın her aşaması*” ifadesinin kapsamına dilekçeler aşamasının da dâhil olacağı hususu şüphesizdir. Lakin burada tereddüt edilecek husus, dilekçeler aşamasının hangi aşamasında, mahkemenin dava şartları hakkında karar verebileceği hususudur. Mesela, davacı tarafından dava açılması halinde, mahkeme dava dilekçesini davalıya tebliğ etmeksizin dava şartları hakkında karar verebilecek midir? Kanunun açık hükmü gereği (HMK m.115/1) mahkeme davanın her aşamasında dava şartları hakkında kendiliğinden inceleme yapabilir. Ancak,

¹¹² Mine AKKAN (2017), *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, 1. Cilt*, On Beşinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, s.241 vd.

¹¹³ Baki KURU 2021 age. s.58; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age. s.203; Süha TANRIVER 2016, age. s.150; Mine AKKAN 2017, age. s.251.

¹¹⁴ Baki KURU 2021 age. s.58.

uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkeme sadece dava dilekçesi üzerine bu dilekçeyi davalı tarafa tebliğ etmeden, dava şartı noksanlığı sebebiyle davanın usulden reddine karar vermemelidir¹¹⁵.

Uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkeme dava şartları hakkında karar verirken kararını dilekçeler aşamasının tamamlanmasından sonra, ön inceleme aşamasında vermesi gerekmektedir¹¹⁶. En azından mahkeme görevsizlik kararını, dava dilekçesini aleyhine dava açılan davalıya tebliğ etmeden vermemelidir. HMK m.137/1'e göre:

“Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra ön inceleme yapılmaktadır. Mahkeme ön incelemede; dava şartlarını ve ilk itirazları incelemekte, uyuşmazlık konularını tam olarak belirlemekte, hazırlık işlemleri ile tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapmakta, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları sulhe veya arabuluculuğa teşvik etmekte ve bu hususları tutanağa geçirmektedir.”

Bu maddede ön incelemenin kapsamı belirlenirken kanun koyucu tarafından dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra ön incelemenin yapılacağı şeklinde düzenlenmiştir. Mahkeme ön incelemede, dava şartlarını ve ilk itirazları inceleyecektir. Yine ön incelemeye ilişkin hükümler arasında yer alan HMK m.138/1'e göre:

“Mahkeme, öncelikle dava şartları ve ilk itirazlar hakkında dosya üzerinden karar vermekte; gerektiği takdirde kararını vermeden önce, bu konuda tarafları ön inceleme duruşmasında dinleyebilir.”

Madde kapsamından açıkça anlaşıldığı üzere, mahkemenin dava şartları ve ilk itirazları ön incelemeyi duruşmalı yapmaksızın dosya üzerinden karara bağlaması mümkündür. Başka bir ifade ile ön inceleme duruşmasız olarak yapılabilir, dava şartları ve ilk itirazlar dosya üzerinden karara bağlanabilir. Dosya üzerinden karar verilebileceği ifadesinden, en azından dilekçeler aşamasının tamamlanmış dosya olarak anlaşılması uygun olacaktır. HMK m.138/1'e göre ön incelemenin duruşmasız olarak yapılarak dava şartları ve ilk itirazlar hakkında karar verilebilmesi, dilekçelerin karşılıklı verilmesi aşamasını ortadan kaldırmamalıdır¹¹⁷. Zira uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkim dava dilekçesini davalıya tebliğ etmeden görevsizlik kararı veremez¹¹⁸.

¹¹⁵ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.75-76.

¹¹⁶ Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age, s.290-291; Süha TANRIVER 2016, age. s.618.

¹¹⁷ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.76.

¹¹⁸ Muhammet ÖZEKES 2017, age. s.1286.

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, davalının cevap dilekçesini, kanuni süresi içerisinde davanın açılmış olduğu mahkemeye vermek gerekmektedir. Uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemenin, dava dilekçesini davalıya tebliğ etmeden görevsizlik kararı veremeyeceği kabul edilse de, mahkeme tarafından dava dilekçesi davalıya tebliğ edilmeksizin görevsizlik kararı verilirse durum ne olacağı belirsizdir. Acaba böyle bir durum karşısında, davalının sadece yanlış olduğu kanaatine vardığı görevsizlik kararına karşı istinaf yoluna başvurması mı, yoksa aynı zamanda cevap dilekçesini de vermesi mi gerekecektir? Yukarıda yapılan izahatlar doğrultusunda böyle bir ihtimalin ortaya çıkmaması gerekir. Fakat böyle bir ihtimal gerçekleşmiş ise davalının yine kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesini mahkemeye vermesi gerekmektedir¹¹⁹. Zira HMK m.127/1 hükmünde açıkça cevap dilekçesi verme süresinin dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren başlayacağı belirtilmiştir. Bu durumda davanın görevsiz ya da yetkisiz mahkemede açılması, davalının HMK m.127/1’de öngörülen iki haftalık süre içerisinde cevap dilekçesi vermemesinin haklı bir gerekçesi olmamalıdır. Davalı bu süreye riayet etmez ve iki hafta içerisinde cevap dilekçesini mahkemeye sunmaz ve sadece görevsizlik kararının görevli mahkemeye gönderilmesini ister ise ya da bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurur ise, dava dosyası görevli mahkemeye gönderilse dahi o sırada cevap dilekçesi vermek için kanunda öngörülen süre kaçırılmış olacaktır.

Bunun yanında davalı, aleyhinde açılmış olan davanın yetkisiz¹²⁰ mahkemede açıldığını düşünse bile yine dava dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde cevap dilekçesini davanın açıldığı mahkemeye sunmalıdır. Bu durum kesin olmayan yetki bakımından ehemmiyetlidir. Çünkü kesin olmayan yetki hallerinde yetki itirazı ilk itiraz olup (HMK m.116/1-a), ilk itirazların da mutlaka cevap dilekçesi ile beraber ileri sürülmesi zorunludur (HMK m.117/1). Davalı kanuni süresi içinde cevap dilekçesini mahkemeye sunmaz ise, hukuken ilk itiraz niteliğinde olan yetki itirazı hakkını kaybedecektir. Kesin yetki¹²¹ ise dava şartı olduğundan, davalı kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesini mahkemeye vermemiş olsa dahi davalının daha sonra yetki itirazında bulunması zaten mümkün olacaktır. Özetle şunu diyebiliriz ki;

¹¹⁹ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.77.

¹²⁰ Mahkemelerin yetkisi konusunda geniş bilgi için bkz. Dilek AYDEMİR KARADEMİR (2019), *Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi*, Yetkin Yayınevi, İkinci Baskı, s.115 vd.

¹²¹ Cenk AKİL (2012)/2, “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Çekişmeli Yargıya İlişkin Kesin Yetki Halleri”, *MİHDER*, s.107-164; Dilek AYDEMİR KARADEMİR 2019, age. s.94 vd.; Mehmet YILMAZ (2007), *Mahkemelerin Kamu Düzenine İlişkin Yetkisi*, Adalet Yayınevi. Ankara, s.29 vd.

davalı, dava dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren iki haftalık kanuni süre içerisinde, bir dava şartının eksik olduğunu ve bu durumda mahkemenin görevsiz veya yetkisiz olduğuna kanaat getirmiş olsa dahi yine de süresi içerisinde davanın açıldığı mahkemeye cevap dilekçesini vermesi gerekecektir. Tersine bir durumda davalı aleyhinde açılmış davaya kanuni süresi içerisinde cevap vermemiş olacak ve davayı inkâr etmiş konumuna düşebilecektir. Bu başlık, aslında mahkemenin adı başlığını taşısa da içerik olarak davanın esas numarasını da kapsamaktadır.

2.1.2 Davacı ile Davalının Adı Soyadı Ve Adresleri (HMK m.129/1-b)

Cevap dilekçesi içeriğinde bulunması gereken diğer bir zorunlu husus, davacı ile davalının adı, soyadı ve adresleri; davalı yurtdışında ise açılan dava ile ilgili işlemlere esas olmak üzere yurtiçinde göstereceği bir adrestir (m.129/1-b). Mahkemeler nezdinde açılmış bir davada tarafları davacı belirlemektedir¹²². Zira davacısı ve davalısı belli olmayan belirsiz kişiler hakkında dava açılması ve hatta belirsiz kişiler hakkında mahkeme tarafından karar verilmesi de mümkün değildir. Tarafları belirleme yükü davalıya yüklenemez, biraz önce yukarıda da ifade edildiği üzere mahkemeler nezdinde tarafları davacı belirleyecektir. Davalı bu belirlemenin yanlış olduğunu düşünse dahi davalı dava dilekçesinde yazan tarafları dikkate alarak kanuni cevap verme süresi içerisinde mahkemeye cevap dilekçesini vermelidir¹²³.

Hukuk sistemimizde şekli anlamda taraf teorisi kabul edilmiş olduğundan, tarafın kim olduğu dava dilekçesi dikkate alınarak belirlenmektedir. Her ne kadar kendisinin davada taraf olmadığına kanaat getirmiş olsa da sonradan gerçekte taraf olduğunun anlaşılması durumunda, kanuni süresi içerisinde aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmamış olmanın sonuçlarına katlanmak zorunda kalacaktır.

Davalı taraf eğer davaya karşı cevap veriyorsa, kendisini bir vekille temsil ettirse dahi, yapılacak tebligatlar açısından yurtiçinde bir adres bildirmek zorundadır. Fakat bu adreste ikamet etmesi zorunlu değildir¹²⁴.

¹²² L. Şanal GÖRGÜN 2015, age, s.215; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age. s.547; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ 2017, age. s.1235.

¹²³ Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s.1235.

¹²⁴ Orhan EROĞLU 2018, agm. s.40

Davalı her ne kadar kendisini vekil ile temsil ettirse de kendisine doğrudan tebligat yapılması gerekebilir. Örneğin isticvap (HKM m.171) ve yemin (HMK m.228) gibi hallerde davalıya doğrudan tebligat yapılmaktadır¹²⁵.

2.1.3 Davalının TC Kimlik Numarası (HMK m. 129/1-c)

Cevap dilekçesinde içeriğinde bulunması gereken bir diğer zorunlu unsur davalının Türkiye Cumhuriyeti (TC) kimlik numarasıdır. Cevap dilekçesinde TC Kimlik numarasının yazılması mahkeme nezdinde yapılacak tüm yazışmalarda ve geçici hukuki koruma önlemlerinde kolaylık sağlayacaktır¹²⁶. Her ne kadar kanunun lafzından kimlik numarasının yazılması salt Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına uygulanan bir düzenlemeymiş gibi bir neticeye ulaşılabilmekteyse de; HMK m.129/1-c, ülkemizde yerleşik olan ya da çalışan vatandaş olmayan kişilere ve özellikle ülkemizde bulunan vatansızlar ve mültecilere de uygulanmalıdır¹²⁷. Çünkü turistik maksadı ile kısa bir zaman dilimi için gelen yabancılar hariç olmak üzere, ülkemizde bulunan yabancılara da birer kimlik numarası verilmektedir¹²⁸. Eğer bir yabancı, Türkiye’de açılan bir davada davalı sıfatını almışsa o zaman mevcut olması şartıyla kendisine verilen kimlik numarasını cevap dilekçesinde belirtmelidir. Ticari şirketlerde ise MERSİS numarasının yazılması, her ne kadar kanunda yazılı olmasa da olması gereken hukuk açısından gereklidir¹²⁹. Çünkü tüzel kişilerde de ad benzerliği nedeniyle birçok sıkıntı yaşanmaktadır.

2.1.4 Tarafların Kanuni Temsilcilerinin ve Davacı Vekilinin Adı Soyadı ve Adresleri (HMK m.129/1-ç)

Davalının kendisini mahkemeler nezdinde bir vekil ile temsil ettirmesi veya davalının bir kanuni temsilcisinin bulunması halinde, vekilin ve kanuni temsilcinin,

¹²⁵ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.547,548; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ 2017, age. s.1236.

¹²⁶ Hakan PEKCANIREZ 2017, age. s.1236.

¹²⁷ Orhan EROĞLU 2018, agm. s.41.

¹²⁸ “04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun “Geçici Koruma” başlıklı 91.maddesi hükmü gereği hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği 22 Ekim 2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmeliğin Geçici 1.maddesinin 1.fıkrası gereği, Suriye Arap Cumhuriyetinden ülkemize gelen Suriyeliler ile vatansızlar ve mülteciler geçici koruma kapsamına alınmışlardır. 22.10.2014 tarihli ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği’nin “Geçici Koruma Kimlik Belgesi” başlıklı 22. Maddesi gereği, kayıt işlemi tamamlananlara, valilikler tarafından geçici koruma kimlik belgesi düzenlenmekte ve bu yabancılara 25.4.2006 tarihli ve 5490 sayılı Kanun ile 22.10.2014 tarihli ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında yabancı kimlik numarası tahsis edilmektedir.(www.goc.gov.tr - ET, 13.08.2022.)

¹²⁹ Orhan EROĞLU 2018, agm. s.41.

adı, soyadı ve adreslerinin, cevap dilekçesi içeriğinde bulunması gereken zorunlu hususlardandır. Fakat burada şu hususu belirtmekte fayda vardır ki, hukuk sistemimizde mahkemeler nezdinde vekil ile temsil zorunluluğu bulunmayıp taraflar mahkemeler nezdinde kendi açtıkları ve davalı oldukları davaları kendileri takip edebilmektedirler. Bunun yanında taraflara kanuni temsilci atanmış ise kanuni temsilcinin adı, soyadı ve adresinin cevap dilekçesi içeriğinde yer alması zorunlu bir husustur. İster davalı kendisini vekil ile temsil ettirsin isterse kendisine kanuni temsilci atanmış olsun yapılacak olan tebligatlar bu iki durumda da asile değil, vekile ve kanuni temsilciye yapılacaktır¹³⁰.

2.1.5 Davalının Savunmasının Dayanağı Olan Bütün Vakıalarının Sıra Numarası Altında Açık Özetleri (HMK m. 129/1-d)

Cevap dilekçesi içeriğinde bulunması gereken hususlardan bir diğeri de, davalının yapacak olduğu savunmasının dayanağı olan bütün vakıaların¹³¹ sıra numarası altında açık özetleridir. Davalı bu sıralamayı kronolojik olarak yapabilir; önce usulü itirazlarını daha sonra maddi hukuka ilişkin itirazlarını yazabilir. Ancak böyle bir sıralama altında, cevap dilekçesi içeriğinin hazırlanması zorunlu bir husus değildir. Zira dilekçe bir bütündür. Davalı tarafından cevap dilekçesine yazılacak vakıalar dilekçenin farklı yerlerinde de olsa, bir düzen içerisinde olmasa bile, dilekçe içeriğinden anlaşılan tüm vakıaları hakim dikkate alarak hüküm kurmak zorundadır. Davalı, kanuni süresi içerisinde sunacağı cevap dilekçesinde sadece davayı inkâr etmekle kalmak istemiyor ise, savunma vasıtalarını cevap dilekçesinde ortaya koyabilir¹³². Bu durumda davalı önce usule ait daha sonra maddi hukuka ait savunma vasıtalarını ileri sürmelidir. Davalının varsa ilk önce dava şartlarının eksik olduğunu daha sonra ise ilk itirazlarını ileri sürmesi gerekmektedir¹³³. Sıralamaya uyulmasında fayda var ise de uyulmaması da bir yaptırıma tabi tutulmamıştır¹³⁴. Davalı, uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemeye sunmuş olduğu cevap dilekçesinde dava şartlarının noksan olduğunu veya dosya içerisine usulüne uygun olarak girmiş olan

¹³⁰ Bilge UMAR 2014, age. s.420; Abdurrahim KARSLI 2014, age. s.446; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ 2017, age. s.1237; Y.8.HD., 30.05.2016, E.2016/7148, K.2016/9420 sayılı kararı.

¹³¹ Süha TANRIVER'e göre, kanunda vakıalardan söz edilmişse de, bunu tüm savunma sebepleri olarak anlamak gerekecektir. (Süha TANRIVER 2016, age. s.679).

¹³² Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.79.

¹³³ Baki KURU (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 2. Cilt, B:6, Demir Yayınevi, İstanbul, s.1779; Süha TANRIVER 2016, age. s.679.

¹³⁴ Hakan PEKCANITEZ 2017, age, s.1237.

itirazları ileri sürmese bile, mahkeme bunları kendiliğinden dikkate alacaktır. Fakat davalının, dava dosyası içeriğinden anlaşılmayan itiraz sebeplerini, def'ileri ve ilk itirazları cevap dilekçesinde açıkça ileri sürmesi gerekmektedir. Çünkü sayılan bu haller, uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemece, kendiliğinden dikkate alınamaz. Davalı tarafından cevap dilekçesinde ileri sürülmeyen ilk itirazların mahkemenin başka bir aşamasında ileri sürülmesi mümkün değil ise de, dava dosyasından anlaşılamayan itirazların ve def'ilerin ancak karşı tarafın açık rızası ve ıslahla sonradan ileri sürülmesi mümkün olacaktır¹³⁵.

Davalı, cevap dilekçesini hazırlarken mümkün olduğunca davacının dilekçesinde ileri sürmüş olduğu vakıalara cevaplarını bir sıra numarası ile belirtmesi gerekmektedir. Davalının, cevap dilekçesinde cevaplarını noksansız olarak belirtmesi kendi yararına olacağından önemlidir. Çünkü hâkim, davalının cevap dilekçesinde ileri sürmediği savunma vakıalarını re'sen inceleyemez ve onları hatırlatacak davranışta dahi bulunamaz (HMK m.25/1). Bunun yanında her ne kadar dilekçeler aşamasında savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı söz konusu değil ise de, davacının, cevaba cevap dilekçesini mahkemeye sunmaması durumunda, davalının da ikinci cevap dilekçesini sunamayacağı kabul edildiği takdirde davalı için savunma vakıalarını cevap dilekçesinde noksansız olarak ileri sürmenin ehemmiyeti daha da artacaktır. Bunun yanında HMK m.194'te, hem davacı hem de davalı için somutlaştırma yükü¹³⁶ kabul edilmiştir. "Taraflar, dayandıkları vakıaları, ispata elverişli şekilde somutlaştırmalıdır. Tarafların, dayandıkları delilleri ve hangi delilin hangi vakıanın ispatı için gösterildiğini açıkça belirtmeleri zorunludur. Bu madde hükmüne göre nasıl ki davacı dava dilekçesinde ileri sürmüş olduğu iddialarını ispatlamak için somutlaştırma yükü altında ise, davalı da aynı şekilde savunma vakıalarını somutlaştırma yükü altındadır¹³⁷. Somutlaştırma olmaksızın verilen cevap şeklen verilmiş bir cevap olacak ancak davacının iddialarını ispatlaması halinde, aksini ispata elverişli olmayacaktır. Davalının cevap dilekçesinde savunmasının temelini oluşturan vakıaları, ispata elverişli şekilde, kişi, zaman ve mekân unsurlarından yararlanmak suretiyle somutlaştırarak bildirmesi gerekir.(HMK m.194/1)Somutlaştırma yükünün

¹³⁵ Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s.1237,1238.

¹³⁶ Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, Oğuz ATALAY (2017), *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku*, 2. Cilt, On Beşinci Baskı, Adalet Yayınevi. Ankara, s.1681 vd.,; Levent BÖRÜ (2016), *Medeni Usul Hukukunda İddia ve Somutlaştırma Yükü*, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.259; Taner Emre YARDIMCI (2017), *Hukuk Yargılamasında Somutlaştırma Yükü*, Birinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul,

¹³⁷ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.80,81.

temelinde, iddianın ve savunmanın yargılamanın taraflarınca, tüm ayrıntıları ile birlikte mahkemeye bildirilmesi zarureti yatmaktadır. İddia edilen vakianın somutlaştırılması, o vakıa hakkında delil gösterilmesi gereğine karar verebilmek için de zaruridir¹³⁸. Fakat somutlaştırma yükünün kapsamı iddia ve savunma vakıaları için ayrı ayrıdır. Zira somutlaştırılmış savunma, olumsuz anlamda somutlaştırılmış karşı iddia olarak kabul edilemez¹³⁹. Somutlaştırma yükü, kaide olarak iddia yükü üzerinde olan taraftadır. Savunmanın somutlaştırılması yükünün kapsamı, her zaman için iddia vakıalarına göre belirlenmektedir. Bunun yanında savunmanın somutlaştırılması açısından, şayet savunma hak düşürücü veya hakkı engelleyici yeni vakıalar ortaya koyarak yapılmakta ise, böyle bir durumda o vakıaları da hükümden düşürücü yeni iddialar ortaya koymak ve somutlaştırmak gerekecektir¹⁴⁰. Diğer taraftan, davacının dava dilekçesinde isteklerini dayandırdığı vakıaları noksansız olarak belirtmesi, dava dilekçesinin zaruri bir unsuru olmayıp gerekli bir unsuru ise¹⁴¹, davalı açısından da savunmanın dayanağı olan vakıaların noksansız belirtilmesi, cevap dilekçesinin zaruri unsuru olmayıp gerekli bir unsurudur. Fakat savunma vakıalarının dayanaklarının uyumsuzluğu çözmekle görevli mahkemeye eksiksiz olarak getirilmemesinin sonuçlarına davalı katlanacaktır. Zira HMK m.25/1 gereği mahkeme, davalının cevap dilekçesinde belirtmediği vakıaları re'sen inceleyemez. Ayrıca davalı, cevap dilekçesinde ortaya koymadığı vakıalarını cevaba cevap dilekçesinde de ortaya koymadığı takdirde, savunmasını tehlikeye atmış olacak ve savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı ile karşı karşıya kalacaktır¹⁴²

2.1.6 Savunmanın Dayanağı Olarak İleri Sürülen Her Bir Vakianın Hangi Delillerle İspat Edileceği (HMK m. 129/1-e)

Davalı savunmanın dayanağı olarak ileri sürülen her bir vakianın hangi delillerle ispat edileceğini cevap dilekçesi içeriğinde açıkça belirtmelidir. Davalı HMK m.129/1-d gereği cevap dilekçesinde herhangi bir vakıayı yazıp açıkladıktan sonra bu vakianın ispatını hangi delil ile yapacağını da dilekçesinin içeriğinde bildirmelidir. Savunmanın dayanağı olan her bir vakianın hangi delille ispat edileceğinin cevap dilekçesinde belirtilmesi, davalı açısından savunmayı somutlaştırma yükünden

¹³⁸ Oğuz ATALAY 2017, age. s.1681,1682.

¹³⁹ age. s.1683.

¹⁴⁰ age. s.1689.

¹⁴¹ Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s.1136.

¹⁴² Baki KURU 2021, age. s.182.

kaynaklandığı kabul edilmektedir¹⁴³. Davalının ayrıca delillerini cevap dilekçesinin sonunda bir liste halinde sunması davanın alacağı yol bakımından çok ehemmiyetli ve gereklidir. Davalı cevap dilekçesini mahkemeye sunarken, dava dilekçesinde belirtilen karşı taraf sayısından bir fazla surette mahkemeye sunmalıdır. Ek olarak sunulan belgeler harca tabi değildir. Eğer cevap dilekçesinde bildirilen delillerden başka yerden getirilmesi gereken belgeler var ise bu belgelerin nereden getirileceğinin de cevap dilekçesinde açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

2.1.7 Dayanılan Hukuki Sebepler (HMK m. 129/1-f)

Cevap dilekçesi içeriğinde bulunması gereken hususlardan bir tanesi de davalının haklı olduğunu ortaya koyacak olan hukuki sebeplerdir. Hukuki sebepler¹⁴⁴ davacı açısından istem sonucunu haklı göstermek için dava dilekçesinde belirtmiş olduğu vakıaların hukuki mahiyetidir¹⁴⁵. Davalı açısından hukuki sebep ise, davalının savunmasının dayanağını oluşturan maddi vakıaların içinde bulunduğu hukuksal kategoridir¹⁴⁶. Bu açıdan bakıldığında davalının, davayı inkâr etmediği takdirde, savunmasına dayanak yaptığı vakıalarının hukuki sebebini, mahkemeye sunmuş olduğu cevap dilekçesinde belirtmesi gerekecektir.

Hukuk sistemimizde, hukuki sebeplerin dilekçede belirtilmesinin zaruri olup olmadığı, doktrinde özellikle dava dilekçesi bakımından ele alınmış ve bu konuda farklı görüşler ortaya koyulmuştur. Doktrinde ileri sürülen hâkim görüş¹⁴⁷ dava ve cevap dilekçelerinde hukuki sebep belirtmenin zaruri olmadığı yönündedir. Başka bir anlatımla hukuki sebepler, dilekçelerin (dava ve cevap) zaruri bir unsuru değildir. Doktrinde hâkim olan bu görüşün iki temel dayanağı vardır¹⁴⁸. Bunlardan birincisi,

¹⁴³ Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s.1238; Süha TANRIVER 2016, age. s.680.

¹⁴⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız, İlhan E. POSTACIOĞLU (1974), “Davanın ve Kaziyei Muhakemenin Unsuru Olarak Hukuki Sebep (Recai Seçkin’e Armağan)”, *Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi*, ss.497-527; Baki KURU (2006), “Hukuk Usulünde Dava Sebebi”, *İçinde Prof. Dr. Baki KURU, Makaleler*, Arıkan Basım Yayım, İstanbul, s.215-246; Saim ÜSTÜNDAĞ (1967), *İddianın ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasası*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul; Muhammet ÖZEKES (2009), “Dava Dilekçesinde Hukuki Sebep Bildirmek Zorunludur” *İçinde Haluk Konuralp Anısına Armağan*, Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Cilt 1, s.745-781, Süha TANRIVER 2016, age. s.681.

¹⁴⁵ Baki KURU (2018) *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, İkinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, s.161.

¹⁴⁶ Süha TANRIVER 2016, age. s.681.

¹⁴⁷ Bkz. Baki KURU 2001, age. s.1591; Baki KURU 2018 age. s.162; Saim ÜSTÜNDAĞ 1967, age. s.463; Bilge UMAR 2014, age. s.421; Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s.1239; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age. s.320; Baki KURU, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ 2010, age. s.282; Cenk AKİL (2008), “Hakimin Hukuku Kendiliğinden Uygulaması İlkesi”, *AÜHFD*, Cilt 57, Sayı 3, s.5 vd. Ancak karşı. Süha TANRIVER 2016, age. s.681; Muhammet ÖZEKES 2009, agm. s.759.

¹⁴⁸ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.83.

Türk hukukunda dava sebebi olarak “ferdileştirme teorisinin”¹⁴⁹ değil, “vakıalara dayandırma teorisinin”¹⁵⁰ kabul edilmiş olması, ikincisi ise uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkimin hukuki re’sen uygulayacağına ilişkin HMK m.33/1 hükmüdür. Bu gerekçelerle hukuki sebep, dilekçelerin zaruri bir unsuru değildir. Hal böyle olunca hukuki sebeplerin dava ve cevap dilekçesinde belirtilmemiş olmasının, bir yaptırımı yoktur. Hâkim hukuku re’sen uygulamak zaruretinde olduğundan, tarafların belirttiği hukuki sebeplerle bağlantılı değildir¹⁵¹. Doktrinde azınlıkta kalan diğer görüşe göre ise, davacı ve davalı tarafından hukuki sebeplerin dilekçede belirtilmesi zaruridir. Hukuki sebep belirtmek, öncelikle davacı için zaruri ise de, aynı zaruriyet, davayı inkâr ile kalmayan davalı içinde geçerli olmaktadır¹⁵². Bununla birlikte davalı salt olarak davacının dayanağı olan hukuki sebeplerle savunma yapıyor ise, ayrıca hukuki sebep belirtmek zaruretinde olmayacaktır. Zira bu durumda davalı tarafından zaten ortada olan bir hukuki sebebin neden uygulanmayacağı veya geçerli olmayacağı üzerinden savunma yapılmaktadır. Ancak davalı, davayı inkâr ediyor ve sade bir savunmadan daha ileri savunma yapıyor ise özellikle bir takım talepler ortaya koyuyor ise o zaman hukuki sebeplerini de cevap dilekçesinde göstermelidir. Bununla birlikte hâkimin hukuku kendiliğinden uygulaması ve tarafların bildirdikleri hukuki sebeplerle bağlı olmaması, tarafı hukuki sebeplerini belirtmek zaruretinden kurtaramaz. Tarafın hukuki sebep belirtmesi hem işin niteliğinden hem de Hukuk Muhakemeleri Kanunundan kaynaklanmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 119/1-g ve 129/1-f hükümleri dava ve cevap dilekçelerinde bulunması gereken hususları açık bir şekilde göstermiştir¹⁵³. Bilhassa avukatla takip edilen davalarda hukuki sebep belirtmenin ehemmiyeti daha büyük olup, avukatın dayandığı hukuki sebepleri belirtmesi Avukatlık Kanunu’nun 2. maddesinde yer alan bir vazifesidir¹⁵⁴. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 119/1-g ve 129/1-f hükümleri taraflara öneri ve yol gösterici mahiyetteki hükümler değil, dilekçelerin pek çok unsuru gibi zaruri olan hususlarındandır¹⁵⁵. Hukuki sebeplerin dava ve cevap dilekçesinde taraflarca

¹⁴⁹ Ferdileştirme teorisine göre, dava sebebinin amacı, dava dilekçesinde ortaya konulan vakıalar değil, bu vakıaların hukuki niteliğidir.

¹⁵⁰ Vakıalara dayandırma teorisine göre, dava sebebinin amacı hukuki sebepler değil, davacının dilekçesinde ortaya koymuş olduğu ve istem sonucunu haklı çıkarmaya yarayacak vakılardır.

¹⁵¹ Baki KURU 2001, age. s.1591,1592.

¹⁵² Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.84.

¹⁵³ Muhammet ÖZEKES 2009, agm. s.757 vd.

¹⁵⁴ Baki KURU 2021, age. s.183; Muhammet ÖZEKES 2009, agm. s.773 vd.; Süha TANRIVER 2016, age. s.645.

¹⁵⁵ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.84.

belirtilmemesi durumunda dilekçelerde noksanlık söz konusu olması kaçınılmaz olacaktır. Hukuki sebeplerin taraflarca dilekçelerinde belirtilmesinin zaruri olması, vakıalara dayandırma teorisi ve hâkimin hukuku kendiliğinden uygulaması ilkesine tezat bir durum ortaya çıkarmamaktadır¹⁵⁶.

Doktrinde de açıkça belirtildiği gibi, dilekçelerde hukuki sebep belirtilmesinin ehemmiyeti ve faydası görmezden gelinemez. Zira dava konusu olayda uygulanacak olan hukuki sebeplerin davacı ve davalı tarafça doğru bir şekilde saptanarak mahkemeye bildirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Taraflarca dayanılacak hukuk kurallarının somut olarak ortaya konulamaması halinde, sağlıklı ve doğru bir şekilde vakıa belirlemesi yapılamayacaktır. Hal böyle olunca da, taraflarca belirtilen hukuk kuralı ile vakıanın sıkı bir ilişki içinde olduğu meydana çıkmaktadır¹⁵⁷. Dolayısı ile taraflarca belirtilecek hukuki sebepler, sağlıklı ve doğru bir şekilde saptanmaz ise, iddianın temeli sağlıklı ve doğru bir biçimde şekillenmeyeceği için, mahkemenin uyuşmazlık konusuna inanmasında tereddütler yaşaması güçlü bir ihtimal olacaktır¹⁵⁸. Doktrinde de isabetli bir şekilde belirtildiği gibi, hukuki sebep içermeyen dilekçelere göre hâkimin tarafların üzerinde anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek saptaması çok zor olacaktır (HMK m.140/1). Davacı ve davalı tarafın dilekçelerinde hukuki sebep belirtmesi, bilhassa avukatla takip edilen işlerde hâkime çok yardımcı olacaktır. Hâkim tarafların belirttiği hukuki sebepleri inceleyecek ve buna katılırsa hâkimin işi büyük oranda kolaylaşmış olacaktır. Eğer katılmaz ise, o zaman davanın hukuki sebeplerini re'sen araştırmak zaruriyetinde kalacaktır. Tarafların dilekçelerinde belirtmiş oldukları hukuki sebepleri öğrenen hâkimin, davanın gerçek hukuki sebebini tespit etmesi (HMK m. 33/1) daha da kolaylaşmış olacaktır¹⁵⁹. Şunu da belirtmek gerekir ki, davalının cevap dilekçesinde hukuki sebeplerini belirtmesi, bir açıdan bakıldığında savunmanın gerekçelendirilmesi demektir¹⁶⁰. Davalının cevap dilekçesinde savunma vakıalarının hukuki sebeplerini sağlıklı ve doğru olarak belirtmesi, uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkimin işini kolaylaştıracağı gibi belki de hâkimin uyuşmazlık konusuna yanlış bir hukuki sebep uygulamasının da önüne geçmiş olacaktır.

¹⁵⁶ Muhammet ÖZEKES 2009, agm, s.777 vd.

¹⁵⁷ Süha TANRIVER 2016, age. s.645; Muhammet ÖZEKES 2009, agm, s.759.

¹⁵⁸ Süha TANRIVER 2016, age. s.646.

¹⁵⁹ Baki KURU 2021, age, s.183.

¹⁶⁰ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.85.

Ancak, tarafların dilekçelerinde hukuki sebeplerini bildirmelerinin ehemmiyetini göz ardı etmemekle beraber, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun var olan hükümleri karşısında, hukuki sebeplerin, tarafların yazacak oldukları dilekçelerinde zaruri unsur olmadığı kanaatini taşımaktayız. Fakat bu düşüncemiz, tarafların dilekçelerinde hiçbir hukuki sebep belirtmemesinin doğru olacağı kanaatinde olduğumuzu da göstermemektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, hukuki sebepler hem davacı tarafın hem de davalı tarafın yazacağı dilekçeler için zaruri bir unsur olarak aranmamıştır¹⁶¹(HMK m.33/1). Sonuç olarak dava (HMK m.119/2) ve cevap dilekçesinde (HMK m.130/1) hangi hususların noksan olması durumunda davalı ve davacı tarafa süre verileceği açıkça sayılmak suretiyle hüküm altına alındığından, bu hususlar arasında hukuki sebepler yer almamıştır. Kanun koyucu, hukuki sebeplerin noksanlığı durumunda, bu noksanlığı gidermek için taraflara süre verilmesini öngörmediğine göre, hukuki sebepleri dava ve cevap dilekçesinin zaruri bir unsuru olarak görmemiştir. Tersine durumda, bu husus, kanun koyucu tarafından açıkça zaruri unsurlar arasında sayılması gerekmektedir.

2.1.8 Açık Bir Şekilde Talep Sonucu (HMK m. 129/1-g)

HMK'ya göre cevap dilekçesi içeriğinde bulunması gereken hususlardan bir diğeri de, açık bir şekilde talep sonucudur. Davalı cevap dilekçesi içeriğinde belirtmiş olduğu vakıalara bağlı olarak mahkeme tarafından kendisi hakkında nasıl bir karar verilmesini istiyor ise bu hususu cevap dilekçesinde açık ve kesin bir dille belirtmelidir¹⁶². Davalı cevap dilekçesi içeriğinde açıkça talep sonucunu belirtmedi ise davalının talep sonucu ile ne istediği hususu cevap dilekçesi içeriğinden, sunulan iddia ve vakılardan üstü kapalı olarak anlaşılabilir¹⁶³.Dava dilekçesinin aksine, talep sonucu cevap dilekçesinin zorunlu unsurları arasında sayılmamıştır. Davalı cevap dilekçesi içeriğinde aleyhinde açılmış davayı tamamen kabul etmediği takdirde, doğal

¹⁶¹ Baki KURU 2001, age, s.1780; Hakan PEKCANITEZ 2017, age, s.1239; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age, s.320,321.

¹⁶² Süha TANRIVER 2016, age. s.682.

¹⁶³ Bilge UMAR, davalının talep sonucu bölümünde, davanın kısmen veya tamamen reddini talep etmese de hakim davanın sonunda davayı kısmen veya tamamen reddedebileceğini ileri sürmektedir.(UMAR, Şerh s.418,419); Uygulamada da tarafların dilekçelerinin kapsamından davanın kabulünü mü reddini mi istedikleri anlaşılır. Eğer bir davada, talep sonucu yoksa ve davalının cevap dilekçesinden de davanın sonunda kendisi için ne istediği anlaşılıyorsa, hâkimin HMK m.31 gereğince davayı aydınlatma ödevi kapsamında davalıya talep sonucunu açıklattırması gerekir. Bilge UMAR 2014, age, s.418,419.

olarak davanın, tamamen veya kısmen reddini ve yargılama giderlerinin¹⁶⁴ davacıya tahmiline karar verilmesini talep edebilecektir¹⁶⁵.

Davalı lehine, esas davada davacı tarafından ona karşı ileri sürülen istemin reddinden başka bir karar verilmesi imkânsızdır; zira yargılama usulü hukuku böyle bir şeye imkân vermeyecektir. Velez ki karşı dava açılmış ise bu durum istisna teşkil edecektir. Davacının dava dilekçesinde ki talep sonucu ile davalının cevap dilekçesinde ki talep sonucu, olağan olarak birbirinden farklı olacaktır. Zira davacı taraf yargılamayı harekete geçirerek davalının bir şeye mahkûm edilmesini isteyen taraftır. Bunun yanında biraz önce de değindiğimiz üzere davalının yalnızca mahkemeye sunacağı cevap dilekçesi ile davacının bir şeye mahkûm edilmesini istemesi, imkân dâhilinde olamaz. Davalı da, davacının bir şeye mahkûm edilmesini talep ediyorsa, ona karşı, HMK m.132'ye göre karşı dava açması gerekmektedir. Karşı dava, davalının kendisine karşı açılmış olan bir davada, aynı mahkeme veya aynı dosya içerisinde, davaya cevap verme süresi içerisinde, kendi hakkının da hüküm altına alınmasını istediği ve davalının davacı, davacının da davalı sıfatını alacağı davadır¹⁶⁶. Karşı davanın şartları HMK m.132'de düzenlenmiştir. HMK m132'ye göre;

“(1) Karşı dava açılabilmesi için;

a) Asıl davanın açılmış ve hâlen görülmekte olması,

b) Karşı davada ileri sürülecek olan talep ile asıl davada ileri sürülen talep arasında takas veya mahsup ilişkisinin bulunması yahut bu davalar arasında bağlantının mevcut olması, şarttır.

(2) Belirtilen bu şartlar gerçekleşmeden karşı dava açılacak olursa, mahkeme, talep üzerine yahut resen, karşı davanın asıl davadan ayrılmasına; gerekiyorsa dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesine karar verir.

(3) Karşı davaya karşı, dava açılmaz.”

Karşı dava açmanın şartları bu şekilde kanun hükmünde sayılmışken esas davadaki istem sonucunun reddi için bir karşı dava açılması da mümkün olamaz; böyle bir davanın açılmasında hukuki fayda bulunmamaktadır¹⁶⁷. Bunun yanında doktrinde

¹⁶⁴ Davalı talep etmese dahi yargılama giderlerine HMK m.332/1 gereği mahkeme tarafından kendiliğinden dikkate alınarak karar verilecektir.

¹⁶⁵ Baki KURU 2001, age s.1782; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age, s.180.

¹⁶⁶ Nedim MERİÇ (2013), “Takas Alacağı Hususunda Teksif İlkesinin Uygulama Sorunu ve Yol Açtığı Tartışmalar,” *MIHDER*, Cilt IX, Sayı 26, s.57-81; Ahmet Cahit İYİLİKLİ (2004), “Mütekabil (Karşılık) Davası”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt 30, Sayı 1-2, ss.147-164; Tuğçe ARSLANPINAR (2017), *Medeni Yargılama Hukukunda Karşı Davası*, Yetkin Yayınları, Ankara, s.17-18.

¹⁶⁷ Bilge UMAR, age. s.419.

belirtilen bir görüşe göre, davalının istemi olmaksızın mahkeme, davacının istemini tamamen veya kısmen reddedebilir; eğer ki dava konusu üzerinde tarafların özgürce tasarruf edebileceği türden olsun ve bu davada davalı, davacının istemini tamamen veya kısmen kabul etmekle hâkimin bu şekilde hüküm vermesine engel olsun. Üzerinde tarafların özgürce tasarrufta bulunamadığı davalarda ise hâkim, davalının açık kabulü olsa bile davacının istemini reddedebilir¹⁶⁸. Doktrinde ki bu görüşe rağmen şunu söylemek gerekir ki, taleple bağlılık ilkesi sadece davacının talebi ile değil, davalının talebiyle de bağlantılıdır (HMK m.26). Gerçekten de davalı tarafından bilhassa davanın kısmen reddi istenmiş ise, bu durum özel bir ehemmiyet taşıyacaktır¹⁶⁹. Davalı, davanın kısmen reddini istemiş olmasına karşılık, mahkeme davanın tamamen reddine karar veremez. Bu şartlar altında cevap dilekçesinin talep sonucu kısmından davanın kısmen mi yoksa tamamen mi reddinin talep edildiği ve karşı dava açılıp açılmadığının anlaşılabilmesi ve onun hakkında da karar verilebilmesi için, davalının bu konudaki iradesini açık ve kesin bir biçimde belli etmesi gerekmektedir¹⁷⁰. Ayrıca bu durum, hukuki dinlenilme hakkının bir ögesi olan “dikkate alınma hakkı” bağlamında, mahkemenin kararının gerekçe bölümünde yapacağı tartışma açısından da büyük bir ehemmiyet taşıyacaktır¹⁷¹.

2.1.9 Davalının veya Varsa Kanuni Temsilcinin Yahut Vekilinin İmzası (HMK m. 129/1-ğ)

Cevap dilekçesi içinde bulunması zaruri olan son husus ise, davalının veya varsa kanuni temsilcisinin yahut vekilinin imzasıdır. Mahkemeye sunulmuş olan dilekçenin davalı veya varsa kanuni temsilcisi yahut vekili tarafından imzalanmış olması bu dilekçenin kime ait olduğunun ve kim tarafından sunulduğunun tespiti açısından son derece ehemmiyetlidir. Davalı tarafından sunulan cevap dilekçesinde imza yok ise, davalının savunma yapma iradesinin varlığından dahi söz edilemeyeceği ifade edilmektedir¹⁷². Umar’a göre davalı tarafından mahkemeye verilen cevap dilekçesinin davacıya tebliğ edilen nüshasında davalının imzasının noksan olması,

¹⁶⁸ age. s.418-419.

¹⁶⁹ Süha TANRIVER 2016, age. s.682.

¹⁷⁰ Baki KURU 2001, age, s.1782.

¹⁷¹ Süha TANRIVER 2016, age. s.682.

¹⁷² age. s.682.

cevap dilekçesinin geçersiz olduğu sonucuna yol açmamaktadır. Bu durumda imza noksanlığı, o nüshada imzalatılmak üzere tamamlanabilir¹⁷³.

Kuru'ya göre, davalı mahkemeye sunmuş olduğu cevap dilekçesinin altında ki imzanın kendisine ait olduğunu kabul ettiği takdirde, davacı bu imzanın davalıya ait olmadığını ileri süremeyecektir. Bu halde mahkeme de davacının bu iddiası üzerine imzanın sahiden davalıya ait olup olmadığını tespiti için karşılaştırma yapamaz¹⁷⁴. Çünkü imza karşılaştırması ve istiktap, bir tarafın kendisine izafe olunan imzayı inkâr etmesi halinde¹⁷⁵, imzası taklit edilen o tarafı korumak için kabul edilmiş bir durumdur (HMK m.208 vd.). Davalı mahkemeye sunduğu cevap dilekçesinin altında bulunan imzayı inkâr etmemiş ise, artık davacının tersi iddiasına dayanarak, mahkeme tarafından bunun hilafını araştırmak gerekmeyecektir¹⁷⁶. Aksi halde her davacı, davalı tarafından sunulan cevap dilekçesindeki imzanın davalıya ait olmadığını ortaya atarak imza karşılaştırması talep ederse, her zaman aynı şekilde imza atmak imkân dâhilinde olmayabileceğinden ve yapılacak imza incelemesinde ki teknik hatalar da dikkate alındığında, davalı cevap dilekçesini mahkemeye vermemiş ve dolayısıyla da davayı inkâr etmiş durumuna düşebilecektir¹⁷⁷. Bu durum davalının savunma hakkının, kötü niyetli davacılar tarafından zorlaştırılması gibi sorunlara yol açabilecektir. Yaptığımız izahatlar dâhilinde, imza karşılaştırması ve istibdat için her hukuk sisteminde kabul edilmiş olan esaslardan ayrılmamak, imza karşılaştırması ve istiktapı yalnızca davalının imzayı inkâr etmesi durumunda uygulamak, hukuki güvenliği ve istikrarı sağlamak açısından daha isabetli olacaktır¹⁷⁸.

¹⁷³ Bilge UMAR 2014, age, s.419.

¹⁷⁴ Baki KURU 2001, age, s.1782. “Yargıtay’a göre de; Davacılar vekili 7.10.1996 günlü dilekçesi ile davalıların cevap dilekçesinde ki imzalarının sahte olduğunu ileri sürmüş bu dilekçe davalı tarafa son oturumda tebliğ edilmiş ancak diyecekleri sorulmadan hüküm kurulmuştur... Davalıların zamanaşımı def’inde bulunduğu cevap dilekçesinde ki imzaların davalıların eli mahsulü olup olmadığı iddiasının hadise şeklinde incelenmesi gereğine değinilerek bozulmuştur. Oysa 8.8.1994 günlü cevap dilekçesinde ki imzaların kendilerine ait olmadığını davalılar ileri sürmemişlerdir. Kaldı ki, kendileri ile ilgili olamayan bir dava için başkalarının cevap layihası hazırlayıp tebligat masraflarını da deruhte ederek işlem yaptırması hayatın olağan koşullarına da uygun düşmemektedir. Öte yandan davacının iki yıl geçtikten sonra anılan cevap dilekçesinde ki imzaların davalılara ait olmadığını öne sürmesi objektif iyi niyet kurallarıyla bağdaşmayacağı açıktır. Açıklanan nedenlerle yerel mahkemenin imza incelemesine başvurmayarak davayı sonuçlandırması ve bu yöne ilişkin direnmesi yerindedir...” HGK, 14.4.1999, 2/220-202 (Baki KURU 2001, age, s.1782,1783.).

¹⁷⁵ Nitekim HMK m.208/1’de bu durum “Tarafardan biri, kendisi tarafından düzenlendiği iddia edilen bir belgedeki yazı veya imzayı inkâr etmek isterse, sahtelik iddiasında bulunmalıdır...” şeklinde açıkça hüküm altına alınmıştır.

¹⁷⁶ “...Dilekçeyi veren onu inkâr etmedikçe muhtevasiyla amel etmek zaruridir...” 2.HD, 15.1.1971, 4294/234 (İBD, 1971/11-12, s.1081,1082.)

¹⁷⁷ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.88,89.

¹⁷⁸ Baki KURU 2001, age, s.1782

Dolayısıyla aleyhine dava açılmış davalı, kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesini mahkemeye sunmuş ise, sadece davacının, cevap dilekçesindeki imzanın davalıya ait olmadığı yönündeki beyanlarına itibar edilerek imza incelemesi yapılmamalıdır. Fakat davalı, mahkemeye sunulmuş olan cevap dilekçesindeki imzayı inkâr ederse, yani mahkemeye sunulmuş olan cevap dilekçesi gibi bir cevap dilekçesi sunmadığını ileri sürerse, o zaman mahkemenin, imzanın davalıya ait olup olmadığını incelemesi gerekmektedir. Mahkemece yapılacak imza incelemesi neticesinde imzanın davalıya ait olmadığı ortaya çıkarsa, davalı tarafından cevap dilekçesi mahkemeye sunulmamış sayılmalıdır. Bu halde, davalı tarafından eğer cevap verme süresi dolmamış ise, davalı kendi imzasını taşıyan cevap dilekçesini mahkemeye sunabilir. Kanuni olarak cevap verme süresi bitmiş ise, sahte imza taşıyan ve mahkemeye sunulmamış sayılan cevap dilekçesi, davalıya kanuni cevap süresi bittikten sonra yeni bir cevap dilekçesi sunma hakkını vermeyecektir. Çünkü davalı için zaten kanuni olarak cevap verme süresi bitmiş olacaktır.

Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki, eğer davalı taraf kendini vekil ile temsil ettirmek istemişse ve vekil cevap dilekçesini UYAP üzerinden göndermek istemiş ise o zaman elektronik imza yoluyla imzalanmış dilekçeler de tıpkı ıslak imzalı dilekçeler gibi işlem görecektir.

2.2 CEVAP DİLEKÇESİ İÇERİĞİNDE EKSİKLİK BULUNMASI VE BUNUN SONUÇLARI

2.2.1 Cevap Dilekçesinin Zaruri Olan İçeriklerinde Eksiklik Bulunması ve Bunun Sonuçları

Cevap dilekçesi içeriğinde bulunması gereken zaruri unsurlardan birincisi, mahkemenin adıdır. Oysaki dava dilekçesi bakımından, mahkemenin adı Hukuk Muhakemeleri Kanununun da zaruri unsur olarak belirtilmemiştir. Doktrinde bu durumun sarıh bir çelişki olduğu, cevap dilekçesi içeriğinde mahkemenin adının davalı tarafından belirtilmemesinin yaptırımı olarak, cevap dilekçesi verilmemiş sayılmasının mantık dışı olduğu, çünkü davalının cevap dilekçesini davanın görüldüğü mahkemeye vermekle ona seslenmek istediğini, sarıh bir şekilde meydana koyduğu¹⁷⁹, yöneldiği ve etki ettiği taraflar başka olsa da esasında benzeyen bir amaca hizmet eden her iki hükümde de yapılmış olan bu farklılığın mantıklı bir gerekçesinin olmadığı¹⁸⁰

¹⁷⁹ Bilge UMAR 2014, age, s.420.

¹⁸⁰ Ejder YILMAZ 2017, age, s.1929.

belirtilmiştir. Bunun yanında bu yaptırım, davalının eksiklik bulunan cevap dilekçesini mahkemeye sunduktan sonra duruşmalara gelmemiş olması sebebiyle yargılamanın onun yokluğunda devam etmesi durumunda, haksız sonuçlara yol açabilecektir¹⁸¹. Doktrinde belirtilen bu görüş isabetli olarak her ne kadar mahkemenin adı hususunda cevap dilekçesinde ki eksiklik, verilen süreye karşın giderilmemişse, davalı cevap dilekçesini vermemiş sayılacak ise de, bu dilekçenin içinde ileri sürülen itirazlar ve bunların yazılı delilleri, dava dosyasına usulüne uygun olarak dâhil olmuş sayılacak ve mahkeme bunları değerlendirmekle görevli olacaktır¹⁸².

Ayrıca davalı davacı tarafından kendisine karşı açılmış davada belirtilen mahkemenin görevsiz olduğunu düşünse dahi, cevap verme süresi içerisinde mahkemenin adını belirterek cevap dilekçesini davanın açıldığı mahkemeye sunmalıdır.

Davalı tarafından verilecek cevap dilekçesi içeriğinin ikinci zaruri unsuru davacı ile davalının adı, soyadı ve adreslerinin yazılmasıdır. Davalı yurt dışında ise açılan dava ile ilgili işlemlerde kullanılmak üzere yurt içinde göstereceği bir adres hususunda ki eksiklik, davalıya verilen bir haftalık süre içerisinde giderilmez ise, davalı aleyhinde açılmış davaya karşı cevap dilekçesi vermemiş sayılacaktır. Oysa doktrinde de haklı bir biçimde ifade edildiği üzere bu bilgiler zaten dava dilekçesinde belirtilmekte olup davalı zaten bu bilgileri içeren bir dava dilekçesine karşı cevap dilekçesi sunmaktadır. Bu nedenle, bu unsurların davalı tarafından tamamlanmaması durumunda, davalının aleyhinde açılmış davaya karşı cevap dilekçesi vermemiş sayılması ağır bir yaptırım olacaktır¹⁸³. İzah edilen bu hususların yanında daha önce mahkemeler nezdinde açılmış olan bir davada tarafları belirleme görevinin davacıda olduğu ifade edilmiştir. Davalıya böyle bir görev yüklenemeyeceği için davalının yapması gereken şey davacının belirlediği tarafların adı, soyadı ve adreslerini cevap dilekçesine yazarak, süresi içerisinde mahkemeye cevap dilekçesini vermesidir.

Cevap dilekçesi içerisinde bulunması gereken zaruri unsurlardan üçüncüsü davalının TC Kimlik numarasının cevap dilekçesinde belirtilmesidir. Davalı HMK 130/1 gereği kendisine verilen bir haftalık süre içerisinde bu eksikliği gidermezse cevap dilekçesi vermemiş sayılacaktır.

¹⁸¹ Bilge UMAR 2014, age, s.420.

¹⁸² age. s.420,421.

¹⁸³ age. s.420.

Cevap dilekçesi içeriğinde bulunması gereken zaruri unsurlardan dördüncüsü ise varsa tarafların kanuni temsilcilerinin ve davacı vekilinin adı, soyadı ve adreslerinin yazılmasıdır. Aslında davacının temsilcisi varsa ve dava onun tarafından açılmışsa o kişinin adı, soyadı ve adresi zaten dava dilekçesinde bulunacağına göre, davalının cevap dilekçesinde aynı şeyleri bir daha yazmasının yararı olmayacaktır¹⁸⁴. Davacının bir vekili olmasına karşılık dava dilekçesini o sunmamış ise zaten onun var olduğunu, adını ve adresini bilmesi mümkün olmayacaktır. Davalının iradi temsilcisi var ve cevap dilekçesini o vermiş ise davalı kendi adını, soyadını ve adresini cevap dilekçesine yazmamış olsa dahi zaten bunlar dosyaya sunulan vekâletname içeriğinden anlaşılmaktadır¹⁸⁵. Bu nedenle, HMK m.130/1 hükmü ile getirilen düzenleme HMK m.129/1-ç bendi açısından sadece davalının kanuni temsilcisi olmasına karşın, cevap dilekçesini onun yetkili kıldığı vekilin (avukatın) vermesi, ancak verilecek cevap dilekçesinde kanuni temsilcinin adının, soyadının ve adresinin belirtilmemiş olması açısından ehemmiyet taşıyacaktır¹⁸⁶. Yani davalı tarafından verilecek cevap dilekçesinde bu son belirttiğimiz unsurdaki eksiklik verilen bir haftalık süreye karşın giderilmemişse, sadece izah edilen halde davalı kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemiş sayılmalıdır.

Cevap dilekçesi içeriğinde bulunması zaruri olan unsurlardan beşincisi, imzadır. Cevap dilekçesi içeriğinde davalının, kanuni temsil durumunda kanuni temsilcinin, vekil aracılığı ile cevap dilekçesi verilecek hallerde vekilinin imzasının, bulunması zaruridir. İmza, davalı tarafından verilen cevap dilekçesinin davalıya ait olduğunun belirlenmesi açısından büyük önem arz etmektedir¹⁸⁷. Aslında cevap dilekçesinde imzanın eksik olması durumunda, davalı tarafından bir savunma yapma iradesinin bulunduğu bahsedilememektedir¹⁸⁸. Dolayısıyla davalıya verilen bir haftalık süre içerisinde bu eksiklik giderilmezse, davalı cevap dilekçesi vermemiş ve aleyhinde açılmış davayı inkâr etmiş sayılmaktadır.

Bu beş unsurun cevap dilekçesi içeriğinde bulunmasının önemini yukarıda ifade edilmiştir. Şimdi ise cevap dilekçesi içeriğinde bulunması gereken bu zaruri hususların bulunmaması halinde bunun sonuçlarının neler olacağı konusu ele alınacaktır. HMK m.30/1'de cevap dilekçesi içeriğinde bulunması gereken zaruri

¹⁸⁴ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.90.

¹⁸⁵ age. s.90.

¹⁸⁶ Bilge UMAR 2014, age, s.420.

¹⁸⁷ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.91.

¹⁸⁸ Süha TANRIVER 2016, age. s.682.

hususların bulunmaması halinde, bunun sonucunun ne olacağı düzenlenmiştir. HMK m.130/1'e göre:

“129 uncu maddenin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (ç) ve (g) bentlerinin cevap dilekçesinde eksik olması halinde, bunun giderilmesi için hâkim tarafından bir haftalık süre verilir; eksikliğin bu süre zarfında da giderilmemesi cevap dilekçesi verilmemiş sayılır.”

Bu madde hükmüne göre, yukarıda ayrı ayrı ele alınan bu beş husustan herhangi birinin veya bir kaçının cevap dilekçesinde yer almaması verilen dilekçe süresi içerisinde olmuş olsa bile, süresinde cevap dilekçesi verilmemiş sayılma yaptırımını ile karşılaşılabilmektedir. Yukarıda belirtilen unsurlardan herhangi birinin eksikliği kendiliğinden cevap dilekçesi verilmemiş sayılma sonucunu doğurmayacaktır. Çünkü öncelikle hâkimin, bu eksikliğin giderilmesi için davalıya bir hafta süre vermesi zorunludur. Ancak bu süreye rağmen söz konusu eksiklik giderilmez ise, davalı cevap dilekçesi vermemiş sayılacaktır¹⁸⁹. Verilen bir haftalık sürenin alındığı ara karar davalıya tebliğ yolu ile bildirilecek, buna rağmen davalı cevap dilekçesi içeriğinde ki bu eksikliği gidermez veya tamamlamaz ise o zaman alınan yeni bir ara kararla, davalının cevap dilekçesini vermemiş sayılmasına karar verilecektir¹⁹⁰.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, Kanunun 130'uncu maddesinde yer alan bu düzenleme, kanuni süresi içerisinde sunulmuş olan cevap dilekçesi için uygulanabilecektir. Her ne kadar davalının cevap süresi geçtikten sonra vereceği cevap dilekçesi uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemece, süresinde olmadığı için reddedilemezse de¹⁹¹, bu dilekçede bulunan zaruri hususların eksik olması halinde 130'uncu madde uygulanamamaktadır. Bunun yanında davalı tarafından verilen cevap dilekçesinde ki zaruri unsurların birinin eksik olması halinde, hâkimin bir haftalık süre vermesi, cevap süresi geçtikten sonra eksiklik fark edilirse devreye girmelidir¹⁹². Henüz kanuni olarak cevap verme süresi dolmamış ise davalıya cevap dilekçesinde eksik olan zaruri unsurların giderilmesi için bir haftalık süre verilmemelidir. Zira bu durumda davalı bir hafta içerisinde cevap dilekçesinde ki zaruri unsur eksikliklerini gidermez ise, cevap dilekçesi vermemiş sayılacaktır. Oysaki bir haftalık süre geçmiş olmakla birlikte henüz kanuni cevap verme süresi olan iki haftalık süre bitmemiş

¹⁸⁹ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.92.

¹⁹⁰ Bilge UMAR 2014, age. s.420.

¹⁹¹ Baki KURU 2021 age. s.188

¹⁹² Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.92.

olacaktır. Böyle bir durumda davalı, kanuni olarak cevap verme süresi olan iki haftalık süre bitmemiş olsa bile cevap dilekçesi vermemiş ve davayı inkâr etmiş durumunda olacaktır ki, bu durumda davalı için ağır sonuçları olacaktır. Bunun birlikte HMK m.119/2'ye göre:

“Birinci fıkranın (a), (d), (e), (f) ve (g) bentleri dışında kalan hususların eksik olması hâlinde, hâkim davacıya eksikliği tamamlaması için bir haftalık kesin süre verir. Bu süre içinde eksikliğin tamamlanmaması hâlinde dava açılmamış sayılır”.

Bu madde hükmünde dava dilekçesinde bulunması gereken zaruri unsurlarda noksanlık olması durumunda hâkim tarafından davacıya bir haftalık kesin süre verileceği açıkça ifade edilmiştir. Burada ki sürenin kesin mahiyetli süre olduğu açıkça belirtilmiştir. Cevap dilekçesi açısından ise HMK m.130 davalıya bir haftalık süre verileceğini hüküm altına almakla beraber bu sürenin HMK m.119/2 deki gibi kesin mahiyetli olduğuna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir¹⁹³. Kesin mahiyetli sürelerin neticeleri (HMK m.94/3) dikkate alındığında, HMK m.130/1 deki sürenin kesin olup olmadığının belirlenmesi çok büyük ehemmiyet taşımaktadır. Bizim kanaatimize göre de burada ki sürenin kesin mahiyetli bir süre olduğunun kabulü gerekmektedir¹⁹⁴. Çünkü HMK m.94/1 hükmüne göre kanunun belirttiği süreler kesin mahiyetlidir. Her ne kadar HMK m.130/1 hükmünde uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkim tarafından davalıya bir haftalık süre verileceği ifade edilmiş ise de, burada verilen süre, hâkim tarafından verilen bir süre değil, kanunun belirlediği cevap dilekçesinin zaruri unsurlarında eksiklik bulunması halinde verilmesi gereken bir süredir¹⁹⁵. Bunun yanında bu sürenin kesin mahiyetli olduğu madde, hüküm altına alınan yaptırımdan da çıkarılabilir. Çünkü HMK m.130/1 hükmüne göre davalı bir haftalık süre içerisinde cevap dilekçesindeki eksikliği tamamlamaz ise, cevap dilekçesi vermemiş sayılacaktır. Madde hükmünde ki yaptırımın bu kadar sarıh ve kesin bir dille belirtilmesi karşısında, buradaki sürenin kesin mahiyetli olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Bu durum kanun koyucunun unutkanlığından kaynaklı olabilir¹⁹⁶. Zira kanun koyucular birbirine benzeyen amaçlara hizmet etmesi için düzenlemeler yapar iken, bu şekilde farklılıklar oluşturmaları kanun koyucudan beklenemez. Tersini

¹⁹³ Ejder YILMAZ 2017, age. s.1929. Ejder YILMAZ, buradaki süresinin kesin mahiyetli olduğunun sarıh bir şekilde belirtilmemiş olduğunu vurgulayarak, HMK m.119/2 hükmü ile HMK m.130/1 hükmü arasında paralellik sağlanmasının uygun olacağını haklı olarak ifade etmiştir.

¹⁹⁴ Hakan PEKCANITEZ 2017, age, s.1240; Süha TANRIVER 2016, age. s.682.

¹⁹⁵ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.93.

¹⁹⁶ age, s.93.

düşünmek, mahkemeler huzurundaki tarafların eşit olması durumuna aykırılık teşkil etmektedir.

2.2.2 Cevap Dilekçesinin Zaruri Olmayan İçeriğinde Eksiklik Bulunması ve Bunun Sonuçları

Davalı tarafından sunulan cevap dilekçesi içeriğinde bulunması zaruri olmayan unsurların eksik olması durumunda, bunun neticesinin ne olacağına ilişkin HMK da bir düzenleme olmadığından, doktrinde bu konuda değişik görüşler ortaya atılmıştır. Cevap dilekçesinin içeriğinde bulunması zaruri olmayan unsurlardan bir tanesi, davalının savunmasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetleridir. Davalı tarafından cevap dilekçesi hazırlanırken bu unsura kanunda bahsedildiği biçimde yer verilmemesi durumunda, bu noksanlık bir görüşe göre, davalının savunmasını gereği gibi yapamaması neticesine yol açacaktır¹⁹⁷. Bir başka görüşe göre, davalı savunmasının dayanağı olan bütün vakıaları cevap dilekçesinde bildirmemişse, sarih bir şekilde ret/inkâr durumu dışında, özellikle dava dilekçesinde bu konuda herhangi bir şey yazılmamışsa, ön incelemeye hazırlık olacak şekilde, hâkimin bir haftalık süre vermesi hükmünün burada kıyasen uygulanması uygun olacaktır¹⁹⁸. Diğer bir görüşe göre ise, davalı tarafından sunulacak cevap dilekçesinin zaruri olmayan unsurlarından herhangi birinin (vakıaların) noksan olması durumunda, mahkeme taraflar arasındaki uyuşmazlığa konu davaya bakmaya devam eder ve cevap dilekçesini davalı açısından mahkemeye sunulmuş şekli ile değerlendirir¹⁹⁹. Başka bir görüşe göre, davalının savunmasının dayanağını oluşturan vakıaların cevap dilekçesi içeriğinde noksan olması durumunda, davalı bu açıdan iddia yükünü yerine getirmemiş sayılacak ve bu konuda ki noksanlık uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkimin davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde de tamamlanamıyorsa davalının savunmasının hakim tarafından reddi kaçınılmaz olacaktır²⁰⁰. Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, davalı cevap dilekçesi içeriğinde savunmasının temeli olan vakıaları belirtmemiş ise, savunma yükünün gereğini yerine getirmemiş olmaktadır ve bu noksanlık ikinci cevap

¹⁹⁷ Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s.1241; İbrahim ÖZBAY (2013), *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi?*, İkinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.177.

¹⁹⁸ Ejder YILMAZ 2017, age. s.1929.

¹⁹⁹ Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age. s.338

²⁰⁰ Bilge UMAR 2014, age. s.139.

dilekçesinde²⁰¹ de tamamlanmaz ise, savunmanın reddi riski ile karşı karşıya kalacaktır. Davalının, cevap dilekçesinde savunmasının dayanağını oluşturan vakıaları, ispata yarar bir biçimde, HMK m.194/1 hükmü gereği somutlaştırması gerekecektir. Bu durum davalı için bir yükür, davalı bu yükü gerektiği şekilde yerine getirmez ise, savunmasında haklı olduğunun meydana çıkması ve davalının mahkemeyi bu noktada ikna etmesi bakımından zorluklar yaşayacağı aşikârdır. Böylece de davalının çöken savunması sonucu, davanın davacı lehine bitmesi söz konusu olabilecektir²⁰².

Cevap dilekçesinde olması zaruri olmayan unsurlardan bir başkası ise, savunmanın dayanağı olarak gösterilen her bir vakıanın hangi delil ile ispat edileceği hususudur. Bu konuda da doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre, HMK bu konuyu hiçbir yaptırıma tabi tutmamış olup, bu da doğrudur²⁰³. Zira taraflar arasında ki çekişmeli vakıaların nelerden ibaret olduğu tam olarak ancak ön inceleme aşamasında ortaya çıkacaktır. Ayrıca uyuşmazlığı çözmekle görevli hakim HMK m.31 hükmü gereğince davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde ispat yükü kendisine düşen taraftan delil göstermesini isteyebilir. Bunun yanında taraflar HMK m.145 hükmüne göre sonradan delil ileri sürebilirler²⁰⁴. Başka bir görüşe göre, cevap dilekçesinde deliller gösterilmemiş olsa dahi, sonradan delil gösterilmesine HMK m.145 hükmü dâhilinde ki şartlar çerçevesinde izin verilmektedir. Bu madde hükmünden davanın ileriki safhalarında da faydalanmak mümkün olacaktır. Ancak, HMK m.145 hükmünün, cevap dilekçesinde delil göstermeyen davalı açısından m.129/1-e hükmünün ehemmiyetini de kaybettiğini belirtmek gerekecektir²⁰⁵. Bir diğer görüşe göre ise, davalı mahkemeye verdiği cevap dilekçesinde delillerini hiç bildirmemiş ise, savunmasını haklı çıkarmaya faydası olacak maddi vakıaların ispatını sağlayamayacağı için, davanın lehine olmayacak şekilde neticelenmesi sonucu ile karşılaşabilecektir.

Bunun yanında, davalının cevap dilekçesinde salt delillerini belirtmesi kâfi olmayıp, her bir delilin hangi maddi vakıanın ispatında kullanılacağına da sarih bir

²⁰¹ Davalının cevap dilekçesi sunmaması durumunda, davacının cevaba cevap ve dolayısıyla davalının da ikinci cevap dilekçesi veremeyeceği kabul edildiği takdirde, davalı savunmayı değiştirme yasağı ile karşı karşıya kalacak ve bu durum kendisi için daha da aleyhe olacaktır. Bkz. Süha TANRIVER 2016, age. s.683; Baki KURU 2018, age. s.179.

²⁰² Süha TANRIVER 2016, age. s.683.

²⁰³ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.94.

²⁰⁴ Bilge UMAR 2014, age. s.421.

²⁰⁵ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.95.

şekilde bildirilmesi gerekmektedir. Bu son belirttiğimiz husus, davalı tarafından cevap dilekçesi içeriğinde gerektiği gibi yerine getirilmemiş ise, HMK m.130 hükmü kıyasen uygulanarak davalıya bir haftalık süre verilmeli, bu süreye karşın halen davalı cevap dilekçesinde ki noksanlığı tamamlamamış ise, davalı cevap dilekçesi vermemiş sayılmalıdır²⁰⁶. Kanaatimize göre, davalının savunmasının dayanağı olan delillerin cevap dilekçesinde bildirilmesi, HMK m.130 hükmünde cevap dilekçesinin zaruri unsurları arasında belirtilmemiştir. Bu sebeple, davalı tarafından cevap dilekçesi içeriğinde delillerin bildirilmemesi halinde, HMK m.130 hükmü gereği davalıya bu noksanlığı gidermesi için bir haftalık süre verilemez. Çünkü davalı bu süreye rağmen noksanlığı tamamlamaz ise cevap dilekçesi sunmamış konumuna düşecek, bu durumda davalı için ağır sonuçlar doğurabilecektir. Oysa ki kanun koyucu HMK m.130 hükmünde ki düzenlemesi ile böyle bir sonucun meydana çıkmasını istememiştir. Davalı tarafından cevap dilekçesinde belirtilmeyen deliller, HMK m.31 ve HMK m.145 hükümlerinde düzenleme altına alınan şartlar çerçevesinde mahkemeye sunulmaz ise, artık bu durumun neticelerine davalı kendisi katlanmak zorunda kalacaktır²⁰⁷. Böyle bir durumda meydana çıkacak olan netice, davalının savunmasını ispatlayamaması ve bu sebepten ötürü davanın lehine sonuçlanmaması olabilecektir.

Cevap dilekçesinde bulunması zaruri olmayan bir diğer unsur, davalının savunmasını yaparken dayanacağı hukuki sebeplerdir²⁰⁸. Kanaatimize göre hukuki sebeplerin cevap dilekçesinde belirtilmemesi durumunda, HMK m.130 hükmü kıyasen uygulanmamalıdır. Hukuki sebeplerin davalı tarafından verilen cevap dilekçesinde belirtilmesinin ehemmiyeti ve faydaları olsa da, uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkim tarafından hukuk kendiliğinden uygulanacağı için, davalının savunmasının dayanağı olan hukuki sebepleri cevap dilekçesi içeriğinde belirtmemesinin kanuni bir yaptırımı yoktur²⁰⁹. Şüphesiz ki, davalının savunmasının dayanağını meydana getiren hukuki sebeplerin, cevap dilekçesi içeriğinde belirtilmemesi, davalı tarafından savunmanın gerektiği gibi yapılmaması sebebiyle davanın lehine sonuçlanmaması riskini de beraberinde getirecektir²¹⁰.

²⁰⁶ Süha TANRIVER 2016, age. s.683, 684.

²⁰⁷ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.95.

²⁰⁸ Baki KURU 2021, age. s.183; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age. s.320.

²⁰⁹ Bilge UMAR 2014, age. s.421; Ejder YILMAZ 2017, age. 1930.

²¹⁰ Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s.1241; Süha TANRIVER 2016, age. s.684.

Cevap dilekçesi içeriğinde bulunması zaruri olmayan bir diğer unsur da açık bir şekilde talep sonucudur. HMK da talep sonucu unsuru dava dilekçesi açısından zaruri bir unsur olarak düzenleme altına alınmışken (HMK m.119/2), cevap dilekçesi açısından zaruri bir unsur olarak düzenleme altına alınmamıştır (HMK m.130). Yine bu unsurla ilgili olarak da doktrinde birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, cevap dilekçesi içeriğinde açık bir şekilde talep sonucu bildirilmemişse ve açık bir şekilde ret/inkâr durumu hariç olmak üzere, özellikle cevap dilekçesi içeriğinde bu unsurla ilgili herhangi bir şey yazılmamış ise, davanın ilerleyen aşamasında yapılacak ön incelemeye hazırlık olarak hâkimin HMK m.130 hükmünü kıyasen uygulamaya sokması ve davalıya bu noksanlığı gidermesi için bir haftalık süre vermesi yerinde olacaktır²¹¹. Diğer bir görüşe göre ise, davalı tarafından verilen cevap dilekçesinde talep sonucu hiç belirtilmemişse, ortada gerçek manada bir savunmanın olduğundan bahsedilemez. Genel olarak bu hal, davalının unutkanlığından ileri gelir; tersini düşünmek gerçeklikle uyuşmayacaktır. Yine de cevap dilekçesi içeriğinde talep sonucu hiç yazılmamışsa, hâkim böyle bir cevap dilekçesini HMK m.32/2 gereği olarak “uygunsuz evrak” olarak adlandırmalı ve talep sonucu var olan bir dilekçe vermesi için davalıya uygun bir kesin mehil vermeli, uygunsuz evrak olarak adlandırdığı cevap dilekçesini dosya içerisinde tutmaya devam etmeli, verilen kesin mehil içerisinde talep sonucunu belirten yeni bir dilekçe verilmez ise, davalıyı süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemiş gibi değerlendirmelidir. Fakat cevap dilekçesi içeriğinde talep sonucu bildirilmekle beraber kanunun aradığı şekilde açık değilse ya da çelişkili ise hâkim davayı aydınlatma ödevi (HMK m.31) çerçevesinde davalıdan talep sonucunu açıkça bildirmesini ya da çelişkinin ortadan kaldırılmasını istemelidir²¹².

Katıldığımız görüşe göre ise, cevap dilekçesi içeriğinde talep sonucunun belirtilmemiş olmasının bir yaptırımını yoktur²¹³. Zira HMK m.130 da talep sonucu, noksan olması halinde mahkeme tarafından süre verilecek zaruri unsurlar içerisinde hüküm altına alınmamıştır. Bu sebeple mahkeme HMK m.130 hükmünü kıyasen uygulayarak davalıya bu noksanlığı tamamlaması için süre veremez²¹⁴. Bize göre, içeriğinde talep sonucu olmayan cevap dilekçesinin HMK m.32 hükmü gereği

²¹¹ Ejder YILMAZ 2017, age. s.1930.

²¹² Süha TANRIVER 2016, age. s.684, 685.

²¹³ Bilge UMAR 2014, age. s.421.

²¹⁴ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.96

uygunsuz evrak olarak adlandırılması da zordur. Çünkü cevap dilekçesi içeriğinde bulunmaması durumunda HMK m.130 hükmüne göre dahi süre verilebilecek unsurlar arasında sayılmayan talep sonucu için, HMK m.32 gereği süre verilmesi mümkün olmamalıdır. Kaldı ki, davalının talebi uyuşmazlık konusu ile ilgili karşı bir dava açmadığı sürece, hayatın olağan akışına uyacak şekilde davanın reddini talep etmek olacaktır. Davalının davanın reddi dışında ki talepleri, harcını ödemek suretiyle karşı dava açmadığı sürece, bir talepte bulunmuş olsa bile mahkemenin bu talepleri karara bağlaması olanaklı değildir²¹⁵. Ayrıca davalı, davacı tarafından aleyhine açılmış olan davayı kısmen ya da tamamen kabul (HMK m.308) edebilir. Aleyhinde açılmış davayı kısmen ya da tamamen kabul etmeyen davalı, uyuşmazlıkla ilgili karşı dava da açmamış ise, onun isteğinin doğal olarak davanın reddini talepten ibaret olduğunu kabul etmek gerekecektir. Mahkemenin, davacı açısından davayı reddetmesi, salt davalının davanın reddine yönelik isteğinden değil, aynı zamanda davacının isteminde haksız olmasından dolayı meydana gelen bir sonuçtur. İspat yükünün davacıya düştüğü durumlarda, davacı ispat yükünün gereklerini kanuna uygun olarak yerine getirmese, davalı aleyhinde açılmış olan davanın reddini talep etmemiş olsa dahi, mahkeme zaten uyuşmazlık konusu davanın reddine karar verecektir²¹⁶. Bu sebeplerle kanaatimizce, davalı açık bir şekilde talep sonucunu cevap dilekçesine yazmamış ise, HMK m.130 düzenlemesine göre kendisine süre verilemeyecek ve süresi içinde talep sonucunu mahkemeye sunmadığı gerekçesiyle, davalı cevap dilekçesi vermemiş ve aleyhinde açılmış davayı da inkâr etmiş sayılamayacaktır.

2.3 CEVAP DİLEKÇESİNİ VERME SÜRESİ

Davacı tarafından açılan davaya cevap vermek, belli bir süreye tabidir. Davalı bu süre içerisinde davaya cevap vermelidir²¹⁷. Genel yargılama usulünde, cevap süresi iki haftadır HMK m.127, c.1. Aynı şekilde HMK m.317/2 hükmüne göre basit yargılama usulünde de; “Cevap süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki haftadır”. Kanunda belirtilen bu süre, cevap dilekçesi verme bakımından kesin mahiyetlidir²¹⁸. HMK m.122/1’e göre: “Dava dilekçesi, mahkeme tarafından davalıya tebliğ edilir. Davalının iki hafta içinde davaya cevap verebileceği tebliğ zarfında

²¹⁵ Bilge UMAR 2014, age. s.421.

²¹⁶ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.97.

²¹⁷ Baki KURU 2021, age. s.185.

²¹⁸ Süha TANRIVER 2016, age. s.685.

gösterilir”. Eğer davalıya yapılan tebligatta, tebliğ zarfının üstünde cevap süresi gösterilmemiş ise, davalının yine de iki haftalık²¹⁹ kanuni süre içerisinde cevap dilekçesini mahkemeye sunması gerekmektedir²²⁰.

Kanunda açık bir şekilde ifade edildiği gibi, cevap dilekçesi verme süresi olan iki haftalık süre, dava dilekçesinin davalıya tebliğ edilmesi ile işlemeye başlayacaktır. Bu sürenin işlemeye başlaması için, dava dilekçesinin usulüne uygun bir şekilde davalıya tebliğ edilmesi gerekmektedir. Tebligat Kanunu’nun birinci maddesinde, tebligat yapmaya yetkili organlardan birisi olarak sayılan mahkeme tarafından, yine bu kanunda uyulması gereken kurallar çerçevesinde dava dilekçesinin davalıya re’sen tebliği gerekecektir. Bu kanunda uyulması gereken kurallar dâhilinde tebligat yapılmadığı takdirde, davalıya yapılan tebligat usulsüz olacaktır. Bu durumda dava dilekçesi kendisine usulsüz olarak tebliğ edilen davalı için, iki haftalık cevap verme süresi işlemeye başlamayacak, kanunda gösterilen iki haftalık cevap verme süresi içerisinde davalı cevap vermese dahi, aleyhinde açılmış davaya cevap vermemiş durumuna düşmeyecektir²²¹. Fakat usulsüz tebligat her zaman geçersiz tebligat manasına gelmemektedir²²². Tebligat Kanunu’nun 32. maddesine göre: “Tebliğ usulüne aykırı yapılmış olsa bile, muhatabı tebliğe muttali olmuş ise muteber sayılır. Muhatabın beyan ettiği tarih, tebliğ tarihi addolunur”. Bu hükümde düzenlendiği üzere yapılan tebligat usulsüz de olsa, davalı tebliği öğrenmiş ise tebligat geçerli olacak ve davalının usulsüz tebligatı öğrendiğini mahkemeye ifade ettiği tarihte tebligat yapılmış sayılacaktır. Davalı için bu tarihten itibaren cevap verme süresi başlayacak, davalı cevap dilekçesi verme süresi içerisinde cevap dilekçesi verebilecektir. Fakat bu süre içerisinde cevap dilekçesini mahkemeye vermeyen davalı, cevap dilekçesini mahkemeye vermemiş olacak ve HMK m.128 gereği aleyhinde açılmış davayı inkâr etmiş sayılacaktır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na göre cevap dilekçesinin, dava dilekçesinin tebliğinden itibaren iki haftalık süre içerisinde mahkemeye verilmesi gerekmekte ise de, davalı kanunda belirtilen koşullar çerçevesinde bu sürenin uzatılmasını mahkemeden isteyebilir. Yazılı yargılama usulünde HMK m.127/1’e göre:

²¹⁹ Adli tatile tabi olan bir davada iki haftalık cevap dilekçesi verme süresi adli tatil içerisinde sona ererse, yazılı yargılama usulüne tabi bir davada bu süre adli tatilin bitiminden itibaren bir hafta uzayacaktır (HMK m.104).

²²⁰ Baki KURU 2001, age, s.1788.

²²¹ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.103.

²²² Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age, s.191.

“Ancak, durum ve koşullara göre cevap dilekçesinin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda, yine bu süre zarfında mahkemeye başvuran davalıya, cevap süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlamak, bir defaya mahsus olmak ve bir ayı geçmemek üzere ek bir süre verilebilir. Ek cevap süresi talebi hakkında verilen karar, taraflara derhâl bildirilir”.

Basit yargılama usulünde ise mahkeme tarafından verilebilecek en fazla ek süre iki haftadır (HMK m.317/2). Bu iki hükümde adı geçen bir aylık ve iki haftalık ek cevap süresi de kesin bir süredir²²³. Hüküm altına alınmış bu maddelerden açıkça anlaşılacağı üzere cevap verme süresinin uzatılması isteğinin kesinlikle iki haftalık kanuni cevap verme süresi içerisinde yapılması zaruridir²²⁴. Bu sürenin dolmasından sonra ek süre talep edilemeyeceği²²⁵ gibi mahkeme tarafından yanlış bir şekilde verilen ek süre de davalıya herhangi bir hak bahşetmeyecektir²²⁶. Mahkeme cevap verme süresini en fazla bir ay uzatabilir. Kanunda geçen bu süre en fazla verilebilecek süre olduğuna göre, mahkeme duruma ve davalının mazeretine göre bir aydan daha kısa bir sürede verebilecektir²²⁷. Mahkeme tarafından bir aydan daha kısa bir süre verilmesi durumunda, önceden verilen sürenin bir aya tamamlanması da söz konusu olamaz²²⁸. Zira kanunda da sarıh bir şekilde belirtildiği üzere süre uzatım kararı en fazla bir defa verilebilir. Bir başka anlatımla, cevap verme süresi mahkeme tarafından en fazla bir defa uzatılabilir²²⁹. Fakat mahkeme bu ek süreyi bir aydan (basit yargılama usulünde iki haftadan) fazla veremez, zira, kanunda hüküm altına alınan bu süre kesin mahiyetli bir süredir²³⁰. Ayrıca süre uzatım talebi davalı tarafından yapılmadığı sürece, mahkemece kendiliğinden karar verilemez²³¹.

²²³ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.260; Süha TANRIVER 2016, age. s.685.

²²⁴ Baki KURU 2021, age, s.185; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.552; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age, s.345; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM ve Nevhis EREN YILDIRIM 2009, age, s.258; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2018, age, s.392; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TOROMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2018), *Medeni Usul Hukuku*, İkinci Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.315; Mehmet Akif TUTUMLU (2012), *Kuram ve Uygulama Açısından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yeni ve Değişik Hükümlerinin Yorumu*, İkinci Basım, Seçkin Yayınları, Ankara, s.145; Orhan EROĞLU 2018, age, s.278.

²²⁵ Baki KURU 2021, age, s.185.

²²⁶ age. s.1790.

²²⁷ Orhan EROĞLU 2018, age. s.279; Mehmet Akif TUTUMLU (2016), “Ek Cevap Süresi Verilme Koşulları, Başlangıç Tarihi ve Hesaplanması”, *THD*, Cilt 11, Sayı 120, s.107.

²²⁸ Süha TANRIVER 2016, age, s.685; Mehmet Akif TUTUMLU 2012, age, s.155.

²²⁹ Süha TANRIVER 2016, age. s.685; Mehmet Akif TUTUMLU 2012, age, s.155; Orhan EROĞLU 2018, age. s.280.

²³⁰ Hakan PEKCANITEZ 2017, age, s.1245; Mehmet Akif TUTUMLU 2012, age, s.155.

²³¹ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.104.

Mahkemece, davalı tarafından istenilen süre uzatma isteğinin kabul edilmesi zaruri değildir. Mahkemenin davalıya ek süre verip vermemek konusunda takdir yetkisi bulunmaktadır²³². Mahkemenin takdir yetkisini kullanırken, cevap dilekçesinin kanuni süresi içerisinde hazırlanmasının çok zor veya mümkün olmadığına kanaat getirmesi gerekmektedir. Hâkim bu şartların oluşmadığına kanaat getirirse süre uzatım talebini reddedebilecektir. Mahkemenin bu konuda takdir yetkisi var olmakla beraber, ek süre istemenin şartlarının varlığı halinde ise bu süreyi uzatma kararı vermektan başka bir yolu bulunmamaktadır. Çünkü tersi durumda davalı kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesini mahkemeye vermemiş olacak, bu da davalının savunma hakkının kısıtlanması neticesine yol açacaktır²³³.

HMK m.127/1'e göre: "Ek cevap süresi talebi hakkında verilen karar taraflara derhâl bildirilir". Bu maddede hüküm altına alındığı üzere mahkeme davalının ek süre talebi hakkında müspet ya da menfi bir karar vererek, vermiş olduğu bu kararı da taraflara bildirmesi²³⁴ zaruridir. Tüm bunlara rağmen mahkeme davalının süre uzatım isteği konusunda müspet ya da menfi bir karar vermemiş ise, bu durum mahkemenin süre uzatım istemini üstü örtülü olarak kabul ettiği manasına gelmeyecek, aksine, mahkemenin bu istemi reddettiği manasına gelecektir²³⁵.

Bu başlık altında değinilmesi gereken bir başka konuda, davalının süre uzatım talebinin kabul edilmesi durumunda, mahkemece verilen ek sürenin ne zaman başlayacağı konusudur²³⁶. HMK m.127/1 düzenlenirken, sadece davalıya en fazla bir aylık ek sürenin verilebileceği ve verilen kararın derhal taraflara bildirileceği düzenleme altına alınmıştır. Hâkimin bu istem hakkında ki kararını ne kadar bir süre içerisinde vermesi gerektiğine dair bir düzenleme yapılmamıştır. Bunun yanında uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkim tarafından davalıya verilen ek sürenin ne zamandan itibaren başlayacağı da kanun koyucu tarafından düzenleme altına

²³² Orhan EROĞLU 2018, age. s.281, 282; Mehmet Akif TUTUMLU 2016, agm, s.108.

²³³ Bilge UMAR 2014, age, s.410.

²³⁴ Mülga HUMK'un 197'nci maddesine göre şartları oluşmasına rağmen davalı, cevap süresinin uzatılmasını istememiş ise ilk oturumda davanın esasına girilmeden önce, bu konudaki mazeretini mahkemeye bildirerek cevap süresinin uzatılmasını hâkimden talep edebilmekteydi. Mahkeme davalının isteğini kabul ederse cevap süresini en fazla üç gün uzatabilmekteydi. Mülga HUMK'un öngördüğü bu kural HMK'ya alınmamıştır (İbrahim ÖZBAY 2013, age, s.174.). Buna göre, iki haftalık kanuni cevap verme süresi içerisinde, cevap verme süresinin uzatılmasını talep etmeyen davalıya artık ilk oturumda üç günlük bir sürenin veya başka bir sürenin verilebilmesi olanaklı değildir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Baki KURU 2001, age, s.1792 vd.; Orhan EROĞLU 2018, age. s.282.

²³⁵ Bilge UMAR 2014, age, s.410; Ejder YILMAZ 2017, age, s.1912.

²³⁶ Mehmet Akif TUTUMLU 2016, agm, s.108.

alınmamıştır²³⁷. Bu durumda hâkim, davalının ek süre hakkında ki istemini iki haftalık cevap verme süresi içerisinde karara bağlamak zaruretinde değildir²³⁸. Mülga HUMK döneminde ve doktrinde yer alan bir görüşe göre, hâkimin davalının ek süre talebini kabul etmesi halinde, cevap dilekçesini vermek için son günü kararında belirtmesi gerekmektedir. Verilen kararda cevap dilekçesi vermek için son gün belirtilmemiş ise verilen ek süre dava dilekçesinde belirtilen (belirtilmemiş ise kanuni cevap süresi mülga HUMK'na göre 10 günlük)sürenin bitmesinden itibaren başlayacağı kabul edilmekteydi²³⁹. Fakat bugün uygulama da hâkim tarafından verilen ek sürenin, davalının talep ettiği tarihten, hâkimin karar verdiği veya verilen kararın davalıya tebliğ edildiği tarihten itibaren başlatıldığı görülmektedir. Bize göre bu uygulama kanunun düzenlenme şekline uygun değildir.

2.4 CEVAP DİLEKÇESİNİN MAHKEMEYE VERİLMESİ

HMK m. 126/1 gereği davalı cevap dilekçesini davanın açılmış olduğu mahkemeye verir. Cevap dilekçesinin cevap süresi içinde gönderilme ve tebliğ masrafları yatırılarak, davanın açılmış olduğu mahkemeye sunulmak üzere, başka bir mahkemeye verilmesi de mümkündür (HMK m.126 gerekçesi)²⁴⁰.

HMK m.216/2'ye göre cevap dilekçesini davacı sayısı kadar örnek eklenir.

Cevap dilekçesinin örneklerinin de davalı (veya vekili veya kanuni temsilcisi) tarafından imzalanması gerekmektedir (Teb.K. m.8; Teb. Yön.m.13/1).

HMK m.124'e göre cevap dilekçesinin örneği, (ekleri ile birlikte) mahkeme tarafından davacıya (varsa vekiline) tebliğ edilmektedir.

HMK m.129/2 yollamasıyla m.121'e göre cevap dilekçesinde gösterilen ve davalının elinde bulunan belgelerin (yazılı delillerin) asıllarıyla birlikte (harç ve vergiye tabi olmaksızın) davacı sayısından bir fazla düzenlenmiş örneklerinin veya sadece örneklerinin cevap dilekçesine eklenerek, mahkemeye verilmesi zorunludur.

Davalı, cevap dilekçesinde m.121 hükmünün gereğini yerine getirmemişse, bunu ikinci cevap dilekçesinde ve nihayet ön inceleme duruşmasına davet için çıkarılacak davetiyenin (HMK m.139) kendisine tebliğinden itibaren iki haftalık kesin

²³⁷ Mehmet Akif TUTUMLU 2016, agm. s.108.

²³⁸ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.105.

²³⁹ Baki KURU 2001, age, s.1791; 3. HD, 6.5.1999, 4323/4677 (YKD, 1999/9, s.1205,1206).

²⁴⁰ Baran DOĞAN (2022), *Av. Baran Doğan*, [https://barandogan.av.tr/blog/mevzuat/6100-sayili-hukuk-muhakemeleri-kanunu-\(hmk\).html](https://barandogan.av.tr/blog/mevzuat/6100-sayili-hukuk-muhakemeleri-kanunu-(hmk).html), ET. 28.01.2022.

süre (HMK m.94) içinde tamamlayabilir²⁴¹. Davalı bunu ön inceleme duruşmasına davet edilinceye kadar yapmamışsa, ön inceleme duruşması için çıkarılacak davetiyedeki (HMK m.139) davetiyenin tebliğinden itibaren iki haftalık kesin süre (HMK m.94) içinde tarafların dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları, bu hususların verilen süre içerisinde yerine getirilmemesi halinde, o delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılacaklarına karar verileceği yönündeki ihtar üzerine, bu davetiyenin tebliğinden itibaren iki haftalık kesin süre (HMK m.94) içinde, davalının cevap dilekçesinde (ve ikinci cevap dilekçesinde) gösterdiği, ancak henüz sunmadığı belgeleri mahkemeye sunması veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapması gerekir²⁴². Bu hususların verilen kesin süre içinde tam olarak yerine getirilmemesi halinde, davalının o delillere dayanmaktan vazgeçmiş sayılmasına ön inceleme duruşmasında karar verilmektedir (HMK m.140/5).

Davalı tarafından hazırlanan cevap dilekçesini mahkemeye sunmak başvuru ve herhangi bir harca tabi değildir. HMK m.103/3'e göre davalı, adli tatil sırasında da cevap dilekçesi verebilir. Mahkemeler nezdinde davacı tarafından açılmış olan davaya karşı davalı tarafından verilen cevap dilekçesini davalı, hâkime veya yazı işleri müdürüne vermektedir. HMK m.159/1'e göre hâkim veya yazı işleri müdürü, cevap dilekçesini mahkeme kalemine havale eder. HMK m.126/3'e göre cevap dilekçesi havale edildiği tarihte verilmiş sayılmaktadır.

İşte tam da bu noktada mektupla veya iadeli mektupla cevap dilekçesi vermek mümkün müdür konusunu ele almak gerekmektedir. HMK m.26/1'de "Davalı, cevap dilekçesini, davanın açılmış olduğu mahkemeye verir". Düzenlemesi varken, HMK m.126 gerekçesinde ise: "Cevap dilekçesinin, kural olarak davanın açılmış olduğu mahkemeye verilmesi gerekir. Süresi içinde, gönderilme ve tebliğ masrafları yatırılarak, davanın açılmış olduğu mahkemeye sunulmak üzere, başka bir yer mahkemesine verilmesi de mümkündür." denmektedir. Hal böyle olunca, kanunda ve kanunun gerekçesinde sayılanlardan başka bir yol ile yani mektupla, iadeli mektupla veya başka bir yol ile davalı tarafından cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesi mümkün değildir.

²⁴¹ Baki KURU 2021, age, s.185.

²⁴² age, s.185.

BÖLÜM III

DAVAYA CEVAP VERMENİN VE CEVAP DİLEKÇESİ VERMEMENİN YARGILAMA AŞAMALARINA ETKİSİ İLE HÜKÜM VE SONUÇLARI

3.1. DAVAYA CEVAP VERMENİN DAVAYA ETKİSİ

Davacı tarafından aleyhine dava açılmış davalı, kendisine karşı dava açılmış olduğunu dava dilekçesinin kendisine tebliği ile öğrenir. Bu öğrenme ile birlikte davalı, Anayasa ile güvence altına alınmış olan savunma hakkını kullanabilir²⁴³. Zira Anayasa m.36'da: "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir." denmektedir. Aksi bir halde yani davalıyı davaya dâhil etmeden uyuşmazlığı çözüme bağlamakla görevli mahkemenin karar vermesi mümkün olmayacaktır. Daha öncede ifade edildiği üzere davalı illa da savunma hakkını kullanmak zorunda değildir. Zira savunma hakkı davalı için bir hak olup yük veya yükümlülük değildir ²⁴⁴. Fakat davalı aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmayarak davadaki hukuki durumunu zorlaştırmış olacaktır²⁴⁵.

Davalı cevap dilekçesi vererek aleyhinde açılmış bir davayı kabul edebileceği gibi dava dilekçesinde ki vakıalara karşı da koyabilir. İşte çalışmamızın bu bölümünde davalının aleyhinde açılmış bir davaya karşı cevap dilekçesini HMK hükümleri çerçevesinde hazırlayarak kanuni süresi içerisinde mahkemeye vermesi durumunda bunun davacıya ve davalıya etkisi ne olacaktır bu husus ele alınacaktır.

3.1.1 Davaya Cevap Vermenin Davacıya Etkisi

Kendisine dava dilekçesi usulüne uygun olarak tebliğ edilen davalı, iki haftalık kanuni süre içerisinde aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunabilmektedir. Eğer

²⁴³ Baki KURU 2021, age, s.175.

²⁴⁴ Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age, s.495; Süha TANRIVER 2016, age, s.674; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age, s.337; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM ve Nevhis EREN YILDIRIM 2009, age, s.243; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2018, age, s.386; Aslı ARAS 2017, agm, s.1929.

²⁴⁵ Baki KURU 2021, age, s.176.

davalı bu iki haftalık süre içerisinde uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemeye cevap dilekçesini sunarsa, davacıya da davalının sunmuş olduğu bu cevap dilekçesinin kendisine usulüne uygun olarak tebliğinden itibaren iki hafta içinde cevaba cevap dilekçesi verme hakkı doğacaktır. Davacı, davalının cevaplarına karşı vermiş olduğu cevaba cevap dilekçesinde istediği gibi iddiasını değiştirip genişletme hakkına sahip olacaktır. Zira davacı için iddiayı genişletme ve değiştirme yasağı davalının cevap dilekçesi vermiş olması halinde davalının cevap dilekçesine karşı vereceği cevaba cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesi ile başlayacaktır.

Bu anlatılanlar yazılı yargılama usulünde geçerli olup basit yargılama usulünde tarafların ikinci dilekçe verme hakkı olmadığı için bu bağlamda davalının cevap dilekçesi verip vermemesi davacıyı etkilemeyecektir. Ayrıca davalının aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunması durumunda davalı tabiri caiz ise “ben de buradayım” dediği için davacının yargılama süresince işi biraz daha zorlaşacaktır.

3.1.2 Davaya Cevap Vermenin Davalıya Etkisi

Davalının aleyhinde açılmış bir davaya cevap dilekçesi sunması halinde bu durumun davalı açısından en önemli sonucu, davalı davanın esasına girmiş olur²⁴⁶. Ve bunun en önemli sonucu olarak da, artık davalı ilk itirazlarını ileri süremez²⁴⁷. Bunun yanında savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı davalı açısından ilk cevap dilekçesinin verilmesi ile değil ikinci cevap dilekçesinin verilmesi ile başlamaktadır. Zira daha öncede ifade ettiğimiz üzere yazılı yargılama usulünde savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı ikinci cevap dilekçesinin mahkemeye sunulması ile başlamaktadır. Başka bir ifade ile davalı ikinci cevap dilekçesinin verilmesi anına kadar savunmasını dilediği gibi değiştirip genişletebilir. Fakat burada şunu da belirtmek gerekecektir ki, bu durum yazılı yargılama usulünde geçerli olup, basit yargılama usulünde ikinci cevap dilekçesi verme durumu söz konusu olmadığı için savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı cevap dilekçesinin mahkemeye sunulması ile başlayacak sonraki yargılama aşamasına geçilecektir.

²⁴⁶ Baki KURU 2021, age. s.186.

²⁴⁷ age, s.186.

3.2 DAVAYA CEVAP DİLEKÇESİ VERMEMENİN DAVAYA ETKİSİ

3.2.1 Davaya Cevap Dilekçesi Vermemenin Davacıya Etkisi

Davacı tarafından aleyhinde açılmış davaya karşı cevap vermeyen davalının cevap dilekçesi vermemesi halinde ne gibi sonuca varılacağı HMK m.128'de düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre davalı kanuni cevap verme süresi içerisinde cevap dilekçesini vermez ise davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü tüm vakıaları, inkâr etmiş sayılacaktır. Bu madde hükmünde cevap dilekçesi verilmemesi halinde, sadece davalı üzerinde ne gibi etki oluşacağı düzenlenmiş gibi görünse de davalı tarafından cevap dilekçesi verilmemesinin davacı üzerinde de bir takım sonuçlar doğurmaması imkânsızdır. Yazılı yargılama usulünde (genel yargılama usulü) dilekçeler aşaması; davacı tarafından verilecek dava dilekçesi, davalı tarafından verilecek cevap dilekçesi, davacı tarafından verilecek cevaba cevap dilekçesi ve davalı tarafından verilecek ikinci cevap dilekçesi olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır. Basit yargılama usulünde ise davacı tarafından verilecek dava dilekçesi, davalı tarafından verilecek cevap dilekçesi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Yazılı yargılama usulünde basit yargılama usulünden farklı ve fazla olarak taraflara ikinci kez cevap verme hakkı tanınmıştır. Bu ikinci cevap dilekçelerinde de iddia ve savunmalarını diledikleri gibi değiştirip genişletebilmektedirler. Eğer davalı davaya cevap dilekçesi vermez ise, bu aşamadan sonra daha öncede ifade ettiğimiz ve katıldığımız görüşe göre davacı cevaba cevap dilekçesi veremeyecektir. Zira davacının cevaba cevap dilekçesi verme hali, davalının cevap dilekçesinin kendisine tebliğinden sonra iki haftadır. Davalı tarafından verilmiş bir cevap dilekçesi olmayınca, davacının da yanıt vereceği cevaba cevap dilekçesi olmayacaktır. Basit yargılamada zaten ikinci bir cevap dilekçesi hakkı olmadığı için, böyle bir sorun da olmayacaktır²⁴⁸.

Davalının aleyhinde açılmış bir davaya cevap dilekçesi sunmamasının bir başka sonucu ise, davacı dava açarken hangi vakıalar ve deliller ileri sürmüş ise, o vakıa ve delillerin mahkeme tarafından dikkate alınarak uyuşmazlığın çözümlenecek olmasıdır. Zira YHGK, 20.04.2016 tarih ve 2014/2-695 E. ve 2016/522 K. sayılı kararında²⁴⁹ davalı tarafından cevap dilekçesi verilmemesi halinde davalının delil

²⁴⁸ Orhan EROĞLU 2018, agm, s.48.

²⁴⁹ YHGK, 20.04.2016, E.2014/2-695, K.2016/522; "6100 HMK'nın sistematigi içinde; tahkikat aşamasına geçilmezden evvel tarafların uyuşmazlık konularının ve bu uyuşmazlıkların çözümü için ileri sürdükleri delillerin daha işin en başında belirlenerek tahkikatın etkin bir şekilde yapılmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla, yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan hususların özetlenmesi gerekirse; AİHS'nin 6. Maddesinde düzenlenen adil yargılanmanın etkin ve makul bir süre içerisinde bitirilmesi için 6100 sayılı HMK'da düzenlemelere yer verilmiş olup, bu bağlamda delil gösterilmesi

bildiremeyeceğini davalının delil göstermesinin ancak HMK m.141 ve 145 hükümlerine göre mümkün olacağını belirtmiştir. HMK m.141'e göre: "(1) (Değişik:22.7.2020-7251/15 md.) taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez (2). İddia ve savunmanın genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır". Yine HMK m.145'e göre ise:"Taraflar, kanunda belirtilen süreden sonra delil gösteremezler. Ancak bir delilin sonradan ileri sürülmesi yargılamayı geciktirme amacı taşııyorsa veya süresinde ileri sürülememesi ilgili tarafın kusurundan kaynaklanıyorsa, mahkeme o delilin sonradan gösterilmesine izin verebilir".

Bu hükümden açıkça anlaşıldığı üzere kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermeyen davalının sonradan delil göstermesi, HMK m.145'de ki istisnalar saklı kalmak kaydıyla mümkün değildir. HMK 145 gerekçesinde: "Uygulamada, davaların uzamasının temel sebeplerinden birinin de gereksiz yere yeni delil sunulması ve bu konuda taraflara verilen süreler uyulmaması olduğu bilinmektedir. Maddenin ilk fıkrasıyla, kanunda belirtilen sürelerden sonra, davada yeni delil sunulmasının yasak olduğu kural olarak benimsenmiştir. Fakat iki istisna kabul edilmiştir. Yeni delil sunulması talebi yargılamayı geciktirme amacı taşııyorsa veya delilin süresinde sunulmaması ilgili tarafın kusuru dışında bir sebebe dayanıyorsa, hâkim gerekçesini de belirtmek şartıyla, yeni delil sunulmasına izin verebilir. Bu şekilde delil sunma kuralına istisna getirilmesi, hukukî dinlenme hakkının tabii bir sonucudur." denmektedir. Özetle belirtmek gerekirse aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi vermeyen davalı, davacının dava dilekçesinde bildirdiği vakıaların dışında yeni bir

dilekçelerin teatisi (dava, cevap, cevaba cevap ve ikinci cevap) aşamasına hasredilmiştir. Tarafların, kanunda belirtilen bu sürelerden sonra delil gösterebilmeleri ancak iki yasa maddesinde belirtilen hallerde sınırlıdır. Onlarda; iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesini düzenleyen 141. Madde ile sonradan delil gösterilmesinin hüküm altına alındığı145. Maddedeki durumlardır. Bu açıklamalar ışığında somut olay incelendiğinde; davalının cevap dilekçesi vermediği hususunda bir tartışma bulunmamaktadır. Dava dilekçesinin usule uygun ihtar içerir şekilde tebliğinden sonra iki haftalık süre içerisinde delillerini bildirmeyen davalının sonradan delil gösterebilmesi için HMK'nın 145. Maddesinde belirtilen istisnai hallerin mevcudiyeti ve somut olayda ileri sürülmüş değildir. İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesini düzenleyen 141.madde koşulları da oluşmamıştır. Kaldı ki somut olayda davalı, cevap ve delil bildirmek için mehil talebini 18.9.2012 tarihli ön inceleme duruşmasından sonra tahkikat aşamasında 02.11.2012 tarihli duruşma da ileri sürmüştür. Bu durumda dava dilekçesinin davalıya 31.05.2012 tarihinde usulüne uygun bir şekilde tebliğ edilmesinden sonra süresi içerisinde cevap dilekçesi verilmediğinden savunmanın dayanağı olarak süresinde ileri sürülen bir delil (HMK m.129/1-e) bulunmadığından yerel mahkemenin davalıya delil göstermesi için süre vermesini yasal olarak imkan bulunmadığının kabulü gerekir." (sinerjimevzuat.com, ET,16.08.2022)

vakıa ileri süremeyecektir. Bu durumda davacının iddiasını ispatlaması, davalının cevap dilekçesi vermemesi durumunda daha kolay olacaktır²⁵⁰.

3.2.2 Davaya Cevap Dilekçesi Vermemenin Davalıya Etkisi

Davacı tarafından aleyhinde açılmış davaya karşı cevap vermeyen davalının cevap dilekçesi vermemesi halinde, ne gibi sonuca varılacağı HMK m.128'de düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre davalı kanuni cevap verme süresi içerisinde cevap dilekçesini vermez ise davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü tüm vakıaları inkâr etmiş sayılacaktır. HMK m.128 hükmüne göre Türk hukuk sisteminde yer alan bu düzenleme, birçok hukuk sisteminden farklı olarak susmanın ikrar olarak değil, inkâr olarak kabul edildiği ve ispat yükünün hangi tarafın üzerinde olduğu açısından da taraflar arasında bir farklılık oluşturmadığı sonucunu doğurmaktadır²⁵¹.

Aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi vermeyen davalı yargılamanın bundan sonraki aşamalarında ancak inkâr savunması kapsamında beyan ve delil ileri sürebilecektir. İnkâr kapsamında olmayan beyan ve delil sunumu savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı ile karşı karşıya kalacaktır. Ayrıca süresi içerisinde cevap dilekçesi vermeyen davalı, itirazlarını ve def'ilerini de ileri süremeyecektir. Ancak davacının bildirdiği vakıalara karşı cevap mahiyetinde beyanda bulunabilecektir²⁵². Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus şudur ki, davalının ileri sürdüğü sebepler eğer hâkimin re'sen dikkate alması gereken bir sebepse, bu sebebin davalı tarafından ileri sürülmesi değiştirme ve genişletme yasağı kapsamında yer almayacaktır.

HMK'ya egemen ilkelere birisi teksif ilkesidir. Teksif ilkesi, dava malzemesinin, belli bir usul kesitine kadar mahkeme önüne getirilmesini ve öngörülen

²⁵⁰ Orhan EROĞLU 2018, agm, s.51.

²⁵¹ Necmettin M. BEKİN (1969), *Medeni Usul Hukuku Esasları*, Hamle Matbaası, İstanbul, s.136, 137; Rıza Nurettin SELÇUK 1989, agm, s.841; Orhan YILMAZ (1990), "Esasa Verilecek Cevaplar", *TBB D*, Sayı 3, s.404; Baki KURU 1995, age, s.388; Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age, s.510; Mustafa OKUR (2002), *Medeni Usul Hukukunda Davaya Cevap* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.132; Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2013, age s.196; Baki KURU, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ 2010, age, s.334; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES 2013, age, s.334; Ali Haydar KARAHACIOĞLU ve Aynur PARLAR 2012, age, s.126; İlhan POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, age, s.470,471; L. Şanal GÖRGÜN 2015, age, s.220; Ömer ULUKAPI 2015, age, s.268; Bilge UMAR 2014, age, s.411,412; Süha TANRIVER 2016, age, s.659; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ 2016, age, s.338; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TOROMAN ve Mehmet KODAKOĞLU 2017, age, s.322; Hakan PEKCANITEZ, Muhammet ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ 2017, age, s.1203.

²⁵² Orhan EROĞLU 2018, agm, s.53.

usul kesitinin tamamlanmasından sonra ileri sürülen ya da getirilen işlemlerin mahkemece dikkate alınamamasını öngören yargılama hukuku ilkesidir²⁵³. Yukarıda da belirtildiği üzere Medeni Usul Hukuku'na egemen olan bu ilke, davaların sürüncemede bırakılmasını engellemek, yargılamada yoğunlaşma ve odaklanma ile etkin hukuki korumayı sağlamak ve de usul ekonomisini gerçekleştirmek amacına yöneliktir. Aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmayan davalının, sonradan delil ve vakıa ileri sürememesinde ki en önemli nedenlerden birisi, teksif ilkesidir. Fakat bu ilke taraflarca hazırlama ilkesinin uygulandığı davalarda söz konusu olacak olup re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda durum tamamen farklı olacaktır. Zira re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalar kamu düzeni ile ilgili olduğu için taraflar bu davalar üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceklerdir. Ve bu davalarda hâkim tarafların ileri sürdüğü vakıa ve delillere bağlı değildir²⁵⁴.

Aleyhinde açılmış davaya kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi sunmayan davalının, def'i ve itirazlarını ıslah yolu ileri sürüp süremeyeceği gerek doktrinde gerekse Yargıtay daireleri arasında tartışma konusu olmuştur. Her ne kadar bu konu tartışmalı olsa da YHGK 07.06.2017, E.2017/1093, K.2017/1090 sayılı kararında davalının cevap dilekçesi vermemiş olması durumunda sonradan ıslah yolu ile zamanaşımını def'i ileri süremeyeceği yönünde karar vermiştir. YHGK²⁵⁵ bu kararında ıslah konusunun usul işlemi olduğu, taraflardan birinin yapmış olduğu usul işlemini ıslah edebileceği, cevap dilekçesinin ıslah edilebilmesi için öncelikle yapılması gereken usul işleminin davaya cevap vermektan ibaret olduğunu kararında dile getirmiştir. Bu durumda özetle ortada yapılmış bir usul işlemi olmadığı için cevap

²⁵³ Süha TANRIVER 2016, age. s.374; H. Yavuz ALANGOYA 1979, age, s.4; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2018, age, s.127.

²⁵⁴ Orhan EROĞLU 2018, agm, s.55.

²⁵⁵ YHGK., 07.06.2017, E.2017/1093, K.2017/1090; "Az yukarıda değinildiği üzere ıslahın konusunu tarafların yaptıkları usul işlemleri oluşturduğundan taraflardan birinin ıslah yoluna başvurabilmesi için daha önce yapmış olduğu bir usul işleminin bulunması gerekir. Gerek Mülga 1086 sayılı HUMK'un 83. Maddesinde gerekse yargılama sırasında yürürlüğe giren 6100 sayılı HMK'nın 176. Maddesinde taraflardan her birinin yapmış olduğu usul işlemlerini kısmen veya tamamen ıslah edebileceği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu nedenle cevap dilekçesinin ıslahı için öncelikle yapılması gereken usul işlemi davaya cevap vermektan ibarettir. Cevap dilekçesinin hiç verilmemiş olması halinde ortada ıslah edilmesi mümkün bir usul işleminin varlığından söz edilemez. Aksi halde, suskun kalınarak hiç cevap verilmemiş olması halinde bir usul işlemi olarak kabulü gerekir. Bu çerçevede süresi geçtikten sonra yapılan ve karşı çıkılan savunmanın da hiç yapılmamış gibi olduğunu ve aynı hukuki sonucu doğuracağını belirtmek gerekir. Usul işleminin ıslahla düzeltilmesi öncelikle geçerli bir hukuki işlemin varlığı gerektiğinden, yapılmamış hükmünde sayılan bir usul işleminin ıslahla düzeltilmesi de düşünülemez." (www.kazanci.com.tr. ET, 24.03.2022).

dilekçesi vermeyen davalının zamanaşımı def'ini ileri süremeyeceği yönünde karar vermiştir²⁵⁶.

3.3 CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN YARGILMA AŞAMALARINA ETKİSİ

3.3.1 Genel Olarak

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda kabul edilmiş iki yargılama türü vardır. Bunlardan birisi yazılı yargılama usulü iken diğeri basit yargılama usulüdür. HMK m.447/1'e göre: "*Diğer kanunların sözlü yahut seri yargılama usulüne atıf yaptığı hallerde, bu kanunun basit yargılama usulü ile ilgili hükümleri uygulanır*"²⁵⁷. Esasen basit yargılama usulüne tabi davalarda dava ve cevap dilekçesi verilip davacı tarafından cevaba cevap ve davalı tarafından ikinci cevap dilekçesi verilemeyeceği için bu başlıkta ki anlatımlarımız yazılı yargılama (genel yargılama) usulü esas alınarak yapılacaktır.

HMK'ya göre yazılı yargılama usulü beş aşamadan oluşmaktadır²⁵⁸. Bunlar dilekçeler aşaması, ön inceleme aşaması, tahkikat aşaması, sözlü yargılama aşaması ve hüküm aşamasıdır²⁵⁹. Bu aşamalar sırası ile takip edilerek yargılamaya son verilmektedir. Bu başlık altında, davalı süresi içerisinde cevap dilekçesini mahkemeye sunmaz ise sayılan aşamalara bunun etkisi ne olacaktır sorusu ele alınacaktır. Davalı tarafından cevap dilekçesi verilmemesinin büyük etkisi, yargılamada ilk aşama olan dilekçeler aşamasına olacaktır. Zira davalı tarafından cevap dilekçesi verilmemesinin yargılamanın diğer aşamalarına doğrudan etkisi olmayacaktır. Çünkü o aşamalar dilekçeler aşamasından sonra cereyan eden aşamalardır²⁶⁰. Bu durumda davalının cevap dilekçesi vermemesi dilekçeler aşaması bakımından çok önemli olacaktır. Çalışmanın bu kısmında, davalı tarafından kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi verilmez ise davacı tarafından cevaba cevap dilekçesi ve davalı tarafından ikinci cevap dilekçesi verilebilecek midir? Dilekçeler aşaması ne zaman sona erecektir? sorularına cevap bulmaya çalışılacaktır.

²⁵⁶ Orhan EROĞLU 2018, agm, s.60.

²⁵⁷ Ejder Yılmaz (2014), "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı Üzerine Notlar", *İçinde, Makaleler*, 2. Cilt, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.1505.

²⁵⁸ Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age, s.357; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN 2017, age, s.191.

²⁵⁹ Baki KURU 2021, age, s.159.

²⁶⁰ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.204.

3.3.2 Dilekçeler Aşamasına Etkisi

Az önce de belirtildiği üzere davalı tarafından cevap dilekçesinin sunulmaması yargılamanın aşamaları içerisinde en fazla dilekçeler aşamasına etki etmektedir. Davalı tarafından cevap dilekçesi verilmemesi halinde bu aşamadaki en önemli sorunlardan bir tanesi, davacının cevaba cevap dilekçesi verip veremeyeceği, buna bağlı olarak da davalının ikinci cevap dilekçesi verip veremeyeceği sorundur. Bu sorunun cevabı davayı ve savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı bakımından önem taşımaktadır. Zira davalı kanuni süresi içerisinde davaya cevap vermez ise davacının cevaba cevap ve buna bağlı olarak da davalının ikinci cevap dilekçesi verip veremeyeceği konusunda ulaşılabilecek sonuca göre iddiayı ve savunmayı değiştirme ve genişletme yasağının başlangıç anı farklı olacaktır²⁶¹. Bu konuda doktrinde birbirine zıt iki görüş bulunmaktadır. Bir kısım hukukçulara göre²⁶² hukuki dinlenilme hakkı ve somutlaştırma yükü gereği davalı cevap dilekçesi vermemiş olsa bile, davacı cevaba cevap dilekçesi ve buna bağlı olarak da davalı ikinci cevap dilekçesi verebilecektir. Bu görüşün tam karşısında yer alan bir kısım hukukçulara göre ise davalı cevap dilekçesi vermediği takdirde davacı cevaba cevap dilekçesi ve buna bağlı olarak da davalı ikinci cevap dilekçesi veremeyecektir. HMK'ya egemen ilkelerden olan teksif ilkesi düşünüldüğünde doktrinde tartışılan iki zıt görüşten ikincisine yani davalı tarafından cevap dilekçesi verilmediği takdirde davacının cevaba cevap dilekçesi ve buna bağlı olarak da davalının ikinci cevap dilekçesi veremeyeceği görüşüne katılmanın daha mantıklı olacağı kanaatindeyiz. Hal böyle olunca davalı cevap dilekçesi vermediği zaman davalıya verilen iki haftalık sürenin dolmasıyla birlikte dilekçeler aşaması son bulacak, iddiayı ve savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı başlayacaktır. Soruna mantıki olarak bakıldığında ise davacı tarafından cevaba cevap dilekçesinin verilebilmesi için ortada öncesinde verilmiş bir cevap dilekçesinin olması

²⁶¹ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.205.

²⁶² FERENDECİ'ye göre davalının cevap dilekçesi vermemesi halinde, HMK m.128'in sonucuna göre, davacının dava dilekçesinde ki bütün vakıaları inkar etmiş sayılacağı kabul edilmiştir. Bu sebeple HMK'da davayı genişletme ve değiştirme yasağının HUMK'a nazaran daha geç başlaması, hukuki dinlenilme hakkı, davalının tasarrufu ile davacıya replik hakkının verilmemiş olması hususu, HMK m.128'de ki sonucun davalıya ihtar edilmemiş ve yargılamamızda avukat ile temsil zorunluluğunun bulunmaması hali ile HMK m.194'deki somutlaştırma yükümlülüğü dikkate alındığında, davalının cevap dilekçesi yazmaması ve mahkemeye vermemesi durumunda, davacıya replik ve akabinde davalıya düplik hakkının tanınması gerekmektedir. Davacıya replik hakkı, cevap dilekçesini yazma süresinin kendiliğinden geçmesi ile verilmesi, ve replik süresinin de o andan itibaren işlemeye başlaması gerekmektedir. Özden ÖZKAYA FERENDECİ (2018), "Davalının Cevap Dilekçesi Vermemesi Halinde M.128'in Uygulanması ve Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Çözüm Arayışları", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, s.267.

gerekmektedir²⁶³. Ayrıca davalı tarafından cevap dilekçesi verilmemiş ise mahkeme davacı tarafa neyi tebliğ edecek ve davacı iki hafta içinde hangi cevabı verecektir. Kaldı ki yine HMK hükümlerine göre dilekçeler aşaması zamansal olarak birbirinden önce verilmiş dilekçelerin varlığına bağlı olarak tamamlanacaktır. Ortada davalı tarafından verilmiş bir cevap dilekçesi yok ise, dilekçeler aşaması cevap dilekçesi verme süresinin bitmesiyle tamamlanmış olacaktır²⁶⁴. Ayrıca bu sorunu HMK m.128 kapsamında değerlendirmek de daha mantıklı olacaktır. Zira m.128 hükmüne göre cevap dilekçesi vermeyen davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılacaktır. Ve bu aşamadan sonra ancak inkâr kapsamında savunma yapabilecek ve delil sunabilecektir. İnkâr kapsamında kalmayan savunma ve delil sunumu savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı ile karşılaşacaktır²⁶⁵. Zira Yargıtay da aynen bu doğrultuda kararlar vermektedir. Yargıtay'a göre cevap dilekçesi vermeyen davalı delil sunma hakkını kaybetmektedir.

Bu sorunun çözümünden sonra davalının cevap dilekçesi vermemesi halinde karşılaşacağı başka bir sorun ise ilk itirazlar açısından olacaktır. Davalı davaya cevap dilekçesi sunmaz ise ilk itirazlarını bir daha ileri sürememektedir. İlk itirazlar niteliği gereği hâkim tarafından re'sen dikkate alınmadığından davalı cevap dilekçesi vermeyerek davacı tarafından açılan davada ilk itiraz söz konusu olsa dahi artık bu hakkını kaybetmektedir. HMK m. 117/1'e göre: "İlk itirazların hepsi cevap dilekçesinde ileri sürülmek zorundadır, aksi hâlde dinlenemez". Bu hükümden açık ve net bir şekilde anlaşılacağı üzere mutlaka kanuni süresi içerisinde verilecek cevap dilekçesi ile ileri sürülmesi gerekmektedir. Davalı davacı tarafın açık rızası veya ıslah yoluyla dahi ilk itirazlarını ileri süremeyecektir. Zira HMK m.131/1'e göre: "Cevap dilekçesinin verilmesinden sonra, cevap süresi dolmamış olsa bile ilk itirazlar ileri sürülemez". Bu hükümlerden çıkaracağımız açık ve net sonuç, davalı davacı tarafından aleyhinde açılmış davaya karşı ilk itirazlarını, ancak kanuni süresi içerisinde vereceği cevap dilekçesi ile yapabilecektir.

Bu başlık altında üzerinde durulması gereken bir başka konuda, davalının karşı dava açma hakkıdır. Açılmış olan bir davada, bu davanın davalısının, dava dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren iki haftalık cevap süresi içerisinde cevap dilekçesiyle

²⁶³ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.212.

²⁶⁴ age, s.213.

²⁶⁵ Baki KURU 2018, age, s.184,185.

veya cevap dilekçesinden ayrı bir dilekçe ile asıl davanın davacısına karşı açmış olduğu davaya karşı dava denir. HMK m.133 hükmüne göre:

“(1) Karşı dava, cevap dilekçesiyle veya esasa cevap süresi içinde ayrı bir dilekçe verilmek suretiyle açılır.

(2) Süresinden sonra karşı dava açılması hâlinde, mahkeme davaların ayrılmasına karar verir”.

Bu hükümde açık ve net olarak düzenlendiğine göre, her ne kadar karşı davanın iki haftalık cevap süresi içerisinde açılması gerekmekte ise de süresinden sonra açılması halinde, davaların ayrılmasına karar verileceği de düzenleme altına alınmıştır. Karşı dava her ne kadar asıl davaya karşı açılmış bir dava ise de ondan ayrı ve bağımsız bir davadır²⁶⁶. Hal böyle olunca da asıl davaya karşı iki haftalık süre içerisinde cevap dilekçesi vermeyen davalının yine iki haftalık kanuni süre içerisinde olmak kaydıyla karşı dava açabilmesi mümkündür.

3.3.3 Ön İnceleme Aşamasına Etkisi

Daha öncede ifade ettiğimiz üzere yargılamada, davalı tarafından cevap dilekçesi verilmemesinin en büyük etkisi ilk aşama olan dilekçeler aşamasına olacaktır. Diğer aşamalarına etkisi ise doğrudan değil dolaylı yönden olacaktır. Ancak yine de çalışmamızda konu bütünlüğünün sağlanması açısından bu aşamaları da incelemek gerektiği düşünülmektedir.

Yargılamanın aşamaları tek tek yazılırken de belirtildiği üzere dilekçeler aşamasından sonra gelen aşama, ön inceleme aşamasıdır. Ön inceleme aşaması HMK m.137’de düzenlenmiş olup madde hükmü aynen şöyledir:

“(1) Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra ön inceleme yapılır. Mahkeme ön incelemede; dava şartlarını ve ilk itirazları inceler, uyuşmazlık konularını tam olarak belirler, hazırlık işlemleri ile tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapar, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder ve bu hususları tutanağa geçirir.

(2) Ön inceleme tamamlanmadan ve gerekli kararlar alınmadan tahkikata geçilemez ve tahkikat için duruşma günü verilemez”.

Az önceki başlıkta ele aldığımız üzere davalı tarafından kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi verilmediği takdirde davacı tarafından cevaba cevap

²⁶⁶ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.223.

dilekçesi ve davalı tarafından da ikinci cevap dilekçesi verilemeyeceğinden, cevap dilekçesi verme süresinin bitmesiyle birlikte mahkemenin ön inceleme aşamasına geçmesi de mümkün olacaktır²⁶⁷. Yalnız burada değinilmesi gereken şey şudur ki her ne kadar davalı cevap dilekçesi vermemiş olsa da, ön incelemenin duruşmalı yapılması halinde HMK 139/1'e göre davalının ön inceleme duruşmasına davet edilmesi zorunludur. Zira sırf cevap dilekçesi vermedi diye davalının gıyabında yargılama yapılamayacaktır. Davalı yargılamanın bütün aşamalarında bulunabilecektir²⁶⁸. Aksi halde davalının hukuki dinlenilme hakkı elinden alınmış olacaktır.

Mahkeme ön inceleme aşamasında öncelikle dava şartları ve ilk itirazlar hakkında dosya üzerinden karar verir; gerektiği takdirde kararını vermeden önce, bu konuda tarafları ön inceleme duruşmasında dinleyebilir(m.138/1; m.140/1). Buna göre mahkeme ön inceleme duruşmasında ancak dava şartları bakımından tarafları dinleyebilir. İlk itirazlar bakımından tarafları dinlemesi söz konusu olamaz; zira davalı cevap dilekçesi vermediğine göre onun ilk itiraz ileri sürmüş olduğundan bahsedilemez. Bunun yanında davalının cevap dilekçesi vermemesi, mahkemenin diğer aşamalarının uygulanmasına engel teşkil etmeyecek, yargılamaya usulünce devam edilecektir.

3.3.4 Tahkikat Aşamasına Etkisi

HMK'da belirtilen dilekçeler aşaması ve ön inceleme aşamasından sonra gelen üçüncü aşama tahkikat aşamasıdır. HMK m.137/2'de öngörüldüğü üzere ön inceleme aşaması tamamlanmadan ve gerekli kararlar alınmadan tahkikat aşamasına geçilemez ve tahkikat için duruşma günü verilemez. Taraflar için davanın en önemli aşamasının tahkikat aşaması olduğu söylenebilir²⁶⁹. Zira bu aşamada tarafların iddia ve savunmalarının doğru olup olmadığı mahkeme tarafından incelenecektir. Bu aşamada ispat ve delillere ilişkin işlemler yapılır²⁷⁰. Daha öncede ifade ettiğimiz üzere davalının davaya cevap dilekçesi vermemesinin bu aşamaya doğrudan bir etkisi olmayıp dolaylı yönden etkisi olacaktır. Davalı cevap dilekçesi vermese dahi bu aşama, mahkeme tarafından yürütülecektir. Tahkikat istisnai durumlar haricinde duruşmalı olarak yapılacak olup, davalı cevap dilekçesi vermese dahi tahkikat duruşmasına davet

²⁶⁷ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age. s.226.

²⁶⁸ age. s.227.

²⁶⁹ Age. s.231.

²⁷⁰ Süha TANRIVER 2016, age. s.712.

edilecektir. Zira bu kesin hüküm HMK m.147/1 de “ taraflar” ifadesi kullanılmak üzere bir ayırım yapılmaksızın belirtilmiştir. Aksi halde Yargıtay’ında birçok kararında belirttiği görüş üzere davalının hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmiş olacaktır. Özetle ifade etmek gerekirse davalının cevap dilekçesi vermemiş olmasının tahkikat aşamasına doğrudan bir etkisi söz konusu değildir. Bunun yanında cevap dilekçesi vermeyerek davayı inkar etmiş sayılan davalı, tahkikat aşamasında m.191 gereğince karşı ispat faaliyetinde bulunabilecektir²⁷¹. Cevap dilekçesi vermeyen davalının ispat ve delil gösterme hakkı, çalışmamızın ilerleyen sayfalarında önemi nedeniyle ayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3.3.5 Sözlü Yargılama ve Hüküm Aşamasına Etkisi

Davalı tarafından kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi verilmemesinin, sözlü yargılama ve hüküm aşamaların doğrudan bir etkisi olmayacaktır. Davalı tarafından cevap dilekçesi verilmemiş olsa dahi yargılamanın bu aşamalarına mahkeme tarafından usulünce devam edilecektir. HMK m.184’e göre:“(1) Hâkim, tarafların iddia ve savunmalarıyla toplanan delilleri inceledikten sonra, duruşmada hazır bulunan taraflara tahkikatın tümü hakkında açıklama yapabilmeleri için söz verir. (2) Mahkeme tarafların tahkikatın tümü hakkındaki açıklamalarından sonra, tahkikatı gerektiren bir husus kalmadığını görürse, tahkikatın bittiğini taraflara tefhim eder”.Yine HMK m.186’ya göre “(1) (Değişik:22.7.2020-7251/20 md.) Mahkeme, tahkikatın bittiğini tefhim ettikten sonra aynı duruşmada sözlü yargılama aşamasına geçmektedir. Bu durumda taraflardan birinin talebi üzerine duruşma iki haftadan az olmamak üzere ertelenmektedir. Hazır bulunsun veya bulunmasın sözlü yargılama için taraflara ayrıca davetiye gönderilmez. (2) Sözlü yargılamada mahkeme, taraflara son sözlerini sorar ve hükmünü verir. (Ek cümle:22.7.2020-7251/20 md.) Şöyle ki, 150’nci madde hükmü saklıdır”. Bu hükümlerin mahkemece uygulanması bakımından davalının davaya cevap dilekçesi verip vermemesinin bir önemi bulunmamaktadır. Yani davalı cevap dilekçesi vermemiş olsa dahi duruşmaya davet edilmelidir. Bunun yanında hüküm aşamasında da her ne kadar davalı cevap dilekçesi vermemiş olsa da HMK m.128 gereği davayı inkâr etmiş sayılacağı ve inkâr kapsamında savunma yapıp delil sunabileceği için hâkimin hüküm aşamasında tüm bu hususları dikkate alması gerekecektir.

²⁷¹ Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.233

3.3.6 Kanun Yolları Aşamasına Etkisi

Davalı tarafından kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemenin, kanun yolları aşamasına doğrudan bir etkisi olmayacaktır. Çünkü davalının kanuni süresi içerisinde, aleyhinde açılmış bir davaya cevap dilekçesi vermemesi yargılamanın başında gerçekleşen bir durumdur. Davalı tarafından cevap dilekçesi verilmemesi durumunda, dilekçeler aşaması sona erse de, yargılamanın diğer aşamaları gerçekleşmeye devam edecektir²⁷². Devam eden yargılamada ilk derece mahkemesinin en son aşaması olan hüküm aşamasından sonra, hukuki yararı bulunan ve isteyen taraf kanuni süresi içerisinde kanun yoluna gidebilecektir. Başka bir ifade ile aleyhine dava açılmış olan davalı kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemiş olsa dahi, hükmün kendisine tebliğinden itibaren kanuni şartları yerine getirerek kanun yoluna gitme hakkına sahiptir.

3.4 CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN SAVUNMAYI DEĞİRTİRME VE GENİŞLETME YASAĞINA ETKİSİ

Savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı yazılı yargılama usulünde davalının aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunması halinde, davacı için cevaba cevap dilekçesinin verilmesi ile davalı için ise ikinci cevap dilekçesinin verilmesi ile başlayacaktır. Bu aşamaya kadar taraflar özgürce iddia ve savunmalarını genişletebileceklerdir. Basit yargılama usulünde ise ikinci cevap dilekçesi verilmesi söz konusu olmadığından dava ve cevap dilekçesinin sunumu ile iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı başlayacaktır. Bu aşamalardan sonra taraflar ancak karşı tarafın açık rızası veya ıslah²⁷³ yolu ile iddiasını ve savunmasını değiştirip genişletebilir. Aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmayan davalı, ikinci cevap dilekçesi veremeyeceği için cevap dilekçesi verme süresinin bitiminden itibaren bu yasak başlamış olacaktır.

Davacı tarafından açılmış davaya cevap vermeyen davalının, kanuni süresi içerisinde davaya cevap vermiş gibi ıslah hakkını kullanarak, yeni vakıalar ileri

²⁷² Leyla AKYOL ASLAN 2019, age, s.235.

²⁷³ Cenk AKİL (2012), “Yargıtay Kararları Işığında Zamanaşımı Def’inin Islah Yolu ile İleri Sürülüp Sürülemediği Meselesi”, *HÜHFD*, Cilt 2, Sayı 2, ss. 12-13; Alper Tunga KÜÇÜK (2021), “Medeni Usûl Hukukunda Davacının Talep Sonucunu Genişletmesi veya Değiştirmesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 18, ss. 213-252; Cenk AKİL (2021), “Medeni Yargıda İddianın Daraltılması ve Bu Nedenle Ortaya Çıkan Sorunlar”, *TAAD*, Cilt 12, Sayı 47, s. 47-56.

sürmesi ve savunma yapabilmesi konusu tartışmalıdır²⁷⁴. Üstündağ²⁷⁵ cevap süresi geçtikten sora verilmiş bir cevap dilekçesinin mahkemece reddi gerektiğini ve bunun kamu yararının gereği olduğunu belirtmiş; buna bağlı olarak cevap süresi içinde öne sürülmemiş bir savunmanın sonradan karşı tarafın açık rızası veya ıslah yoluyla ileri sürülemeyeceğini ifade etmiştir. Postacıoğlu²⁷⁶ ise, kanuni cevap süresi içerisinde davaya cevap dilekçesi sunmayan davalının cevap dilekçesini ıslahının söz konusu olamayacağını, ancak, davalının karşı tarafın açık rızasıyla yeni vakıalar yani savunma sebeplerini ileri sürebileceği görüşündedir. Kuru'ya²⁷⁷ göre ise cevap dilekçesi vererek davacı tarafından ileri sürülen iddiaları inkâr etmekle yetinen davalı ile aleyhinde açılmış davaya kanuni süresi içerisinde cevap vermeyen davalı arasında fark yoktur. İki halde de, davalının inkâr savunmasını genişletmesi, savunmayı genişletme yasağına ve istisnalarına tabidir. Bu şu demektir ki, davacının açmış olduğu davaya karşı kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi sunmayan davalı da, davacının açık rızası veya ıslah yolu ile savunmasını genişletebilir.

Davalı tarafından kanuni cevap verme süresi içerisinde cevap verilmediği takdirde, davalının aleyhinde açılmış bir davaya cevap dilekçesi sunma hakkı sona ermez, davalı kanuni olarak cevap verme süresi geçtikten sonra da davaya cevap dilekçesi sunabilir²⁷⁸. Hal böyle iken uyuşmazlığı çözüme kavuşturmakla görevli hâkim, kanuni süre geçtikten sonra verilen cevap dilekçesini sadece süresinde değil diye reddetmesi doğru olmayacaktır. Zira davalı kanuni süresi geçtikten sonra verdiği cevap dilekçesinde inkâr kapsamında savunma yapabileceği gibi, inkâr kapsamı dışında yeni vakıalara da yer verebilir. Ancak burada uyuşmazlığı çözecek hâkim tarafından dikkate alınması gereken husus davalının inkâr savunması kapsamında kalmayan yeni vakıaların savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı kapsamında kalıp kalmadığıdır. Eğer davalı tarafından bu yasak kapsamında savunma yapılmışsa uyuşmazlığı çözmekle görevli hâkim davacı tarafa, davalının yapmış olduğu yasağa aykırı bu savunmaya açık rızasının olup olmadığını sormalıdır.

²⁷⁴ Aslı ARAS 2017, agm, s.1943.

²⁷⁵ Saim ÜSTÜNDAĞ 2000, age, s.511; Saim ÜSTÜNDAĞ (1967), *İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.100; Saim ÜSTÜNDAĞ 1962, "Süresinde Cevap Layihası Vermemenin Müeyyidesi Vardır", *İstanbul Barosu Dergisi*, s.35.

²⁷⁶ İlhan POSTACIOĞLU 1975, age, s.419,420.

²⁷⁷ Baki KURU 2016, age, s.261,262.

²⁷⁸ age, s.262; Bilge UMAR 2014, age, s.411.

YHGK²⁷⁹ bu konu ile ilgili E.2020/36, K.2021/974 ve 08.07.2021 tarihli son kararında, süresinde cevap dilekçesi vermeyen davalının, süresinde verilmeyen cevap

²⁷⁹ YHGK, T.08.07.2021, E.2020/36, K.2021/974; "...13.Bilindiği üzere özel hukukta teknik bir kavram olan zamanaşımı, bir hakkın kazanılmasında veya kaybedilmesinde kanunun kabul etmiş olduğu sürenin tükenmesi anlamına gelmektedir.

14. Zamanaşımı hukuki niteliği itibariyle, maddi hukuktan kaynaklanan bir def'i olup, usul hukuku anlamında ise bir savunma aracıdır (Baki KURU (1995), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Alfa Yayınevi, İstanbul s.1761; Von TUHR (1983), *Borçlar Hukuku* (Çev. EDEGE Cevat), Filiz Kitabevi, Ankara 1983, s.688.

15. Zamanaşımı derf'i davalının aslında var olan bir borcunu özel bir nedenle yerine getirmekten kaçınmasına olanak veren bir haktır. Bu hakkı kullanıp kullanmamak tamamen borçluya kalmıştır. Diğer bir anlatımla, davalı tarafından zamanaşımı def'i ileri sürülmedikçe, o hak ve alacak için kanunun öngördüğü zamanaşımı süresi dolmuş olsa bile hakim bunu kendiliğinden göz önüne alamaz.

16. Maddi hukuktan kaynaklanan bir def'i ve savunma aracı olan zamanaşımının yargılamanın hangi aşamasında ileri sürülmesi gerektiği konusunda ise gerek mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda (HUMK) olduğu gibi yürürlük tarihi itibariyle eldeki davada uygulanması gereken 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) da açık bit düzenleme bulunmamaktadır. Zamanaşımı kanunda (HUMK m.187, HMK m.116) sınırlı olarak sayılan ilk itirazlardan olmadığından cevap dilekçesi ile ileri sürülme zorunluluğu söz konusu değildir. Zamanaşımının ileri sürülme zamanı daha çok savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı ile ilgilidir.

17. Doktrinde ve uygulamada "savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı" olarak adlandırılan bu yasağın, davalının savunmasında ileri sürdüğü olgular, istemler ve itirazlarını sonradan genişletmesi ya da değiştirmesinin mümkün olmaması demektir. Kanunda gösterilen istisnalar dışında davacı davasını genişletip değiştiremeyeceği gibi davalı da savunmasını genişletip değiştiremez. Usul hukukunda benimsenen teksif ilkesinin önemli bir sonucu olan bu yasağın hangi anda başladığını belirlemek için kanuni düzenlemelere bakmak gerekmektedir...

20. Konuyla ilgili olarak (22.07.2020 tarihli, 7251 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesi haliyle) HMK'nın 141. Maddesinde yargılamanın aşamalarına göre bir ayırım yapılmıştır. Buna göre;

"(1) Taraflar cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ile iddia ve savunmalarını genişletebilirler yahut değiştirebilirler. Ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeretsiz olarak gelmezse, gelen taraf onun muvafakati aranmaksızın iddia veya savunmasını genişletebilir yahut değiştirebilir. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez.

(2) İddia ve savunmanın genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah veya karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır".

21. Bu yeni düzenlemede yargılamanın ilk kesiti olan dilekçelerin teatisi (verilmesi) aşamasında iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı söz konusu değildir. Tarafların cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi ile iddia ve savunmalarını serbestçe genişletmesi yahut değiştirmesi mümkündür. Savunmayı genişletme veya değiştirme yasağı ikinci cevap dilekçesinin verilmesi ile başlar. Ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ile savunma genişletebilir ya da değiştirilebilir. Şayet davacı ön inceleme duruşmasına mazeretsiz olarak gelmezse davalı yine savunmasını serbestçe (davacının muvafakati aranmaksızın) değiştirebilir. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra ise iddia veya savunmanın genişletilmesi yahut değiştirilmesi yasaktır. Bu yasağın istisnaları yine maddenin son fıkrasında açıklanmış ve karşı tarafın açık muvafakati ya da ıslah suretiyle iddia ve savunmanın genişletilip, değiştirilebileceği kabul edilmiştir.

22. Geline aşamada süresinde cevap dilekçesi verilememesinin doğuracağı sonuca da değinmek gerekmektedir.

23. Bilindiği üzere davalı, davaya cevap vermek zorunda değildir. Davanın cevapsız bırakılması ya da süresi içinde cevap dilekçesi verilememesi halinde davalının, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılacağı 6100 sayılı HMK'nın 128. Maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Bu kural HUMK'nın yürürlükte olduğu dönemde de doktrinde ve yargı kararları ile kabul edilmiştir. Ancak, süresinde cevap dilekçesi vermemek suretiyle davanın inkarı ileri sürülen vakıaların inkarı niteliğinde olup bu inkarın zamanaşımı def'ini de kapsadığı söylenemez.

24. Mahkeme ve Özel Daire arasındaki uyuşmazlık eldeki davada zamanaşımının gerçekleşip gerçekleşmediği noktasında toplandığından, uyuşmazlığın çözümünde öncelikle bu def'in usulüne uygun ileri sürülüp sürülemediği denetlenmelidir.

dilekçesinde ileri sürmüş olduğu zamanaşımı def'inin, savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağına tabi olacağını ve bu durumda ancak HMK m.141 hükümleri çerçevesinde hareket edebileceğini belirtmiştir. Zira HMK m.141'e göre de davalının yasağı aykırı bu durumu davacının açık rızasına bağlı olacaktır. Kısacası kanuni süresi içerisinde aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmayan davalının yeni vakıalar ileri sürebilmesi savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı kapsamında kalmakla birlikte, yasağın istisnalarından yararlanıp ileri sürülebilmesi mümkündür.²⁸⁰

3.5 CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN SAVUNMA SEBEPLERİNE ETKİSİ

Davacı tarafından açılmış davaya cevap dilekçesi sunmayan davalı, inkâr kapsamında savunma yapabilecektir. Davalı bu kapsamda savunma yapmadığı takdirde savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı ile karşı karşıya kalacaktır. Fakat burada şu hususu belirtmek gerekir ki davalı inkâr savunması kapsamında, usul hukukuna ve maddi hukuka ilişkin savunma sebeplerinden bazılarını sonradan serbestçe ileri sürebilir²⁸¹.

Medeni Usul Hukukuna ilişkin savunma sebeplerinden ilk itirazlar ve dava şartlarının ileri sürülmesinin savunma sebeplerinin genişletilmesi ile bir alakası bulunmamaktadır. Davaya cevap dilekçesi sunmayan davalının, usul hukukunda bulunan savunma sebeplerinden hangisini sonradan ileri sürebileceği noktasında bir belirleme yapmak gerekmektedir. Aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmayan davalı, belirli bir usul kesitinden sonra ilk itiraz ileri süremez. Zira ilk

25. Bu bağlamda yukarıda yapılan açıklamalar ışığında somut olay incelendiğinde; davalı vekili süresi geçtikten sonra verdiği cevap dilekçesinde zamanaşımı def'ini ileri sürmüş davacı vekili cevaba cevap dilekçesinde alacağın zamanaşımına uğramadığını sonraki aşamalarda verdiği yazılı ve sözlü beyanlarında ise süresi geçtikten sonra verilen cevap dilekçesiyle zamanaşımı savunmasında bulunulmasını kabul etmediklerini açıkça beyan etmiştir. Mahkemece önce zamanaşımı def'i esastan reddedilmiş, sonrasında bu yöndeki ara karardan dönülmesi istendiğinde bu kez süresinde dile getirilmediği gerekçesiyle bu talep reddedilmiş, karar aşamasında ise davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilmiştir. Karar gerekçesinde davacının cevaba cevap dilekçesinde zamanaşımı savunmasının esasına yönelik beyanlarda bulunmasının zımnen süresinde cevap verilmemiş olmasına muvafakat sayıldığı belirtilmiş ise de yukarıda ayrıntıları ile açıklandığı üzere HMK döneminde savunmanın genişletilmesi ancak bu yönde açık muvafakat ile mümkün olabileceğinden zımnen muvafakat edildiği gerekçesiyle süresinde verilmemiş cevap dilekçesindeki zamanaşımının esasının incelenmesi imkânı bulunmamaktadır.

26. Hal böyle olunca mahkemece süresinde cevap dilekçesi vermeyen davalının ileri sürdüğü zamanaşımı def'inin savunmanın genişletilmesi yasağı kapsamında kalmakla reddi gerektiği gözetilmeden, yanılığın değerlendirilmeyle işin esasına girilerek hüküm tesisi usul ve yasaya aykırıdır". (www.kazanci.com.tr, ET, 29.03.2022).

²⁸⁰ Aslı ARAS 2017, agm, s.1945.

²⁸¹ agm, s.1935.

itirazlar, ancak kanuni cevap süresi içerisinde cevap dilekçesi ileri sürülmelidir. İlk itirazların yapılması gereken süre, hak düşürücü süre olup hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınması gerekmektedir. Aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmayan davalı HMK m.128 gereği davayı inkâr etmiş sayılmaktadır. Hal böyle olunca davalı cevap dilekçesi vermeyerek ilk itirazlar için yapılması öngörülen süreyi kaçırmış olduğundan sonradan ilk itirazlarını ileri süremeyecektir²⁸². Dava şartlarını ise, dava şartlarının hukuki niteliği gereği tarafların yargılamanın her aşamasından ileri sürebilecek olmaları ve hatta hâkimin re'sen dikkate alabilecek olmasından dolayı sonradan ileri sürebilmektedir. Yani aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmayan davalı, savunma sebeplerinden dava şartlarını kanuni süresi içerisinde davaya cevap dilekçesi vermemiş olsa dahi sonradan ileri sürebilecektir.

Davalının kendini müdafaasında ileri sürebileceği maddi hukukla ilgili savunma sebepleri, davacının haklarını almasına mani olacak veya o hakkı sona erdirecek itiraz mahiyetinde ki savunma sebepleri olabileceği gibi, davacının hakkını almasını sakatlayan vakıalar, bir diğer ifadeyle def'iler de olabilir. Burada yine davaya cevap dilekçesi sunmayan davalının, usul hukukunda bulunan savunma sebeplerinden olan itiraz ve def'ilerden hangisini sonradan ileri sürebileceği noktasında bir belirleme yapmak gerekmektedir. Kural olarak bakıldığında, davaya cevap dilekçesi sunmayan davalının sonradan itiraz ve def'ilerin ortaya çıkarması inkâr kapsamında olmayıp, savunmanın genişletilmesi yasağına tabidir²⁸³. Fakat burada itiraz mahiyetinde ki davalının kendisini müdafaası açısından ikili bir ayırım yapmak gerekmektedir. Aleyhinde açılmış davaya karşı cevap dilekçesi sunmayarak, HMK m.128 gereği davayı inkâr etmiş sayılan davalı sadece inkâr kapsamında kendini müdafa edebilecektir. Bu sebeple dava dilekçesi sunmayan davalı sadece dava dosyasında anlaşılan itiraz sebeplerini, savunmanın genişletilmesi yasağına girmeden ileri sürebilecektir²⁸⁴. Zira dava malzemesi olarak dosya münderecatına girmiş veya başka bir ifade ile dosya kapsamından anlaşılan itirazların sonradan ileri sürülmesi, savunmayı değiştirme ve genişletme yasağına girmeyecektir. Dosya içerisinden belli olan itiraz sebeplerini zaten uyumsuzluğu çözmekle görevli olan hâkim re'sen dikkate

²⁸² Aslı ARAS 2017, agm, s.1935.

²⁸³ Meltem ERCAN ÖZLER 2020, *Medeni Usul Hukukunda Maddi Hukuka İlişkin Savunma Vasıtaları*, Birinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık, s.76; Aslı ARAS 2017, agm, s.1936.

²⁸⁴ agm, s.1936.

almak mecburiyetindedir²⁸⁵. Fakat burada Şu hususu belirtmek gerekir ki, dava içerisinden açıkça anlaşılamayan itiraz sebepleri, savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağına girecektir. Def'iler de ise durum tamamen farklıdır, zira def'iler dosya münderecatından bilinsin veya bilinmesin hâkim tarafından re'sen dikkate alınamayacak olup mutlaka davalı tarafından yapılacak savunmada ileri sürülmelidir. Aleyhinde açılmış davaya kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi sunmayan davalının inkâr kapsamında kendini müdafaa etmesi sonradan def'i ileri sürebileceği anlamına gelmeyecektir. Zira cevap dilekçesini kanuni süresi içerisinde sunmayan davalının sonradan def'i ileri sürmesi, savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağına girecektir²⁸⁶.

3.6 CEVAP DİLEKÇESİ VERİLMEMESİNİN DELİL GÖSTERİLMESİNE VE İSPATA ETKİSİ

HMK m.129/1-e'ye göre: "Savunmanın dayanağı olarak ileri sürülen her bir vakıanın hangi delillerle ispat edileceği" davalının dosya içerisine sunacağı cevap dilekçesinin içeriğinde bulunmalıdır. Yine davalı bu bağlamda HMK gereği belge niteliğinde ki delillerini cevap dilekçesine iliŐtirerek mahkemeye sunmalı, eğer deliller başka yerden getirtilecek ise, bu delillerle ilgili nereden getirtileceğini açık ve net olarak mahkemeye bildirmelidir. HMK m.139/1-'ye göre:

"Davetiyenin tebliğinden itibaren, iki haftalık kesin süre içinde tarafların dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirtilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları, bu hususların verilen süre içinde yerine getirilmemesi hâlinde o delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılacaklarına karar verileceği"

taraflara ihtar edilerek ön inceleme için duruşma günü verilmektedir. Eğer bu ihtara rağmen taraflar belge niteliğinde ki delillerini mahkemeye sunmaz ise, ön inceleme duruşmasında HMK m.140/5 gereği karar verilecektir. Zira HMK m.140/5'e göre:

"(Değişik:22.7.2020-7251/14 md.) 139 uncu madde uyarınca yapılan ihtara rağmen dilekçelerinde gösterdikleri belgeleri sunmayan veya belgelerin getirilmesi için gerekli açıklamayı yapmayan tarafın, bu delillere dayanmaktan vazgeçmiş sayılmasına karar verilir."

²⁸⁵ Hakan PEKCANITEZ 2017, age, s.1208,1209; Baki KURU 2016, age, s.251,252; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ 2016, age, s.330.

²⁸⁶ Aslı ARAS 2017, agm, s.1936.

denmektedir. HMK m.139/1-ç'ye göre taraflara verilen bu süre kesin mahiyetlidir ve tarafların dava veya cevap dilekçelerinde göstermiş ve henüz mahkemeye sunmamış oldukları belge niteliğindeki deliller için geçerlidir. Hal böyle olunca taraflarca dilekçelerinde gösterilmeyen deliller bu süreden faydalanarak ileri sürülemeyecektir. Kanunda açıkça zikredilen kesin mahiyetli bu süreden sonra tarafların yeni delil ileri sürebilmesi mümkün değildir. Taraflarca bir delilin sonradan ileri sürülmesi ancak HMK m.145 kapsamında olabilecektir. HMK m.145'e göre:

“Taraflar, Kanunda belirtilen süreden sonra delil gösteremezler. Ancak bir delilin sonradan ileri sürülmesi yargılamayı geciktirme amacı taşııyorsa veya süresinde ileri sürülememesi ilgili tarafın kusurundan kaynaklanıyorsa, mahkeme o delilin sonradan gösterilmesine izin verebilir.”

Aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmayan davalı açısından durum nasıl olacaktır. Bu durumda davalı tarafından verilen herhangi bir cevap dilekçe söz konusu olmadığı için, davalı artık delil bildiremeyecek midir? Yoksa HMK m.128 gereği davaya cevap vermeyen davalı, davayı inkâr etmiş sayılacağından ve bu inkâr kapsamında savunma yapabileceğinden bu sınır aşılmaksızın delil ileri sürebilecek midir?

Doktrinde ki hâkim görüşe²⁸⁷ göre, aleyhinde açılmış davaya cevap dilekçesi sunmayan davalı HMK m.128 gereği davayı inkâr etmiş sayılacağından ve bu inkâr kapsamında savunma yapabileceğinden bu sınır aşılmaksızın inkâr savunmasını ispat için delil sunabileceği yönündedir. Zira Yargıtay kararları²⁸⁸ da doktrinde ki hâkim

²⁸⁷ Necmettin M. BEKİN 1969, age, s.137; İlhan POSTACIOĞLU 1975, age, s.418; Saim ÜSTÜNDAĞ (2000), *Medeni Yargılama Hukuku*, Cilt 1,2, Yedinci Basım, Nesil Matbaacılık, İstanbul, s.509; Hakan PEKCANITEZ 2017, age, s.1206; Baki KURU 2016, age, s.260,261; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ 2016, age, s.335; Bilge UMAR 2014, age, s.589. AKİL'e göre ise Mahkeme cevap dilekçesi vermeyen davalıya talebi üzerine ya da re'sen delil ileri sürebilmesi için süre veremez. Cevap Dilekçesi vermeyen davalının HMK m.139/1-ç hükmü uyarınca verilen iki haftalık süreden yararlanması mümkün değildir. Zira anılan düzenleme sadece dilekçe vererek belge deliline dayanan taraflar bakımından bir anlam ifade etmektedir. Yine AKİL'e göre cevap dilekçesi vermeyen davalının HMK m.145 ve HMK m.31'de ki şartlar dairesinde delil ileri sürmesi mümkün olabilir. Cevap dilekçesi vermeyen davalı savunmanın değitirilmesinin caiz olduğu hallerde (HMK m.141) delil de ileri sürebilecektir. Cenk AKİL (2021), *Cevap Dilekçesi Vermeyen Davalının Delil İleri Sürüp Süremeyeceği Meselesi*, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl:12, Sayı:48, ss.15.

²⁸⁸ “Davaya cevap vermemiş olan davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır (HMK m.128.) ve diğer tarafın kusurlu olduğuna yönelik bir vakıa ileri süremez ancak kötüye kullanılmadıkça onun ileri sürdüğü vakıaları çürütmeye yönelik delil bildirebilir”. 2.HD, T.28.06.2016, E.2016/12757, K. 2016/12447 (Kazancı Bilişim- İçtihat Bilgi Bankası); “Davalının davaya cevap vermemiş olması, ön incelemede uyumsuzluk konularının belirlenmesinden sonra bu konulara ilişkin delil gösterme ve sunma hakkını ortadan kaldırmaz. Davaya süresinde cevap vermemiş olan davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır (HMK m.128). Durum böyle olmakla birlikte süresinde davaya cevap vermeyen davalı, diğer tarafın kusurlu olduğuna yönelik bir vakıa ileri süremez ise de, kötüye kullanılmadıkça onun ileri sürdüğü vakıaları çürütmeye yönelik delil bildirebilir.” 2.HD, T.8.12.2015, E.2015/6781, K. 2015/23545 (Kazancı

olan bu görüş ile aynı doğrultudadır. Bizim de kanaatimiz bu yöndedir. Savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı kapsamında yeni bir vakıa ileri sürmeksizin inkâr savunması yapan davalının, bu savunma kapsamında delil bildiremeyeceğini düşünmek, hukuki dinlenilme ve ispat hakkına hem de uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması için gerçeğin ortaya çıkarılmasına aykırı olacaktır²⁸⁹. Bu çerçevede, Yargıtay'ın, delilin ancak nizalı durumların ispatı amacıyla gösterilebileceği, ön inceleme duruşması yapıp tarafların üzerinde anlaşmaya vardıkları ve varamadıkları durumları belirlemeden, delil gösterilmesinin beklenmeyeceği doğrultusunda kararları bulunmaktadır²⁹⁰.

Bilişim- İctihat Bilgi Bankası); “Süresinde cevap vermemiş olmakla davayı inkâr etmiş sayılan davalının, dava dilekçesinde bildirilen olayların doğru olmadığını kanıtlamak için, yeni olaylar ileri sürmeden savunmanın genişletilmesi yasağına uymak ve inkâr sınırları içinde kalmak koşuluyla, delil göstermesi engellenmiş değildir... Bu itibarla davalı başlangıçta duruşmaya katılmamış ve cevap vermemiş olmakla, davayı inkâr etmiş kabul edilecektir. Buradan hareketle duruşmaya hangi aşamada katılmış da (ıslah dilekçesinden sonraki aşamada dahi), dava dilekçesinde ki olayları inkâr etmiş sayıldığından bu kapsam içerisinde kalmak ve savunmanın genişletilmesi yasağı içinde kalmak koşuluyla delillerini bildirebilir ve bu amaca yönelik tanıklarının dinlenmesini isteyebilir.” HGK, T.25.09.2002, E.2002/9-616, K.2002/646 (Kazancı Bilişim- İctihat Bilgi Bankası); “ Süresinde cevap vermemiş olmakla davayı inkâr durumuna düşmüş bulunan davalının, dava dilekçesinde bildirilen vakıaların doğru olmadığını ispat için yeni vakıalar ileri sürmeden savunmanın genişletilmesi yasağına uyarak ve inkâr sınırları içerisinde kalmak suretiyle karşı delil göstermesi engellenmiş değildir.” HGK, T.23.6.1993, E.1993/1-389, K.1993/475 (Kazancı Bilişim- İctihat Bilgi Bankası).

²⁸⁹ Aslı ARAS 2017, agm, s.1938.

²⁹⁰ “Dava dilekçesi davalıya 26.11.2013 günü tebliğ edilmiş, davalı süresinde (HMK m.127/1) cevap vermemiş, 19.3.2014 günü verdiği dilekçeyle yetki itirazında bulunmuştur.2.4.2014 tarihli dilekçesi ile de tanıklarını bildirmiştir. Davaya süresinde cevap vermemiş olan davalı, davacının dilekçesinde ileri sürmüş olduğu vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır. (HMK m.128). Bu böyle olmakla birlikte süresinde davaya cevap vermemiş olan davalının dahi, kanunda belirtilen süre içinde olmak koşuluyla delil bildirme hakkı mevcuttur. Delil, çekişmeli hususların ispatı için gösterilir (HMK m.187). Çekişmeli hususlar ise ön inceleme aşamasında tespit edilir (HMK m.140/1) Tarafların anlaştıkları ve ayrıştıkları hususlar tespit edilmeden delil gösterilmesi beklenemez. Şu halde, taraflar kural olarak en geç tahkikatın başına kadar delil gösterebilir ve sunabilir.” 2.HD, T.20.2.2015, E.2014/17528, K.2015/2414 (Kazancı Bilişim- İctihat Bilgi Bankası); “Davalının 14.13.2013 tarihli ön inceleme duruşmasında yaptığı delil bildirme talebi mahkemece; davalının süresinde cevap dilekçesi sunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre ön inceleme duruşması yapıp tarafların üzerinde anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususlar belirlenmeden, taraflardan delillerin ibrazı beklenemez. Mahkemece taraflara delil ibrazı imkânı tanınması ve göstermeleri halinde tanıklarının dinlenmesi (HMK m.241) ve gerçekleşecek sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekir. Açıklanan bu durum, davalının savunma hakkını kısıtlayan önemli bir usul hatasıdır. O halde mahkemece yapılacak iş, davalıya delillerini bildirmesi için süre verilmesi, gösterdiği takdirde de delillerin toplanması ve hâsıl olacak sonuca göre bir karar vermektir. Davalının hukuki dinlenilme hakkının (HMK m.27) ihlali suretiyle kurulan bu hüküm, usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.” 2.HD, T.15.1.2015, E.2014/16139, K.2015/498(Kazancı Bilişim- İctihat Bilgi Bankası); “Davalı cevap süresi geçtikten sonra cevap vermiştir. Davaya süresi içinde cevap dilekçesi verilmemiş olması, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamının inkârı anlamına gelir (HMK m.128.). Davaya süresinde cevap vermeyen davalı davacının kusurlarına yönelik olarak değil, kendisine kusur yüklenemeyeceğine dair delil bildirme hakkına sahiptir. Öte yandan delil çekişmeli vakıaların ispatı için gösterilir (HMK m.181/1). Ön inceleme duruşması yapılmadan, tarafların üzerinde anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususlar belirlenmeden, tarafların tanıklarının isim ve adreslerini göstermeleri beklenemez.” 2.HD, T.23.1.2014, E.2013/19377, K.2014/1360 (Kazancı Bilişim- İctihat Bilgi Bankası); “Davalının davaya süresinde cevap vermemiş olması, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamının inkâr edildiği anlamına gelir (HMK m.128). Bu böyle olmakla birlikte,

Davalının inkâr savunması kapsamında, davacının dava dilekçesinde iddia ettiği vakıaların doğru olmadığını ortaya koymak için delil sunması, savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağına girmeyecektir. Zira HMK m.191'e göre: "Karşı ispat faaliyeti için delil sunan taraf, ispat yükünü üzerine almış sayılmaz". HMK m.128 gereği cevap dilekçesi vermeyen davalının, davayı inkâr etmiş sayılması ve bu inkâr kapsamında savunma yapması, yeni bir vakıa ileri sürmek olmayacağı için ispat yükü halen davacıda olmaya devam edecektir. Taraflar arasında ki uyuşmazlığı çözüme kavuşturmakla görevli mahkeme, bu doğrultu da her iki tarafın sunmuş olduğu delilleri dikkatle inceleyip değerlendirmesini yaparak karar verecektir²⁹¹.

Ancak burada şu hususu açığa çıkarmak gerekir ki, davalı tarafça ileri sürülen karşı delilin yeni bir vakıa savını bünyesinde barındırmaması zorunludur²⁹². Aksi bir durum savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağına girecektir. Bu yasak kapsamında yapılacak olan savunma ise HMK hükmü gereği ancak karşı tarafın açık rızası ve ıslah yolu ile olabilecektir ki aksi uyuşmazlığı çözüme kavuşturacak mahkemece dikkate alınmayacaktır.

süresinde davaya cevap vermeyen davalının, davacının davasının dayanağı olarak gösterdiği vakıaları çürütmeye yönelik delil gösterme hakkı vardır. Delil uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli hususların ispatı için gösterilir (HMK m.187/1). Uyuşmazlık konuları ön incelemede belirlenir. Ön inceleme duruşmasında uyuşmazlık konuları belirlenmeden, tarafların tanık listesi vermesi beklenemez. Kuşkusuz o aşamaya kadar göstermişler ise gösterdikleri delillerin toplanması için gerekli hazırlık işlemleri ön incelemede yapılacaktır (HMK m.137/1.). Ancak göstermemişlerse çekişmeli konuların belirlenmesinden sonra bunların ispatı için taraflardan delil göstermeleri istenmelidir." 2.HD, T.26.9.2013, E.2013/8511, K.2013/22057 (Kazancı Bilişim- İctihat Bilgi Bankası); Cevap vermeyen davalının ön inceleme duruşmasında karşı delillerini bildirmesinin mümkün olmadığını belirten aksi yöndeki bir karar ise şöyledir: "Direme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık; borçlu tarafından açılan menfî tespit davasında usulüne uygun tebligata rağmen ön inceleme duruşmasından önce davaya cevap vermeyen ve delil bildirmeyen, ön inceleme duruşmasında delil olarak sadece icra dosyası ve tanık deliline dayanan davalı alacaklının, ön inceleme duruşmasında tanık deliline dayanıp dayanamayacağı ve ön inceleme duruşmasından sonra bildirdiği tanıkların dinlenmesinin gerekip gerekmediği noktasında toplanmaktadır... Somut olayda; dava dilekçesi 20.11.2012 tarihinde davalıya tebliğ edilmiş, davalı kanuni süresi içinde davaya cevap vermediği gibi herhangi bir delil de bildirmemiştir. 28.02.2013 tarihli ön inceleme duruşmasında mahkemece taraflara uyuşmazlıkla ilgili olarak hangi delillere başvurduklarının sorulması üzerine davalı delillerinin "Ulukışla İcra Müdürlüğü'nün 2011/138 Esas sayılı dosyası ve tanıklar" olduğunu beyan etmiş, ön inceleme duruşmasından sonra da tanıklarının isimlerini bildiren dilekçe vermiştir. Yukarıda belirtilen kanuni düzenlemeler dikkate alındığında, usulüne uygun tebligata rağmen kanuni süresi içinde davaya cevap vermediği gibi herhangi bir delilde bildirmeyen davalının ön inceleme duruşmasında delillerini bildirmesi ve ön inceleme duruşmasından sonra da isim ve adreslerini bildirdiği tanıkların dinlenilmesi mümkün değildir." HGK, T.20.4.2016, E. 2014/13-856, K.2016/523 (Kazancı Bilişim- İctihat Bilgi Bankası).

²⁹¹ Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ 2016, age, s.335.

²⁹² Aslı ARAS 2017, agm, s.1942.

SONUÇ

Davalının, aleyhinde açılmış davaya kanuni yollardan faydalanmak suretiyle savunma yapma hakkı vardır. Bu hak, Anayasamızın 36. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Fakat bu hakkı kullanmak zaruri olmayıp hak sahibinin iradesine bırakılmıştır. Yani davalı savunma hakkını kullanmaya mecbur olmayıp, savunma hakkını kullanıp kullanmamak konusunda tam bir özgürlüğe sahiptir ve kullanmaya zorlanamaz. Tabi ki davalı, savunma hakkını kullanmayarak aleyhinde açılmış davaya karşı cevap dilekçesi vermeme yolunu tercih ederse, bu tercihin bir takım olumsuz sonuçlarına da katlanmak zorunda kalacaktır. Davalı, savunma hakkını cevap dilekçesi vermemeyi tercih ederek kullanıyorsa, bu durum davalının yargılama esnasında sahip olduğu bazı hakların kullanılmasına da engel teşkil etmeyecektir. Bu durumda cevap dilekçesi vermeyen davalı da tıpkı cevap dilekçesi vermiş davalı gibi, hukuki dinlenilme hakkına (HMK m.27) sahip olacaktır. Zira bu hak cevap dilekçesi verip ve vermemekle bağlantılı olmaksızın her iki tarafa da tanınmış bir haktır. Yine bununla birlikte davalı cevap dilekçesi vermese de adil yargılanma ve silahların eşitliği ilkelerinden yararlanabilecektir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.128 hükmü, davalı tarafından aleyhinde açılmış davaya cevap vermemenin sonucunu “*Süresi içinde cevap dilekçesi vermemiş olan davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır*” ifadesiyle açıkça düzenlemiş ve bu konuda bir boşluk bırakmamıştır. Kanun koyucunun bu düzenlemesinin isabetli olduğu düşünülmektedir. HMK m.128 davacının, dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamının inkâr edilmesi sonucunu, davalının kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemiş olmasına bağlamıştır. Madde hükmünde açıkça ifade edildiği üzere bu sonucun ortaya çıkması için meydana teknik olarak açılmış bir dava ve bu davanın dilekçesine karşı davalı tarafından kanuni süre içerisinde cevap verilmemiş olması gerekmektedir.

HMK m.128 hükmü, çekişmesiz yargı işlerinde uygulanmamaktadır. Zira çekişmesiz yargı işlerinde, çekişmeli yargı işlerinde olduğu gibi teknik anlamda açılmış bir dava söz konusu değildir. Ortada açılmış bir dava yoksa m.128 anlamında

davacıdan, davacı tarafından verilen dava dilekçesinden ve bu dilekçeye karşı verilecek bir cevap dilekçesinden bahsedilemeyecektir. Bunun yanında çekişmesiz yargı işlerinde, çekişmelilerde olduğu gibi davalı sıfatı ile yer alan bir taraf olmadığı için, HMK m.128 anlamında kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemiş bir davalı da olmayacaktır.

Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda, davalı aleyhinde açılmış davaya karşı kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermez ise, davayı inkar etmiş sayılması olanaklı görülse de, bu ilkenin uygulandığı davalarda, savunmayı değiştirme ve genişletme yasağının söz konusu olmaması sebebiyle, davalının da inkar kapsamında savunma yapmakla bağlı olmaksızın yeni savunma vasıtalarını ileri sürmesi olanaklı olacaktır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.128 çerçevesinde cevap dilekçesi verilmemesinin manası, davalının aleyhinde açılmış bir davaya karşı “kanuni süresi içerisinde”, “cevap dilekçesi özelliğini taşıyan” dilekçenin “davanın açıldığı görevli ve yetkili mahkemeye” “verilmemiş” olmasıdır. Davalı tarafından mahkemeye verilen cevap dilekçesi, cevap dilekçesinin zaruri olan unsurlarını taşımıyorsa, dilekçede bulunan eksiklikler mahkemece verilen süreye rağmen giderilmemişse, okunamayan, ilgisiz ve uygunsuz bir cevap dilekçesi ise ve yine mahkeme tarafından verilen süre içerisinde bu dilekçe okunabilir, ilgili ve uygun hale getirilmemişse davalı yine cevap dilekçesi vermemiş sayılacaktır. Dolayısıyla da HMK m.128 anlamında dava dilekçesinde ileri sürülen vakıaların tamamını inkâr etmiş olacaktır.

Davalı tarafından kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi verilmemesinin en önemli neticelerinden birisi de, yargılama aşamaları ve özellikle de yazılı yargılama usulünde dilekçeler aşamasında kendini göstermektedir. Bu aşamada ki en önemli sorun, davalı davaya cevap dilekçesi vermez ise dilekçeler aşamasının son bulup bulmayacağı sorunudur. Doktrinde farklı görüşler olmasına karşılık, katıldığımız görüşe göre davalının aleyhinde açılmış davaya kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemesi halinde, artık davacı cevaba cevap, davalı da ikinci cevap dilekçesi veremeyecektir. Böylelikle, davalı tarafından cevap dilekçesi verilmez ise dilekçeler aşaması sona erecektir. Zira cevaba cevap dilekçesi, ancak verilmiş bir cevaba karşı söz konusu olabileceken, ikinci cevap dilekçesi de yine ancak cevaba cevap dilekçesine karşı olanaklı olabilmektedir. Medeni Usul Hukukuna göre verilebilecek bu dilekçeler birbirinin karşılığını oluşturmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun kabul ettiği sistem, bizi bu sonucu götürmektedir. Ayrıca

cevap dilekçesinin verilememesi durumunda dahi cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesinin verilebileceğinin ve bu dilekçelerde davayı ve savunmayı değiştirme ve genişletme yasağının yapılabileceğini kabul edecek olursak HMK m.128 hükmü anlamını yitirecektir. Davalı aleyhinde açılmış davaya, kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermez ise, cevap dilekçesi verme süresinin son bulması ile davalı açısından savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı başlayacaktır. Davalının kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemesinin yargılamanın dilekçeler aşaması haricinde ki diğer aşamalarına direkt olarak bir etkisi bulunmamaktadır. Davalı cevap dilekçesi vermese dahi ön inceleme, tahkikat, sözlü yargılama ve hüküm aşamaları yine icra edilecektir. Davalı cevap dilekçesi vermese de duruşmalara yine davet edilecek, cevap dilekçesi vermedi diye yokluğunda yargılama yapılamayacak ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun kendisine verdiği yetkilerden yargılamanın bu aşamalarında yararlanabilecektir. Şüphesiz davalı cevap dilekçesi vermemiş olsa dahi, kanuni şartlar çerçevesinde istinaf ve temyiz kanun yollarına da başvurabilecektir.

Davalının yargılamanın başında aleyhinde açılmış davaya karşı cevap dilekçesi vermeme tavrına, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun bağladığı sonuç m.128 anlamında inkâr sonucu ise de bu durum davalının inkâr kapsamında savunma yapamayacağı anlamına gelmemektedir. Cevap dilekçesi vermeyen ve bu durumda davayı inkâr etmiş sayılan davalı, inkâr savunması kapsamında kalmak kaydıyla savunma yapabilecektir. Davalı inkâr kapsamında kalmak koşuluyla savunmasını gerekçelendirecek vakıalar ileri sürebilecektir. Böyle bir durumda davalı, kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermediği için dava dilekçesinde yer alan vakıaları inkâr etmiş sayılacak ve ancak inkâr kapsamında savunma yapabilecekse de, bu durum yargılamanın sonra ki aşamalarında davalının savunma yapma imkânını daraltacaktır. Çünkü tıpkı cevap dilekçesi veren davalı gibi vermeyen davalı da yargılamanın belirlenen aşamalarından sonra savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı ile karşı karşıya kalacaktır. Cevap dilekçesi veren davalı bakımından söz konusu yasak, ikinci cevap dilekçesini verme süresinin bitimi ile başlarken, vermeyen davalı açısından söz konusu yasak cevap dilekçesi verme süresinin bitmesi ile başlayacaktır. Cevap dilekçesi vermeyen davalının inkâr kapsamında savunma yapabileceğini hatırlarsak, davalı bakımından inkâr savunması sınırının aşılmadığı ve dolayısıyla savunmayı değiştirme ve genişletme yasağının işlerlik kazanıp kazanmayacağını tespit ederken dikkat edilecek husus, davalı tarafından sonradan ileri sürülen savunmanın inkâr savunmasına aykırı olup olmadığı, davalının yaptığı savunmanın inkâr

savunması ile çelişkili olup olmadığı, inkâra bağlanan anlam kapsamında kalıp kalmadığı olmalıdır. Cevap dilekçesi vermeyen davalı için, inkâr savunması kapsamında olmayan savunma, savunmayı değiştirme ve genişletme yasağına tabi olacaktır.

Davalı tarafından kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi verilmemesi durumunda, davalının inkâr etmiş sayılacağı vakıalar, dava dilekçesinde davacı tarafından ileri sürülmüş vakılardır. Davacı daha sonrasında davalının açık muvafakatı veya ıslah yolu ile davayı değiştirmiş veya genişletmiş ise davalı davanın değiştirilmiş veya genişletilmiş yeni şekline karşı cevap dilekçesi vererek savunma sebeplerini ortaya koyabilir. Bu savunma sebepleri, cevap dilekçesi verilmemesi halinde cevap dilekçesi verme süresinin son bulmasından sonraki aşamada ortaya çıkan savunma sebepleridir. Bu sebeple davacının davayı, yasağın istisnaları ile değiştirip genişletmesi durumunda, kanuni süresi içerisinde cevap vermediği için dava dilekçesinde yer alan vakıaları inkâr etmiş sayılan davalının da, değiştirilmiş ya da genişletilmiş davaya karşı yeni savunma vakıalarını ileri sürebilmesi gerekmektedir. Çünkü yasak ve yasağın istisnalarına başvurabilmek açısından, davaya cevap vererek davayı inkâr eden davalı, cevap vermediği için inkâr etmiş sayılan davalı arasında bir farklılık bulunmamaktadır.

Davalıya kanuni süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemesi halinde karşı ispat etkinliği bağlamında inkâr savunması ile sınırlı kalmak şartıyla delillerini gösterme ve sunma imkânının da tanınması gerekmektedir. Bu durumun aksine bir düzenleme kanunda düzenleme altına alınan inkâr sonucunu, manasız hale getirecektir. Ayrıca bu durum “silahların eşitliği” ilkesini zedeleyerek, davalının ispat hakkı elinden alınmış olacaktır. Genel manada bakıldığında ise bu durum hukuki dinlenilme hakkına ve dolayısıyla adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil edecektir. Cevap dilekçesi vermeyen davalının delillerini en geç ön inceleme aşamasında göstermesi gerekmekte ise de, davalının sonradan m.145 ve m. 31 hükümlerinde öngörülen şartlar dâhilinde delillerini göstermesi mümkün olacaktır. Uygulamada ise Yargıtay’ın son kararlarında olduğu gibi cevap dilekçesi vermeyen davalının karşı delillerini sunma hakkına sahip olmadığı ve bu amaçla ön inceleme aşamasında dahi davalıya süre verilemeyeceği savunulmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKCAN Recep (1999), *Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri*. Nobel Yayınevi, Ankara.
- AKILLIOĞLU Tekin (1994), *Adalet Kavramı ve İnsan Hakları*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara.
- AKİL Cenk (2008), “Hakimin Hukuku Kendiliğinden Uygulaması İlkesi”, *AÜHFD*, Cilt 57, Sayı 3, ss.1-32.
- AKİL Cenk (2012/2), “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Çekişmeli Yargıya İlişkin Kesin Yetki Halleri”, *MİHDER.*, Cilt 2012, Sayı 2, ss. 107-164.
- AKİL Cenk (2021), “Cevap Dilekçesi Vermeyen Davalının Delil İleri Sürüp Süremeyeceği Meselesi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 48, ss.1-20.
- AKİL Cenk (2021), “Medeni Yargıda İddianın Daraltılması ve Bu Nedenle Ortaya Çıkan Sorunlar”, *TAAD*, Cilt 12, Sayı 47, s. 47-56 (İddianın Daraltılması).
- AKKAN Mine (2017), *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, 1. Cilt*, Bölüm 15. İstanbul.
- AKYOL ASLAN Leyla (2019), *Medeni Usul Hukukunda Cevap Dilekçesi Verilememesinin Sonuçları*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ALANGOYA Yavuz (1973), *Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi*, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- ALANGOYA Yavuz (1979), *Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler*, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- ALANGOYA Yavuz, YILDIRIM Mehmet Kâmil ve EREN YILDIRIM Nevhis (2009), *Medeni Usul Hukuku Esasları*, Gözden geçirilmiş 7. Basım, Beta Yayınevi, İstanbul.
- ANSAY Sabri Şakir (1960), *Hukuk Yargılama Usulleri*, 7. Bası, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara.
- ARAS Aslı (2017), “Cevap Dilekçesi Verilememesinin Sonuçları”, *DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 19, Özel Sayı-2017, ss.1927-1952.

- ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder ve TAŞPINAR AYVAZ Sema (2016), *Medeni Usul Hukuku*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder, TAŞPINAR AYVAZ Sema ve HANAĞASI Emel (2019), *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ARSLANPINAR Tuğçe (2017), *Medeni Yargılama Hukukunda Karşı Dava*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- AŞIK İbrahim (2014), “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Dava ve Cevap Dilekçesinin Unsurları”, *Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Özel Sayı, Medeni Usul ve İcra- İflas Hukukçuları Toplantısı-XI, ss.145-175.
- ATALAY Oğuz (2017), *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku*, 2. Cilt, Basım 15, İstanbul.
- ATALI Murat, ERMENEK İbrahim ve ERDOĞAN Ersin (2018), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- AYDEMİR KARADEMİR Dilek (2019), *Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi*, Basım 2, Adalet Yayınevi.
- BAYRAKTAR Tuba ve KOYUNCU Nuran (2017), Adil Yargılanma Hakkı. In *ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)* (No. 2).
- BEKİN Necmettin Mehmet (1969), *Medeni Usul Hukuku Esasları*, Hamle Matbaası, İstanbul.
- BİLGE Necip (1967), *Medeni Yargılama Hukuku (MHY)*, 2. Basım, Ankara.
- BOYACI Ender Kamil (1987), “Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 5-6, ss.735-753.
- BOZKURT Argun (1999), *İş Yargılaması Usul Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- BÖRÜ Levent (2016), *Medeni Usul Hukukunda İddia ve Somutlaştırma Yükü*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- DİNÇ Güney (2004), “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarına Göre Avukatla Savunma Hakkı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 55, ss.165-200.
- ERCAN ÖZLER Meltem (2020), *Medeni Usul Hukukunda Maddi Hukuka İlişkin Savunma Vasıtaları*, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık.
- ERDEMİR Nevzat (1988), “Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 1, ss.81-90.
- ERDOĞAN Mustafa (2011), *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, 2. Baskı, Orion Kitabevi, Ankara.

- ERDOĞAN Ersin (2017), *Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Etkisi*. Yetkin Yayınevi Ankara.
- EREM Faruk (1956), *Müdafaa Masumiyeti*, Ajans-Türk Matbaası, Ankara.
- ERİŞİR Evrim (2013), *Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri*, Basım 1., On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- ERMAN Sahir (1989), *Hakaret ve Sövme Suçları*, Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atolyesi, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi, İstanbul.
- ERMENEK İbrahim (2009), *Medeni Usul Hukukunda Davayı Kabul (mahkeme huzurunda yapılan kabuller)*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- ERDÖNMEZ Güray (2017), *Pekcanitez Medeni Usul Hukuku, 1. Cilt*, Basım 15. İstanbul.
- EROĞLU Orhan (2017), *Islah*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- EROĞLU Orhan (2018), *Medeni Usul Hukukunda Davaya Cevap*, 1. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- EROĞLU Orhan (2018), “Medeni Usul Hukukunda Davaya Cevap ve Cevap Dilekçesi Vermemenin Sonuçları”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 76, Sayı 2, ss.23-68.
- FERENDECİ ÖZKAYA Özden (2018), “Davalının Cevap Dilekçesi Vermemesi Halinde M.128’in Uygulanması ve Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Çözüm Arayışları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, ss. 258-269.
- GENÇSAN Ömer Uğur (2013), *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu. Bilimsel Açıklama-Son İctihatlar*, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- GÖLCÜKLÜ Feyyaz ve GÖZÜBÜYÜK Şeref (2002), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- GÖRGÜN Şanal (2015), *Medeni Usul Hukuku*, 4. Basım, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- GÖRGÜN Şanal, BÖRÜ Levent, TOROMAN Barış ve KODAKOĞLU Mehmet (2017), *Medeni Usul Hukuku*, 6. Basım, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- GÖRGÜN Şanal, BÖRÜ Levent, TOROMAN Barış ve KODAKOĞLU Mehmet (2018), *Medeni Usul Hukuku*, 7. Basım, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- GÜNEŞ Seyithan (1995), “Sanığın Savunma Hakkı ve Hak Arama Özgürlüğü”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 3, ss.46-50.
- HAFIZOĞULLARI Zeki (1994), “Genel Çizgileriyle Savunma Hakkı”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 1, ss.20-40.

- İYİLİKLİ Ahmet Cahit (2004), “Mütekabil (Karşılık) Davası”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt 30, Sayı 1-2, ss. 147-164.
- KARAHACIOĞLU Ali Haydar ve PARLAR Aynur (2012), *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda Açıklamalı-gerekçeli Davanın Açılması ve Aşamaları: Yeni Yargıtay İçtihatları ve Dilekçe Örnekleriyle*, Bilge Yayınevi, Ankara.
- KARAMERCAN Fatih (2016), *Dava ve Cevap Dilekçesinin Unsurları-Somutlaştırma Yükü*, Basım 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- KARSLI Abdurrahim (2014), *Medeni Muhakeme Hukuku*, 4. Basım, Alternatif Yayıncılık, İstanbul.
- KILIÇOĞLU Mustafa (2012), *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu El Şerhi*, Legal Yayıncılık, İstanbul.
- KİRAZ Taylan Özgür (2005), *Medeni Yargılama Hukukunda İkrar*, Bilge Yayınevi, Ankara.
- KURU Baki (1961), *Nizasız Kaza*, Ajans Türk Matbaası, Ankara.
- KURU Baki (1995), *Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı*. Alfa Yayınevi, Ankara. (Kuru-El Kitabı)
- KURU Baki (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü, 1. Cilt*, Bölüm 6, Yetkin Yayınevi, İstanbul.
- KURU Baki (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü, 2. Cilt*, Bölüm 6, Yetkin Yayınevi, İstanbul.
- KURU Baki (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü, 3. Cilt*, Bölüm 6, Yetkin Yayınevi, İstanbul.
- KURU Baki (2006), *Hukuk Usulünde Davası Sebebi* (Prof. Dr. Baki KURU, Makaleler), Arıkan Basım Yayım, İstanbul. ss. 215-246.
- KURU Baki (2015), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Legal Yayınevi, İstanbul.
- KURU Baki (2016), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku*, Legal Yayınevi, İstanbul.
- KURU Baki (2018), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 2. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara.
- KURU Baki (2021), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayıncılık, Ankara.
- KURU Baki, ARSLAN Ramazan ve YILMAZ Ejder (2010), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayıncılık, Ankara.

- KURU Baki, ARSLAN Ramazan ve YILMAZ Ejder (2014), *Medeni Usul Ders Kitabı*, 25. Basım, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- MAZLUM Nagihan (2021), “Medeni Usul Hukukunda Teksif İlkesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 70 (1), s.107-144.
- MUŞUL Timuçin (2012), *Medeni Usul Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- MERİÇ Nedim (2011), *Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- MERİÇ Nedim (2013), “Takas Alacağı Hususunda Teksif İlkesinin Uygulama Sorunu ve Yol Açtığı Tartışmalar”, *MİHDER*, Cilt 9, Sayı 26, ss. 57-81.
- OKUR Mustafa (2002), *Medeni Usul Hukukunda Davaya Cevap* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÖNDER Ayhan (1989), *Ceza Hukuku, Genel Hükümler, Suçun Genel Teorisi, Suçun Özel Belirleniş Şekilleri, 2. Cilt*, Birinci Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- ÖNER Erdoğan ve DEĞİRMENCİ Cenker (2017), *Damga Vergisi ve Harçlar Bilgisi*, Seçkin Kitabevi, Ankara.
- ÖZBAY İbrahim (2004), *Hakem Kararlarının Temyizi*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ÖZBAY İbrahim (2013), *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi?*, İkinci Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- ÖZBAY İbrahim ve KORUCU Yavuz (2016), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim*, (HMK m. 407-444), Adalet Yayınevi, Ankara.
- ÖZÇELİK Volkan (2019), *Türk Medeni Usul Hukukunda Taraflarca Getirilme İlkesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- ÖZEKES Muhammet (2003), *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım, Ankara.
- ÖZEKES Muhammet (2009a), *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- ÖZEKES Muhammet (2009b), *Dava Dilekçesinde Hukuki Sebep Bildirmek Zorunludur*, Haluk Konuralp Anısına Armağan, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- ÖZEKES Muhammet (2017), *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, 2. Cilt*, On Beşinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- ÖZGENÇ İzzet ve ŞAHİN Cumhur (2001), “İddia ve Savunma Hakkı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt V, Sayı 1-2 ss. 84-110.

- PEKCANITEZ Hakan (1997), “Medeni Yargıda Adil Yargılanma”, *İzmir Barosu Dergisi*, Sayı 2, ss.35-55.
- PEKCANITEZ Hakan (2000), “Hukuki Dinlenilme Hakkı”, *İçinde, Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan*, D.E.Ü. Rektörlük Matbaası, İzmir, ss. 753-791.
- PEKCANITEZ Hakan (2017), *Medeni Usul Hukuku, 2. Cilt*, On Beşinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- PEKCANITEZ Hakan, ATALAY Oğuz ve ÖZEKES Muhammet (2013), *Medeni Usul Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, Ankara.
- PEKCANITEZ Hakan ve YEŞİLIRMAK Ali (2017), *Medeni Usul Hukuku, 3. Cilt*, On Beşinci Baskı. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- PEKCANITEZ Hakan, ÖZEKES Muhammet, AKKAN Mine ve TAŞ KORKMAZ Hülya (2017), *Medeni Usul Hukuku, 2. Cilt*, On iki Levha Yayınları, İstanbul.
- PEKCANITEZ Hakan, ATALAY Oğuz ve ÖZEKES Muhammet (2018), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- POSTACIOĞLU İlhan E. (1974), “Davanın ve Kaziyei Muhakemenin Unsuru Olarak Hukuki Sebep”, *İçinde, Recai Seçkin’e Armağan*, Seçkin Yayınevi, Ankara
- POSTACIOĞLU İlhan (1975), *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, Altıncı Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul.
- POSTACIOĞLU İlhan ve ALTAY Sümer (2015), *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul.
- SELÇUK Rıza Nurettin (1989), “Davaya Cevap”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 5, ss.840-849.
- SİMİL Cemil (2015), “Hakimin Aydınlatma Ödevinin Sınırları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan Pekcantez’e Armağan II, ss.1351-1376.
- SUNGURTEKİN ÖZKAN Meral (2013), *Türk Medeni Yargılama Hukuku*, Barış Yayınevi, İzmir.
- TANRIVER Süha, (1995), “Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller”, *AÜHFD*, Sayı I-IV, ss. 28-38.
- TANRIVER Süha (1996), *İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- TANRIVER Süha (2016), *Medeni Usul Hukuku, Cilt I*, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- TANRIVER Süha (2018), *Medeni Usul Hukuku, Cilt I, 2. Baskı*, Yetkin Yayınevi, Ankara.

- TUTUMLU Mehmet Akif (2012), *Kuram ve Uygulama Açısından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yeni ve Değişik Hükümlerinin Yorumu*, Basım 2. Seçkin Yayınları, Ankara.
- TUTUMLU Mehmet Akif (2015), *Medeni Usul Hukukunda Islah*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- TUTUMLU Mehmet Akif (2016), “Ek Cevap Süresi Verilme Koşulları, Başlangıç Tarihi ve Hesaplanması”, *THD*, Cilt 11, Sayı 120, ss.106-108.
- TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜĞÜ, <https://sozluk.gov.tr/>, ET.26.10.2022.
- ULUKAPI Ömer (2015), *Medeni Usul Hukuku*, Mimoza Yayınları. Konya.
- UMAR Bilge (2014), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- UMAR Bilge (2011), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ÜÇÖK Coşkun, MUMCU Ahmet ve BOZKURT Gülnihal (2008), *Türk Hukuk Tarihi*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- ÜSTÜNDAĞ Saim (1962), “Süresinde Cevap Layihası Vermemenin Müeyyidesi Vardır”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt XXXVI, ss. 4-5.
- ÜSTÜNDAĞ Saim (1967), *İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı*. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ÜSTÜNDAĞ Saim (2000), *Medeni Yargılama Hukuku*, 1. Cilt, İkinci Baskı, 7. Nesil Matbaacılık. İstanbul.
- YARDIMCI Taner Emre (2017), *Hukuk Yargılamasında Somutlaştırma Yükü*, Birinci Baskı, On İki Levha Yayınları. İstanbul.
- YEŞİLOVA Bilgehan (2009), “Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği”, *TBB Dergisi*, Sayı 86, ss.47-101.
- YILDIRIM Mehmet Kamil (1990), *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*, Kazancı Yayınları, İstanbul.
- YILDIRIM Mehmet Kamil (2003), “Teksif ve Sözlülük İlkeleri Açısından Yargılama Usulleri Hakkında Düşünceler”, *İçinde, Prof. Dr. Ergun ÖNEN'e Armağan*, Alkım Yayınevi. İstanbul. ss. 467-491.
- YILMAZ Ejder (2010), “Davada Takas ve Mahsup Talebi”, *MİHDER*, Cilt 2010, Sayı 2, ss.1829-1870.
- YILMAZ Ejder (2014), “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı Üzerine Notlar”. *Prof. Dr. Ejder Yılmaz, Makaleler*, Cilt 2, ss.1478-1506. Ankara.
- YILMAZ Ejder (2017), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 1-2. Cilt, Üçüncü Baskı, Ankara.

YILMAZ Mehmet (2007), *Mahkemelerin Kamu Düzenine İlişkin Yetkisi*, Adalet Yayınevi. Ankara.

YILMAZ Orhan (1990), “Esasa Verilecek Cevaplar”, *TBB*, Sayı 3, ss.401-414.

ZABUNOĞLU Yahya (2000), “Adil Yargılanma Hakkı ve İdari Yargı”, *Yargı Reformu* ss.314-320). Sempozyum, İzmir 2000.

ZAFER Hamide (2013), “Savunma Hakkı ve Sınırları, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi”, *Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2, ss.507-540.

ZEKERİYA Yılmaz (2012), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Getirdiği Yeni Hükümler*, Adalet Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. Ankara.

